

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

duha^{1 | 2020}

Informace o knihách a knihovnách z Moravy

KNIHOVNY
VE VIRTUÁLNÍM PROSTŘEDÍ

Duha online:
<https://duha.mzk.cz>

Obsah

Studie, články

Služby a architektura knihoven v digitálním věku – <i>Jan Kamenický</i>	2
Můžeme být spokojeni s digitalizací knihovných fondů v České republice a jejím využitím? – <i>Aleš Brožek</i>	4
Spolupráce MSVK a (nejen) muzejních knihoven při digitalizaci knih a periodik – <i>Aleš Drahotušký</i>	7

Inspirace, podněty, náměty

D. Walliams: Babička Dršňačka – čtenářská lekce – <i>Radka Vojáčková</i>	10
Interiéry knihoven I. – Dívejme se na knihovnu očima uživatelů – <i>Lenka Dostálová</i>	13
Jak přistupovat k videím v éře multimédií – <i>Vojtěch Hamerský</i>	14

Proměny českého knihovnictví

Rozhovor s Vojtěchem Vojtíškem – <i>Michal Škop</i>	16
---	----

Věřejné knihovny

Knihovny jako místa vzdělávání – společné roční komunikační téma knihoven – <i>Lenka Hanzlíková</i>	19
Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2019 – <i>Monika Kratochvílová</i>	21
Jižní Morava čte ukončila svůj 4. ročník – <i>Adéla Dilhofová</i>	23

Konference, akce

Knihovny 3D – konference Kniha ve 21. století 2020 – <i>Libuše Foberová</i>	24
Seminář CASLIN 2019: (Ne)uvěřitelná knihovna – <i>Lenka Hanzlíková, Michal Indrák</i>	27
Virtuální realita i společnost osamění: konference Sociální inovace v knihovnách se uskutečnila již potřetí – <i>Eva Víchová</i>	29

Informace pro knihovny

Zprístupnenie diel na trhu nedostupných – <i>Zdenko Vozár</i>	33
Portál Knihovny.cz: Budoucí služby a jejich rozvoj – <i>Petr Žabička, Martin Krčál,</i> <i>Jana Kurfürťsová</i>	34
Vanda a Eda seznamují děti s riziky Onl@jn světa – <i>Petra Sobková</i>	37

Z činnosti MZK

Jak na kulturní program v knihovně? – <i>Martina Šmídtová</i>	39
Hudební oddělení Moravské zemské knihovny v Brně – <i>Irena Veselá</i>	41

Knihovnické osobnosti

Tomáš Řehák, ředitel Městské knihovny v Praze – <i>Lenka Hanzlíková</i>	43
---	----

Oči Brna

Oči Brna v roce 2020 – <i>Martina Šmídtová</i>	45
--	----

Recenze

Zápas o současné divadlo – <i>Vít Závodský</i>	47
--	----

Z historie knihoven

Průkopníci lidového knihovnictví: Ke 200. výročí narození boskovického rodáka Petra Bílky – <i>Jaromír Kubiček</i>	48
---	----

Zkušenosti ze zahraničních knihoven

Knihovnictví v Kataru – <i>Denisa Šimíčková</i>	50
---	----

Rozhovor

Tuzemský komiks si vede dobře a do budoucna hledím s mírným optimismem – rozhovor s ing. arch. Tomášem Prokúpkem – <i>Jana Nejezchlebová</i>	53
---	----

Fejeton

Nad dílem Franze Werfela – <i>Ingeborg Fialová</i>	56
--	----

Vážené čtenářky, milí čtenáři,

rok 2020 je v našem oboru významným mezníkem. Končí období Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 a zároveň se připravuje koncepce nová, s výhledem až do roku 2030. Rozhodli jsme se proto letošní ročník Duhy tematicky věnovat vybraným prioritním oblastem, které měly v uplynulém období přispět k rozvoji našich knihoven, a přiblížit Vám je.

V prvním čísle se zaměřujeme na prioritu s názvem *Knihovny ve virtuálním prostředí. Studie, články* přináší zamyšlení o vlivu digitálního věku na služby a architekturu knihoven, o stavu digitalizace knihovních fondů u nás a možnostech spolupráce při procesu digitalizace. Téma čísla se však prolíná i ostatními rubrikami. Představíme Vám aktuální dění na portálu Knihovny.cz či situaci ohledně děl nedostupných na trhu (*Informace pro knihovny*), průběh konference Kniha ve 21. století 2020 (*Konference, akce*) a k problematice e-knih se v rozhovoru vyjádří Vojtěch Vojtíšek (*Proměny českého knihovnictví*).

Dále Vás seznámíme s výsledky soutěže Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2019 a čtvrtým ročníkem projektu „Jižní Morava čte“ (*Veřejné knihovny*). Nabízíme také tipy na úpravu knihovních interiérů či čtenářskou lekci pro děti na motivy knihy Babička Dršňačka (*Inspirace, podněty, náměty*). *Zkušenosti ze zahraničních knihoven* Vás tentokrát zavedou až do Kataru. O českém komiksu jsme pak hovořili s Tomášem Prokúpkem. To však není zdaleka vše. Současně s prvním číslem vychází speciální páté číslo Duhy, jehož tématem jsou perspektivy oboru a profese knihovník. Věříme, že může přispět k diskuzi o dalším směřování českého knihovnictví.

Za redakci časopisu Duha
Jan Lidmila

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 34 (2020), číslo 1.
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně.**

Adresa vydavatele a redakce:
Moravská zemská knihovna v Brně
Kounicova 65a, 601 87 Brno
Telefon: 541 646 126
E-mail: duha@mzk.cz
IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na přední straně:
Interiéry Místní knihovny Kořenec,
autor fotografie: Hana Matulová.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vaščák.
Vychází 4× ročně tištěně i on-line.
Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),
ISSN 1804-4255 (Online).

Redakce:

Mgr. Jan Lidmila, vedoucí redaktor, Mgr. Jana Nejezchlebová, výkonná redaktorka, Mgr. Adéla Dilhofová, redaktorka, Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka a jazyková korektura.

Redakční rada:

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady,
PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), Bc. Pavel Zajíc (Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm),
Mgr. Hana Šimonová (Městská knihovna Hodonín)

jihomoravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.

Služby a architektura knihoven v digitálním věku

Jan Kamenický

Jan.Kamenicky@ff.cuni.cz

Autor v příspěvku na historických souvislostech ukazuje propojenost architektury knihoven a jejich služeb v průběhu technického vývoje. I v digitálním věku jsou v knihovnách hlavní lidé, knihovní fondy, dokumenty. Knihovny však mohou reagovat na potřeby svých uživatelů, umožňovat studium z prostředí domova, poskytovat online služby. Novým a stále se rozšiřujícím možностям služeb musí odpovídat i prostředí knihoven a úpravy jejich interiéru.

Již od starověku je architektura knihoven určována formátem knihy a s tím souvisejícím způsobem práce s informacemi. Architekturu máme na mysli všechny úrovně knihovny, tedy samotnou budovu, interiéry (studovny, volný výběr, sklady, kanceláře) a studijní místa (nábytek, vybavení). Všechny tyto úrovně se průběžně měnily podle toho, jak se měnila podoba knihy. V antice se uchovávaly a přepisovaly křehké svitky, ve středověku se cenné rukopisy chránily před vlhkostí, ohněm i zloději (proto se přivazovaly řetězem), s vynálezem knihtisku se tištěné knihy staly dostupnějšími a rychle jich přibývalo, v 19. století vznikly první národní a taky veřejné knihovny. Ve 20. století se modernizovaly díky novým stavebním materiálům a technickým vynálezům a knihovny 21. století pak jednoznačně ovlivňuje nástup internetu a digitálních médií.

S čím dál větším objemem online dostupných informací chvíli panovaly obavy, že tištěné dokumenty pomalu ustoupí, knihovny tudíž budou zbytečné a nevyhnutelně zaniknou. Brzy se ale ukázalo, že tištěné dokumenty mohou i nadále koexistovat vedle těch digitálních, stejně jako zatím nezanikl rozhlas, film ani televize. A rovněž se ukázalo, že knihovny stále dokážou být nápomocné při orientaci v informačních zdrojích, i když lístkové katalogy nahradily databáze. A až pod hrozbou zániku knihoven se naplno

vyjevilo to hlavní, totiž že důležitější než knihy jsou pro knihovny LIDÉ. Poslání knihoven se za několik tisíc let prakticky nezměnilo, stále je to studium, učení se, vzdělávání. A stejně jako staří Řekové se i dnes učíme zpracováním a interpretací informací uložených na nosičích různého formátu. Mění se jen chování a potřeby uživatelů knihoven a podle toho i knihovní služby a náplň práce knihovníků.

Jádrem každé knihovny i nadále zůstává její knižní fond a to i přesto, že stále častěji mluvíme o knihovnách bez knih. Zejména v univerzitních knihovnách technických a přírodovědných oborů už nové tištěné knihy takřka nepřibývají a to jednoduše proto, že už ani nevycházejí, protože výzkum v těchto oborech je publikován převážně elektronicky. Proto se činnost těchto knihoven soustředí na úpravy interiéru a služby, které odpovídají potřebám studentů. Ti totiž knihovny využívají i nadále, k poklesu návštěvnosti nedošlo ani navzdory možnosti studia a práce s online zdroji z pohodlí domova. Důvodem je pravděpodobně to, že člověk a student zvláště je tvor společenský a raději tráví čas mezi dalšími lidmi než o samotě. V některých knihovnách si ponechali knihy ve volném výběru už v podstatě jen z estetických, akustických a psychologických důvodů, jelikož knihy vypadají hezky a dobře se mezi nimi učí. Jinde zase rezignovali na tematické třídění fondu

ve volném výběru, protože police s fyzicky přítomnými knihami stále méně odrážejí nabídku relevantních titulů, které knihovna zpřístupňuje. Po nedávné renovaci knihovny technické univerzity DTU v dánském Lyngby přesunuli většinu knih do skladu, aby se místo nich mohli do knihovny nastěhovat studenti. Zároveň se snaží realizovat koncept „smart library“ tedy chytrá knihovna, která spočívá v tom, že zde pomocí moderních technologií sledují teplotu v jednotlivých místnostech, světelné podmínky, pěší provoz, obsazenost studijních míst, a všechna naměřená data jsou ukládána a poskytována k dalšímu zpracování univerzitní komunitě. Cílem je průběžně uzpůsobovat prostor knihovny tak, aby co nejlépe vyhovoval jejím uživatelům, ať už regulací světla či teploty, nebo úpravami interiéru.

Ve veřejných knihovnách a na humanitně zaměřených univerzitách si tištěné knihy stále zachovávají svou důležitost, nicméně pozornost knihovníků se čím dál víc zaměřuje na lidi, uživatele knihovny. Zejména technologie, jako jsou kamery či samoobslužné terminály, šetří knihovníkům práci s půjčováním knih a ochranou fondu a uvolňují jim tak ruce pro jiné činnosti a služby. Veřejné knihovny se v posledních letech orientují na komunitní, kulturní a vzdělávací aktivity, které zaměstnávají stále více personálu, od kterého se požaduje značně různorodá

kvalifikace. Městská knihovna v Praze v posledních měsících přechází na samoobslužný provoz výpůjčních služeb, což je některými uživateli vnímáno negativně jako ztráta kontaktu s lidským personálem. Cílem této změny je ovšem pravý opak, uspořádaná lidská energie bude nasměrována do jiných služeb cílených právě a jen na uživatele knihovny. Na univerzitách se zase knihovníci věnují informačnímu vzdělávání studentů, jehož cílem je zlepšení orientace v digitálním prostředí, odhalování plagiátorství či podpore a evidenci vědecké činnosti akademických pracovníků, podle níž jsou univerzity financovány. Knihovníci jsou totiž vzděláváni tak, aby se v digitálním prostředí vyznali, uvědomovali si jeho výhody i rizika, a zároveň cílem jejich práce není zisk, ale služba uživateli, na kterou jsou vynaloženy veškeré prostředky, kterými knihovník disponuje.

S pokračující digitální revolucí se knihovna stává jedním z posledních míst, které je přístupné všem bez rozdílu a každému bezplatně poskytuje kvalitní a profesionální služby. V americkém filmu The Public (2018) říká ředitel knihovny výstižně: „Veřejná knihovna je poslední baštou demokracie, kterou v této zemi máme!“ Toho jsou si vědomy nejvyspělejší země světa, a proto v posledních letech investují do výstavby nových a modernizace starších veřejných i univerzitních knihoven.

Bude vás zajímat, že...

... ve své nejnovější knize **Antisemitismus: tady a teď** (Praha: Triton, 2020) se americká historička a profesorka moderního židovství a dějin holocaustu na soukromé Emoryho univerzitě v Atlantě Deborah E. Lipstadtová zabývá otázkou současného antisemitismu. V posledních letech byl zaznamenán nárůst antisemitských projevů fyzické i rétorické povahy. Autorka se ptá: Vidíme antisemitismus tam, kde žádný není? Odmítají někteří vidět antisemitismus tam, kde evidentně je? Upozorňuje, že když jsou terčem nenávisné rétoriky a předpojatosti Židé, logicky se nemohou cítit bezpečně ani ostatní menšiny. Kniha je koncipována jako korespondenční dialog profesorky Lipstadtové s fiktivním pedagogem Joelem a studentkou Abigail. Oba mladí lidé, znepokojení děním ve světě, se ptají a diskutují ...

Můžeme být spokojeni s digitalizací knihovních fondů v České republice a jejím využitím?

Aleš Brožek

brozek@svkul.cz

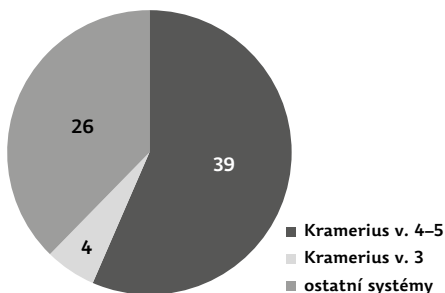
Text přináší analýzu rozvoje digitálních knihoven v ČR. Současný stav je doložen přehlednými tabulkami a grafy. Autor ukazuje, že kolem sedmdesáti českých digitalizovaných knihoven má rozdílnou kvalitu a pouze ty, které pracují v systému Kramerius, umožňují plnotextové prohledávání. Z přehledů také vyplývá, že digitální knihovny mají nízkou návštěvnost. Autor poukazuje na vyšší motivaci uživatelů k využívání digitalizovaných dokumentů v zahraničních knihovnách.

Pokud dlouhodobě sledujeme rozvoj digitálních knihoven¹ (dále jen DK) v České republice a porovnáme jej se situací v sousedních státech, můžeme nabýt pocitu, že můžeme být na situaci hrdi. Z úvodní stránky databáze Registr digitalizace² (dále jen RD) vyčteme, že se již zdigitalizovalo přes půl milionu titulů různých dokumentů a u dalších 25 tisíc titulů digitalizace právě probíhá. Přitom se nedigitalizují jen knihy (těch je pochopitelně nejvíce – téměř 300 000 titulů má příznak zdigitalizováno), ale i staré tisky a rukopisy, periodika, mapy, hudebniny, grafika, audio a dokumenty skrývající se v RD pod záhadnými zkratkami AN, SP, MS, ER a XX. Ve skutečnosti je digitalizátů určitě ještě více, protože ne každá knihovna poskytuje veškerá data do RD. Přitom RD je velmi užitečný nástroj nejen pro digitalizující instituce, ale i pro uživatele. Je ekonomicky nevýhodné digitalizovat publikace duplicitně a je výhodné vědět, ve které DK najdeme požadovaný digitalizát.

Další údaj, který vyčteme z RD, již tak potěšitelný není. RD registruje kolem padesáti digitálních knihoven! K nim lze přičíst dalších dvacet malých DK různých neknihovních institucí,

spolků a společností, které nemají zájem přispívat do RD. Navíc se doporučuje digitalizujícím institucím i uživatelům sledovat průběh digitalizace v Rakouské národní knihovně a v Bavorské státní knihovně, protože díky masivní digitalizaci obě knihovny reformátovaly řadu bohemik. V tabulkové podobě³ se je snaží zaznamenávat i RD.

V České republice máme tedy kolem sedmdesáti DK, ale jejich kvalita je velmi rozdílná. Bohužel si tvůrci většiny DK neuvědomují, že DK nemá sloužit jen k prohlížení zdigitalizovaných textů, v nejlepším případě z pohodlí domova (pokud to umožní Autorský zákon), ale hlavně k plnotextovému prohledávání. Takové prohledávání umožňuje zatím jen malý počet systémů. Naštěstí jedním z nich je systém Kramerius, který v současné době využívá většina českých DK, jak ukazuje následující graf.

¹ Zprávu o stavu digitálních knihoven využívajících systém Kramerius zveřejňuje od roku 2012 autor tohoto příspěvku vždy jednou za dva roky v časopise Čtenář, naposledy viz BROŽEK, Aleš. Systém Kramerius v českých knihovnách na konci roku 2017. Čtenář: měsíčník pro knihovny, 2018, 70(5), s. 181-183. Dalším zdrojem informací mohou být jeho každoroční vystoupení na semináři Archivy, knihovny a muzea v digitálním světě.

² <http://registr.digitalizace.cz/rdcz/home>

³ <http://registr.digitalizace.cz/rdcz/info/digbohemika/digANNO>

Počet knihoven využívajících systém Kramerius⁴ každoročně přibývá. Ke 14. listopadu 2019 fungovalo 39 instalací Krameria se vzdáleným přístupem. Patnáct největších DK podle počtu zdigitalizovaných stran (v závorce u jejich názvu je pořadí v listopadu 2018) uvádí Tabulka 1. Její poslední sloupec ukazuje, kolik zdigitalizovaných stran přibýlo za posledních 365 dnů. Je pochopitelně největší u Národní digitální knihovny (NDK) provozované NK ČR a u MZK, protože na digitalizaci spolupracují a digitalizáty si vyměňují. (Zkratka K3 označuje starou verzi Krameria, u níž je potřeba stáhnout si speciální program pro prohlížení zdigitalizovaných stran.) Některé knihovny nevlastní digitalizační pracoviště a nechávají si digitalizovat fondy formou

zakázek. Z toho pohledu je zajímavá Tabulka 2 zaznamenávající deset neaktivnějších DK za posledních 12 měsíců podle počtu zdigitalizovaných stran. Uživatelé určitě nepotěší, že musí projít většinu DK užívajících systém Kramerius, pokud chce mít jistotu, že nic při hledání nezanedbal. Naštěstí se dále vyvíjí Česká digitální knihovna (dále ČDK) a postupně je do ní přidáván obsah dalších DK (v Tabulce 1 je jejich název vytučněn). V řadě případů se proto vyplatí začít fulltextově hledat nejprve v ČDK a pak až v dalších DK.

Je třeba se mít ale na pozoru, protože obsah ČDK bývá po určité době zastaralý. Co se týče NDK, tak se v ČDK nenajde zatím ani polovina obsahu NDK. Také proto obsahovala ČDK ke 14. listopadu 2019 jen 40,377 milionu zdigitalizovaných stran. V současné době kromě DK vytučněných v Tabulce 1 obsahuje ČDK i některé menší

⁴ Přehled digitálních knihoven (DK) využívajících systém Kramerius verze 4 a více najdeme na <https://registrkrameriu.mzk.cz/> K nim však musíme připočítat i DK, které stále ještě mají Kramerius verze 3.

Tabulka 1

	Instituce	stav 14. 11. 2019	stav 14. 11. 2018	Nárůst
1.	NK ČR-NDK (1.)	58 251 350	52 009 014	*6 242 336
2.	MZK (2.)	56 701 127	51 946 337	*4 754 790
3.	NK ČR – K3 (3.)	8 733 708	8 730 193	3 515
4.	KNAV (4.)	3 564 910	3 316 778	248 132
5.	VKOL/Olom. kraj (5.)	3 325 100	3 262 086	63 014
6.	JVK Č. Buděj. (6.)	2 555 723	2 497 580	58 143
7.	VKOL – K3 (7.)	1 848 338	1 848 338	0
8.	DiFMOE (12.)	1 723 295	1 256 110	467 185
9.	NLK Praha (8.)	1 703 998	1 622 909	81 089
10.	SVK Hr. Král. (9.)	1 622 134	1 475 838	146 296
11.	KVK Liberec (10.)	1 595 205	1 469 435	125 770
12.	MKP K5 (11.)	1 427 332	1 407 088	20 244
13.	Min. obrany ČR (21.)	1 302 239	437 498	864 741
14.	UK, FSV Praha (13.)	872 554	870 910	1 644
15.	MSVK Ostrava (14.)	689 682	658 515	31 167

Tabulka 2

	Instituce	Nárůst stran
1.	Národní knih. ČR-NDK	*6 242 336
2.	Moravská zemská knihovna	*4 754 790
3.	Ministerstvo obrany ČR	864 741
4.	DiFMOE	467 185
5.	Knihovna Akademie věd	248 132
6.	Knihovna A. Švehly	239 632
7.	Studijní a věd. knih. Hr. Král.	146 296
8.	Krajská knihovna Pardubice	128 751
9.	Krajská vědecká knih. Liberec	125 770
10.	Národní muzeum	90 834

DK, jako je DK Národní technické knihovny a DK Severočeské vědecké knihovny. Pokud by se už nyní dosáhlo cíle zajistit přístup ke všem digitálním dokumentům z jednoho místa, tedy prostřednictvím ČDK, musela by ČDK obsahovat kolem 80 milionů zdigitalizovaných stran.

Cesta ke konečnému stavu mít zdigitalizovanou celou českou produkci od vynalezení knihtisku po současnost bude ještě dlouhá, ale už nyní by měly být využívány DK více. Průměrná měsíční návštěvnost zdigitalizovaných dokumentů v MZK v současnosti nedosahuje ani čísla 50 000. Přitom přes brněnskou DK přistupují i uživatelé, kteří si oblíbili klienta DK, i do dalších DK. Klient (neboli rozhraní) DK byl vyvinut a nasazen od 2. dubna 2019 právě proto, aby se zvýšila využívanost digitalizátů.

Uživatelé měli totiž do té doby uživatelsky málo přívětivý klient K4, přívětivější klient K5 a „soukromý“ klient DK. Nově vyvinutý klient DK nabízí kvalitnější a přehlednější prostředí pro práci s digitalizovanými dokumenty. Lze v něm snadno vybrat konkrétní den periodika pomocí kalendáře, sledovat text v dvoustránkovém zobrazení, kopírovat si text z OCR, citovat podle normy ISO 690, snadno přecházet z jedné DK do druhé a další.

Nízká návštěvnost digitálních knihoven v ČR bude spočívat spíše v něčem jiném, než je kvalita vyhledávacího klienta. Je to jednak potřeba uživatelů nalézat požadované informace ve zdigitalizovaných dokumentech (v tomto směru jsou příkladní wikipedisté, kteří do svých textů zařazují přímé odkazy na zdigitalizovanou stránku v DK), jednak neinformovanost vědeckých a odborných pracovníků na vysokých školách a ústavech o možnostech plnotextového vyhledávání. Pro ně by bylo vhodné organizovat školení vyhledávání v systému Kramerius.⁵

V zahraničí motivují knihovny běžného uživatele, aby využil zdigitalizované dokumenty např. k hledání kuriozit. Vídeňská knihovna na stránkách svého systému ANNO k oslavě 10. výročí systému vyhlásila soutěž „Nejbizarnější zprávy ze 400 let“. Kromě toho nabízí tisk titulní stránky ze dne, kdy se narodil prarodič, jako inspirační dárek.⁶

K většímu zájmu o využívání systému Kramerius napomůže situace, až uživatel najde vždy to, co hledá. Bohužel kvalita tisku novin z 19. a počátku 20. století není dobrá, a tak

⁵ Autor textu každoročně proškolí stovky knihovníků v kurzech organizovaných krajskými knihovnami v rámci projektu VISK2. V r. 2019 začal školit i archiváře na jejich pracovištích, muzejní pracovníci zatím neprojevíli o školení zájem.

⁶ <http://anno.onb.ac.at/39.htm>

textový přepis vytvořený pomocí OCR často neumožní najít údaj, který přitom noviny otiskly. Autor tohoto textu koncem loňského roku využil k sepsání statě o Spolku bibliotekářů vědeckých knihoven plnotextové hledání ve zdigitalizované Národní Politice a Národních Listech z let 1927 a 1928. Nekvalitní OCR převedlo výraz „bibliothekářů“ i do těchto podob: blbllolekůřů, bibliotékárn, btbllolekářů, bldliotékářů, bliotélcářft, b.bliothekáfů. Zkušený uživatel dokáže najít takové podoby použitím zástupných znaků. Hledání s využitím zástupných znaků však umožňuje stále jen klient pro Krameria verze 3 a nikoliv vyšší.

Největší demotivací využívat zdigitalizované dokumenty je jejich znepřístupnění při hledání z pohodlí domova kvůli autorskému zákonu. Současný autorský zákon umožňuje volný přístup jen k dílům, která vyšla 70 let po smrti původců a která vydal nakladatel

nejpozději před 50 lety. Z 80 milionů zdigitalizovaných stran si tak kvůli autorskému zákonu může uživatel prohlédnout mimo prostor knihovny zhruba jen 20 milionů stran.

Uživatel tak nejen musí prohledávat zatím 39 různých instalací Krameria, ale kvůli omezujícímu autorskému zákonu se mnohdy jen dozví, v které publikaci a na které stránce je hledaný údaj. Pokud se chce na něj podívat, musí cestovat po republice a zajít do knihovny, která dokument digitalizovala (nebo sehnat dokument v papírové podobě třeba prostřednictvím MVS). Doufejme, že se letos podaří zrealizovat projekt zpřístupnění autorsky chráněných děl (DNNT). Uživatel se na zdigitalizovaný dokument, který dále bude chráněn autorským zákonem, bude moci podívat na počítači v kterékoliv ústřední a krajské knihovně, v budoucnu pak snad i ve všech pověřených knihovnách.

Spolupráce MSVK a (nejen) muzejních knihoven při digitalizaci knih a periodik

Aleš Drahotušský
drahotusky@svkos.cz

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě při budování Digitální knihovny MVSOK od roku 2005 plánovala spolupráci s knihovnami paměťových institucí v regionu. Hlavní motivací byla absence historického fondu v MVSOK. Seznamujeme se s přehledem knihoven, které jsou do digitalizace zapojeny, s postupem organizace při výběru dokumentů i se současným stavem prací a zajišťováním provozu Digitální knihovny MVSOK.

Počátky digitalizace v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě (MSVK) sahají do roku 2005, kdy se začala plánovat koncepce digitalizace, byly stanoveny její hlavní cíle a bylo započato s budováním Digitální knihovny Moravskoslezského kraje. Již tehdy bylo

rozhodnuto spolupracovat při výběru dokumentů s muzejními knihovnami, ale i s dalšími paměťovými institucemi kraje (jinými knihovnami, archivy apod.).

Mezi hlavní důvody, proč se pro digitalizaci počítalo také s fondy jiných institucí, byl mj.

chybějící historický fond v MSVK, která byla založena až v roce 1951. Roli hrály také omezené finanční a personální možnosti paměťových institucí pro vlastní digitalizaci či snaha o zvýšení počtu uživatelů u paměťových institucí i v MSVK.

Nově budovaná **Digitální knihovna Moravskoslezského kraje** pak měla plnit tři základní cíle:

- 1) záchranu obsahu ohrožených tištěných dokumentů, které jsou důležité pro kulturní, ekonomické či politické dějiny obcí a měst v Moravskoslezském kraji (MSK),
- 2) zpřístupnění digitální formy dokumentů po internetu či alespoň ve studovnách paměťových institucí, a tím rozšíření nabízených služeb a zvýšení pohodlí studia pro čtenáře,
- 3) centralizaci přístupu k digitalizovaným dokumentům z fondů paměťových institucí v MSK ve studovně krajské knihovny.

Postupem času se do spolupráce zapojily tyto instituce: Archiv města Ostravy, Slezské zemské muzeum v Opavě, Ostravské muzeum, Muzeum Těšínska, Muzeum Beskyd ve Frýdku-Místku, Muzeum v Bruntále, Muzeum Novojičínska, Muzeum Hlučínska, Knihovna města Ostravy, knihovna Ostravské univerzity, Regionální knihovna Karviná, Galerie výtvarného umění v Ostravě atd.

Kromě digitalizační činnosti na vlastním pracovišti se MSVK velmi brzy zapojila také do různých dotačních projektů (VISK 7 v letech 2008–2010, 2014–2019; IOP v roce 2013). Zpočátku měl celou digitalizaci na starost jeden pracovník podporovaný velkou měrou jinými odděleními (katalogizace, bibliografie). Od roku 2010 pak disponuje pracoviště dvěma zaměstnanci s necelými dvěma úvazky.

Vlastní digitalizace probíhala od začátku na HW i SW vybavení od výzkovské firmy Elsys Engineering, a to na planetárním skeneru Atlas

Digitalizační pracoviště MSVK v Ostravě

ovládaném softwarem Atlantis. Snímky pak byly zpracovávány a opatřeny metadaty v SW Sirius. Postupně se ukázala být nutnou modernizace HW i SW, a tak byl v roce 2013 zakoupen v rámci krajského Integrovaného operačního programu (IOP) nový skener Suprscan II AI, SW YooScan pro skenování a SW Limb na grafickou úpravu snímků od francouzské firmy I2S a SW Procyon firmy Exon na tvorbu metadat.

Na konci roku 2019 obsahovala Digitální knihovna Moravskoslezského kraje přes 700 000 stran dokumentů tištěných latinkou i frakturou, a to převážně v češtině a němčině, v menší míře i v polštině. Jedná se o více než 100 titulů regionálních periodik a 1 800 monografií zaměřených např. na dějiny měst a obcí a jejich kulturní život, hospodářský rozvoj a spolkovou činnost, hornictví, počátky a rozvoj Vítkovických železáren, regionální beletrii (próza, poezie, drama), náboženský život, školství, referendum na Těšínsku v roce 1920 atd.

Při výběru dokumentů navazují pracovníci digitalizace na tradiční činnost knihovny, a sice retrospektivní regionální bibliografii, a využívají regionální databáze. Jednotlivé instituce mohou rovněž posílat samy seznamy svých

vybraných dokumentů nebo poskytnout své lístkové a elektronické katalogy k výběru ze strany MSVK (častější případ).

Samotný výběr dokumentů se pak řídí určitými kritérii. Jedná se především o obsah (významné pro dějiny MSK), fyzický stav (poškozené, nebezpečí degradace kvůli kyselému papíru), časové vymezení (19. a 1. polovina 20. století), četnost výpůjček, jedinečnost (např. podpis autora).

Jakmile jsou vybrány dokumenty k digitalizaci, je zajištěno přidělení případně chybějícího čísla ČNB, ISSN, vytvoření nebo dopracování katalogizační záznamu. Poté dochází k naskenování a následně grafické úpravě (především narovnání a ořezu), provedení optického rozpoznání textu (OCR), tvorbě struktury dokumentu a různých typů metadat podle standardů Národní digitální knihovny. Celý proces je pak zakončen vytvořením balíčků, jejich validací pomocí validátoru a importem do digitální knihovny v systému Kramerius.

Kramerius, který zpřístupňuje monografie a periodika, je provozován v krajské knihovně (nyní ve verzi 5.3.6), ale je také využíván spolupracujícími institucemi. Ty mají nastavena přístupová práva pro své badatelské. Odkazy do Krameria lze pak nalézt v online katalogu MSVK, Souborném katalogu (SKC), Registru digitalizace i na www.Digitalniknihovna.cz.

Mezi nejvíce vytěžované muzejní instituce patří bezesporu Slezské zemské muzeum v Opavě, které díky svému založení na počátku 19. století vlastní rozsáhlý fond regionálních monografií a periodik z oblasti celého Slezska (např. Opavan 1919–1925, Slezský venkov 1912–1919, Moravec 1925–1927). Snímky bývají využívány také pro výstavní účely.

Mezi další významná spolupracující muzea spadá např. Muzeum Beskyd Frýdek-Místek (např. Palcát 1922–1940), Muzeum Bruntál (např. Freudenthaler Zeitung 1904–1943), Muzeum Těšínska atd.

Z institucí mimo muzejní oblast lze zmínit především Archiv města Ostravy, z jehož fondu

byla digitalizována regionální periodika (např. Arbeiterfreund 1883–1893, Opavský besedník 1861–1865) či monografie týkající se těžby uhlí na Ostravsku a Karvinsku, Vítkovických železáren atd. Dále je možné uvést knihovnu Ostravské univerzity se sbírkou drobných tisků k referendu na Těšínsku v roce 1920 a Knihovnu města Ostravy s obsáhlým fondem regionální beletrie.

Kromě digitalizace, jejíž výsledky jsou viditelné v Krameriovi, provádí digitalizační pracoviště pro vnitřní potřeby paměťových institucí také „pouhé“ skenování a grafickou úpravu různých typů dokumentů (např. kroniky, fotografie, ručně psané přírůstkové seznamy).

Na základě dnes již patnáctileté digitální spolupráce mezi MSVK a paměťovými institucemi lze jednoznačně konstatovat, že jde o práci přínosnou pro obě strany a zejména pro badatele všech zmíněných knihoven či muzeí. Díky centralizovanému přístupu k regionálním dokumentům je jejich práce zase o něco jednodušší.

D. Walliams: Babička Drsňačka – čtenářská lekce

Radka Vojáčková
vojackova@kvkli.cz

Čtenářská lekce pracuje s textem z knihy D. Walliamse Babička drsňačka. Text se v průběhu knihy čte i vypráví. Lekce je rozdělena na tři části – před čtením, při čtení a po čtení. Cíle lekce jsou vypsány níže, jde ale především o rozvoj čtenářských strategií a současné společné rozečtení knihy. Není nutné využít všechny aktivity v průběhu čtení, některé lze vynechat, záleží na časové dotaci i na chuti lektora. Lekce je využitelná pro děti od 3. třídy ideálně do 5. třídy.

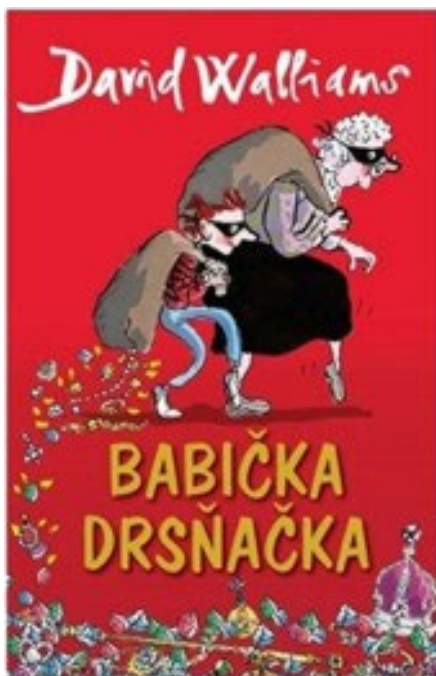
Cíl lekce

Děti čtou řízeným čtením s předvídáním, propojují děj s vlastní zkušeností, kladou otázky, charakterizují postavu. V lekci se dotkneme tématu stárí. Současně chceme nalákat děti ke čtení celé knihy, vtáhnout je do příběhu. Nečteme ji tedy celou, ale první část, abychom podnítili jejich zvědavost, jak příběh dopadne, a aby jej samy dočetly.

Úvodní aktivita – před čtením

- **Zamyšlení nad ideální babičkou** – individuální práce na téma: jaká by měla být ideální, nejskvělejší babička. Pokud někdo takovou má, tak se pokusí sepsat, čím je skvělá. Děti krátce sdílejí ve dvojicích, poté krátce sdílíme společně – jen dobrovolně.
- **Brainstorming na téma Babička drsňačka** – jaká bude, co bude dělat, jak bude vypadat. Nápady můžeme zapisovat a v závěru se k nim vrátit, můžeme vést i brainstorming bez zápisu.
- **Předvídání z obálky a názvu knihy** – dětem ukážeme obálku knihy i s jejím názvem. Děti na základě obrázku (děti upozorníme, aby si obrázek dobře prohlédly) a názvu předvídají, o čem příběh bude. Nápady zapisujeme.

Sdělíme dětem, že budeme číst jen úvod knihy tak, abychom se ponořili do příběhu.

Hlavní aktivita – při čtení

Společné řízené čtení, část příběhu jen vyprávíme.

Přečteme úvodní odstavec, který končí větou, že se starými lidmi je nuda.

Děti rozdělíme na dvě skupiny, které vytvoří PORADNÍ SBOR.

- **Jedna skupina vymýšlí důvody, proč je se starými lidmi nuda a kdy.**

- **Druhá skupina vymýšlí důvody, proč se starými lidmi není nuda a kdy.**

Vedeme děti, aby pokud možno čerpaly z vlastní zkušenosti. Společně odpovědi sdílíme. Necháme děti zhodnotit, zda je tvrzení, že je se starými lidmi nuda, pravdivé.

Další část příběhu vyprávíme:

Benovi rodiče milují společenský tanec a věnují mu hodně času i myšlenek. Ale Bena tanec nebaví, spíš ho otravuje, chce být instalatérem. Benova maminka pracuje jako manikérka, Benův táta pracuje u bezpečnostní služby v místním supermarketu.

Vždy, když rodiče chodí tančit, vozí Bena k babičce.

Čteme text v knize str. 17 – začínáme větou ... Auto zastavilo a Ben pomalu otočil hlavu k domku...

Pokračujeme ve čtení textu až k části s popisem babičky – končíme větou: Babička vypadala úplně jako z učebnice.

- Rozdáme dětem text s popisem babičky a děti ji podle něj namalují. Děti upozorníme, že nejde o velký výkres, jen náčrtek, celá práce by neměla zabrat více jak 15 min.

Dočteme kapitolu. Z druhé kapitoly přečteme úvodní odstavec, pokračujeme na str. 22 „V domku nebylo...“ Pokračujeme až k místu, kde je výčet všeho, co Ben na babičce nesnášel (viz příloha 2).

- Samostatná četba – děti samostatně čtou důvody, proč Ben babičku nesnášel. Poté si z uvedených deseti důvodů vyberou jeden, který by jim osobně vadil nejvíc. Můžeme utvořit hlasování, který z důvodů se objevil nejčastěji.

Pokračujeme čtením od strany 24 – 27 na konec prvního odstavce (... *rodiče se starali jen o tancování*). Pak vyprávíme:

Ben se snažil dostat ke květináči, aby tam vylil svou polévku, což se mu nakonec podařilo a vrátil se včas ke stolu.

Konec 2. kapitoly

Kapitola 3 – můžeme úplně vynechat a pokračovat až aktivitou scrabble.

Kapitolu 3 vyprávíme:

Ben by chtěl být instalatérem, a proto si chodil každý pátek do místní trafky pro instalatérský týdeník, který si četl u babičky. Trafikant Rádž si s Benem často povídal a Ben si mu postěžoval na babičku. Rádž mu ale vyčíní: čteme str. 35 od věty *Že je tvoje babička stará, Bene...*

Čteme do konce kapitoly, pak se ptáme:

- Čím mohou být staří lidé zajímaví?
- Může babička Bena něčím překvapit? Jaká může mít tajemství?
- Má vaše babička tajemství?

Ben jako každý pátek musel k babičce. A tentokrát ho čekala i hra scrabble, kterou babička milovala. Pokud děti neznají, vysvětlíme, jak se hra hraje. Zahrajeme si její zjednodušenou verzi.

Aktivita Scrabble

- Děti obdrží obálky s jednotlivými písmenky. Jejich úkolem bude s písmenek složit slova – PLECHOVKA, ŠPERKY, PÁTRÁNÍ, NEMOC, LUPÍČ.
- V obálkách je vždy připraveno o dvě až tři písmena víc, než je ke složení slova potřeba. Pro méně zdatné děti písmena nepřidáváme.

Poté, co děti slova složí, vyzveme je, aby podle složených slov – plechovka, šperky, pátrání, nemoc, lupič – zkusily předvídat, jak se bude příběh vyvíjet dál, jak bude pokračovat.

Pokračujeme vyprávěním šesté kapitoly:

Vyprávíme:

Nejenom, že Ben musel s babičkou hrát scrabble, ale k večeři ho čekala míchaná vajíčka. Babička ale míchaná vajíčka vůbec neumí uvařit, a tak je Ben pokaždé vyhodí z okna. Ben je ale hladový, a tak po kuchyni pátrá, čím by se zasytil. Na vrchní polici kuchyně objeví krabici se sušenkami.

Čteme:

Str. 51 od „Rychle tedy postrčil židli ke kredenci.....až po ... pal. Nevypadalo to a ani neznělo, že by uvnitř byly sušenky. Spíš, jako by tam byly kamínky nebo kuličky.

- Co asi babička v plechovce ukrývá?

Čteme: Ben odšrouboval víčko. A jen zíral. Nevěřil vlastním očím! Diamanty! Prsteny, náramky, náhrdelníky, náušnice, všechny s velikými třpytivými diamanty. Ben nebyl žádný odborník, ale odhadl, že uvnitř plechovky musejí být šperky za tisíce, dokonce miliony liber! Najednou uslyšel, jak si to bábinka kváká zpátky. Horečně znovu našrouboval víčko a vrátil plechovku na polici.

Vyprávíme:

Vše bylo ještě podivnější, když ho babička další týden nemohla hlídat, což se ještě nikdy nestalo. Večer seděl Ben sám na své posteli a nevěděl, o čem přemýšlet dřív.

- Horké Křeslo

Benovi táhly hlavou spousty otázek, na které neznal odpověď. Vy teď ale budete mít možnost zeptat se přímo babičky. Ta vystoupí z našeho příběhu a zodpoví vše, co vás bude zajímat. Babičku bude zastupovat lektor (učitel), který by měl znát celý úvodní text. Neměl by ale prozrazovat nic z dalšího děje. Odpovědi si může i vymýšlet. Do horkého křesla mohou usednout i děti a pokusit se odpovídat v roli babičky.

Vyprávíme:

Ben byl moc zvědavý, kam má babička namířeno, a tak se rozhodl, že bude babičku sledovat.

Večer vylezl oknem ven a na kole ujel 8 kilometrů, což samo o sobě svědčilo o tom, jak moc je zvědavý. Na kole jezdil nerad.

Čteme od str. 61 od věty – „**Smrákalo se. Byl konec listopadu...**“.

Čtení přerušíme v části, kdy autor popisuje babičku „... tvář zakrývala černá kukla“:

- Můžeme nějak poznat člověka, když mu nevidíme do tváře? Podle čeho Ben poznal, že jde právě jeho babička?

Pokračujeme čtením až po „... nasedla na svůj invalidní skútr a nastartovala“.

- Kam má babička namířeno?

Čteme až po větu – **Nápadně se rozhlédla a pak se rozpřáhla, aby plechovku prohodila výlohou klenotnictví.**

- Co má Ben udělat?

Dočteme kapitolu.

Kdo chce znát další vývoj příběhu, musí si knihu dočíst sám.

Závěr – po čtení:

- Při hře scrabble jsme složili několik slov, z kterých jsme předvídali další vývoj příběhu. Jaká slova už se v příběhu objevila? Zbývá ještě jedno klíčové slovo (nemoc), která musí zasáhnout do dalšího děje (více nekomentujeme).
- Jak byste si přály, aby se příběh vyvíjel? Co by vás zajímalo dál, na co byste chtěly znát odpověď?
- Vrátime se k úvodním předpovědím a porovnáme s tím, co už jsme se z příběhu dozvěděli.
- Porovnáme babičku tak, jak si ji děti představovaly na začátku s hrdinkou příběhu. Jaká doopravdy Benova babička je? Pokud jsme při úvodním brainstormingu dělali soupis, porovnáme jej se skutečnou hrdinkou příběhu. Pokud jsme soupis nedělali, vyzveme děti, aby zkusili vytvořit charakteristiku Benovy babičky na základě toho, co už z textu znají.

Interiéry knihoven I. – Dívejme se na knihovnu očima uživatelů

Lenka Dostálová

Lenka.Dostalova@mzk.cz

„Knihovna se z prostoru ke čtení proměňuje na společenské centrum s mnohanásobnými kompetencemi.“

R. Koolhaas

I když se prostory knihoven pomalu, ale jistě začínají měnit k lepšímu, část veřejnosti je má stále zafixované v podvědomí jako místnosti plné regálů, které střeží „přísná knihovnice s brýlemi“ (ach, ta klíše). Pojďme tedy měnit knihovny v místa, které budou důležitým místem v obci – pro setkávání, sdílení znalostí a zkušeností, vzdělávání, místo inspirací a samozřejmě také místo, které poskytuje přístup k informacím. Aby knihovna mohla splňovat všechny tyto funkce, potřebuje k tomu adekvátní a hlavně atraktivní prostory, které se budou přizpůsobovat jednotlivým činnostem. Nestačí tudíž pořídit nové regály, vymalovat či zakoupit sedací pytel křiklavé barvy. Úmysl je dobrý, kýženého výsledku však nedosáhneme. Naším přáním je, aby uživatelé v knihovnách rádi trávili svůj čas. Pojďme tedy přetvářet prostory knihoven v tzv. třetí místo s lokální identitou (definice Aat Vose, holandského designéra a vývojáře knihovních konceptů), díky tomu se lidé s knihovnou lépe identifikují.

Aby knihovna splňovala nároky daného místa, je nutné nejdříve přistoupit k tzv. formulaci záměru, vypracovat si koncepci. Klíčovým bodem je tzv. princip participace, který spočívá v neustálém dialogu všech zúčastněných stran – knihovníků, zřizovatele, uživatelů knihovny (současných i budoucích), občanů, spolků, podnikatelských subjektů, partnerů a odborných konzultantů (architekt, interiérový designér, metodický pracovník aj.). Výsledný dokument je podkladem pro strategické uchopení

rekonstrukce či modernizace interiéru a slouží také jako nástroj k realizaci cílů knihovny, tj. být strategickým a respektovaným partnerem obce.

V rámci příprav bychom se měli ptát:

1. Jak vypadá místo, ve kterém se knihovna nachází?
2. Jaký je stavebně-technický stav budovy a její interiéry?
3. K čemu a pro koho bude knihovna sloužit? (přehled o životě místní komunity)
4. Jak vnímá knihovnu současný uživatel? Jak ji vnímá náhodný kolemjdoucí? Jak vnímá knihovnu zřizovatel?
5. Jak knihovnu vnímají její zaměstnanci?
6. Jak znějí koncepční materiály našeho zřizovatele?
7. Jaký je způsob financování?

Formulace záměru by měla pomoci zodpovědět otázky všech zaangażovaných účastníků:

- * **Zřizovatel/zástupce místní samosprávy:** „Co všechno bychom měli vědět, aby obec do rekonstrukce či stavby knihovny investovala?“
- * **Architekt/projektant:** „Co všechno bychom měli vědět, aby stavba odpovídala potřebám všech zúčastněných stran?“
- * **Knihovna/knihovníci/uživatelé:** „Co všechno bychom měli vědět, abychom se cítili v knihovně jako doma? Jaké služby jsme schopni udržet a nabízet v budoucích letech, tak aby odpovídaly potřebám

místní komunity? Kdo všechno knihovnu může navštěvovat? Uspořádání a uložení knihovního fondu?"

Tento strategický materiál vám může pomoci **nastartovat komunitní roli knihovny v obci**, poslouží jako **strategický dokument při vyjednávání, odhalí potenciál knihovny a zjednoduší plánování provozu knihovny**.

Rekonstrukce knihovnických prostor nemusí být složitá ani nákladná. Existuje nespočet variant, jak dát knihovně novou podobu. Inspiraci lze také hledat i v menších evropských knihovnách, kde pracují s podobným konceptem, ale o tom někdy příště.

Aktuální informace o činnosti Metodického centra naleznete v newsletteru, k jehož odběru je možné se přihlásit na adrese <https://mcvrk.mzk.cz/>.

Jak přistupovat k videím v éře multimédií

Vojtěch Hamerský

vojtech.hamersky@seznam.cz

Audiovizuální obsah hraje v dnešní společnosti velkou roli, zejména pak internetoví uživatelé mají na konzumaci tohoto typu obsahu největší podíl. Nalijme si však čistého vína, velkou množinu diváků představují i samotní čtenáři a uživatelé knihoven. Ne každý čtenář vnímá knihu jako nejosvědčenější médium, pro které nevidí dál. Je třeba si uvědomit, že většina uživatelů už nějakou dobu žije po boku neustále se vyvíjejících technologií, které jen ještě více podporují – v jistém slova smyslu – závislost na bohatosti nabízeného obsahu.

Vidíme to v každodenní praxi. Na sociálních sítích jako Facebook, Instagram nebo Twitter či v internetových člancích. Video obsah se jistě stal součástí internetové komunikace. Není však prvoplánovým formátem, mnohdy nabízí spíše řešení, jak propojit různé formy sdělení a převléct je tak do atraktivního kabátu. Příkladem za všechny může být Česká televize a její tvorba a úprava speciálního formátu videí přímo určeného pro distribuci na platformě Facebook. V porovnání s klasickým textovým sdělením tento druh obsahu přirozeněji mnohem více podporuje interakci a míru zapojení cílového uživatele.

Ruku v ruce s tímto posunem jdou kupředu i jiné platformy, které již od první chvíle své existence cílí na distribuci a konzumaci multimediálního video obsahu. Nejvýraznější platformou je YouTube, který svými čísly potvrzuje dominanci v oblasti videí. Více než dvě miliardy aktivních uživatelů za měsíc, zhruba pět miliard videí, která uživatelé denně zhlédnou, nebo více než pět set hodin videí, která jsou za minutu na platformu YouTube nahrána. V jistém ohledu ohromující čísla, jež neustále stoupají.

Jak s takovou situací naložit z pozice knihovny – instituce, která je stále celospolečensky chápána jako místo plné knih, média, jež měřítko multimediálnosti z výše vypsanych hledisek z velké části nesplňuje? Knihovna umožňující svobodný přístup k informacím by právě více než jakákoliv jiná instituce měla být tou, která následuje dobu, požadavky a osvojuje si nové přístupy, s jejichž pomocí oslovuje své uživatele. Nebojme se knihovnu propojovat s moderními výdobytky naší společnosti jen proto, abychom nenarušili status quo.

Knihovna – stejně jako všichni její uživatelé – může dobře fungovat i v digitálním prostoru. Jak už bylo napsáno, video obsah zvyšuje

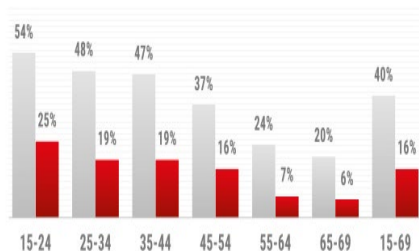
míru interaktivity a zapojení. Proč toho jako knihovna nevyužít a nepřiblížit se ke svým uživatelům i online? Jestliže se i knihovna nachází v takzvané éře multimédií, není čas se do ní také zapojit? Samozřejmě, video nelze využívat jako samospásnou formu komunikace s uživateli. Měla by však představovat součást pevného základu, na kterém bude knihovna stát a díky kterému bude své služby (tedy i tvorbu videí) koncepčně rozvíjet.

Pokud se jako knihovna rozhodnete video obsah tvořit, je pouze na vás, jak přesně k němu budete přistupovat a co bude jeho cílem. Někdy pobavit, jindy naopak informovat či vzdělávat. Pro to, abyste takové video natočili, vám v dnešní době jistojistě postačí mobilní telefon. Upravit jej pak můžete v počítačovém programu, jichž je nepřeberné množství. Mezi ty nejsnadnější a nejvhodnější pro jakéhokoliv začátečníka patří i **ShotCut**. Lze jej stáhnout z webových stránek www.shotcut.org, nainstalovat a využívat zcela zdarma. Program oplývá základními možnostmi editace, tedy střihu, přechodů mezi jednotlivými scénami, doplnění podkresové hudby, přidání textu či jednoduchých animací.

Začněte se základním střihem. Jakmile si jej osvojíte, můžete do svých dalších videí postupně přidávat další prvky jako přechody či animace. Rozhodně se vyvarujte zbytečné přeplácánosti. Místo toho raději zkoušejte různorodé funkce, ale výsledek vždy zachovejte co nejvíce jednoduchý a funkční. Své první video tak můžete natočit a upravit při příležitosti představení knižních novinek či záznamu z proběhlé akce. Výsledek pak můžete nahrát na portály YouTube nebo Vimeo. Založte účet knihovny a nahrajte své první

YOUTUBE ZÁSAH V POPULACI VE VĚKU 15-69 LET, ROZDĚLENÝ PODLE SKUPIN A FREKVENCE NÁVŠTĚV (% Z CELÉ POPULACE)

● TÝDNĚ ● DENNĚ

ZDROJ: MEDIAN adMeter

Google | YouTube

video. Postupně nahrávejte další videa, na nichž si můžete vyzkoušet nové prvky a funkce. A pokud vás bude video tvorba bavit, zkuste třeba další video editory jako například HitFilm Express nebo DaVinci Resolve, které nabízejí pokročilejší editorské funkce.

Video jistě nemá nezastupitelnou roli. Dnes však má vysoké postavení díky vysoké míře, s jakou lidi oslovuje, a díky rychlé přístupnosti, ať už se na tuto skutečnost díváme pozitivně či negativně. Video může do určité míry podporovat vztah knihovny se čtenářem. Umožňuje tak knihovně komunikovat s uživateli i distančně v prostředí internetu, v němž se většina z nich pohybuje zcela přirozeně. Video formát je pak pouze tím pomyslným pomocníkem, s kterým lze zachytit uživatelskou pozornost směrem ke knihovně i v digitálním prostředí.

Bude vás zajímat, že...

... kniha **Poddat se nemíním. Příběh knihtiskařů Krylových** (Praha: Galén, 2020) mapuje tiskařskou činnost dědečka a tatínka básníka a písničkáře Karla Kryla. Vojtěch Klímt seznamuje čtenáře s prostředím krásných knih a tisků vznikajících v tiskárně v Novém Jičíně. Text je doplněn dopisy, archiváliemi i obrazovou přílohou ...

Rozhovor s Vojtěchem Vojtíškem

Michal Škop

Michal.Skop@mzk.cz

Nějakou dobu se mohlo zdát, že e-knihy brzy nahradí klasické knihy, že kamenné knihovny už vlastně nebudou potřeba. Máš dojem, že se tento trend skutečně naplňuje?

Na to si vzpomínám celkem dobře: když jsem v roce 2012 začal pracovat v Městské knihovně v Praze (MKP), internet byl plný článků na téma „přichází Kindle a s ním konec papírových knih“. Zároveň jsem ovšem vnímal, že chybí jednoduše dostupný relevantní obsah – prakticky všechno, co jsem v té době potřeboval a chtěl číst na čtečce, jsem si tenkrát převáděl sám.

Stále jsem přesvědčený, že elektronický obsah má obrovský potenciál, který zůstává nevyužitý. Mám na mysli především byznysově – po těch osmi letech už sice můžeme nakupovat novinky ve formátu e-knih v podstatě současně s papírovými, ovšem těch několik generací literární

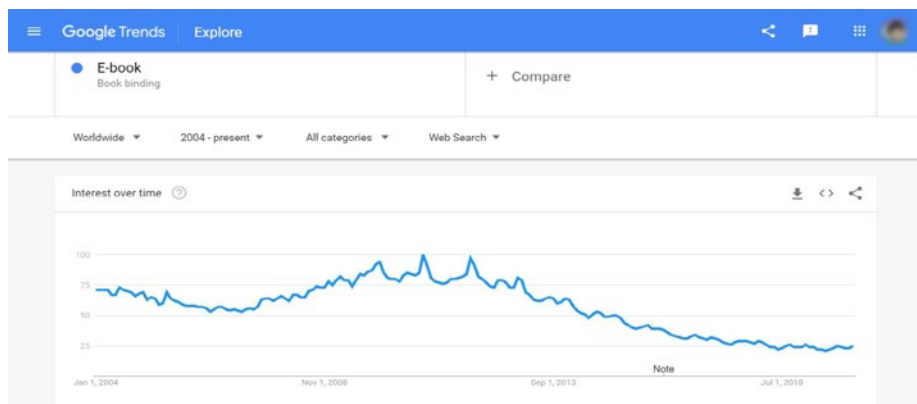
tvorby před rokem 2010 zůstává pořád nevyužito. Internet nás naučil dvě věci: mít vše hned a mít to zadarmo. To je nejen velká výzva pro vydavatele obsahu obecně (noviny, knihkupci), ale především obrovská příležitost pro transformaci knihoven z distributora na producenta obsahu.

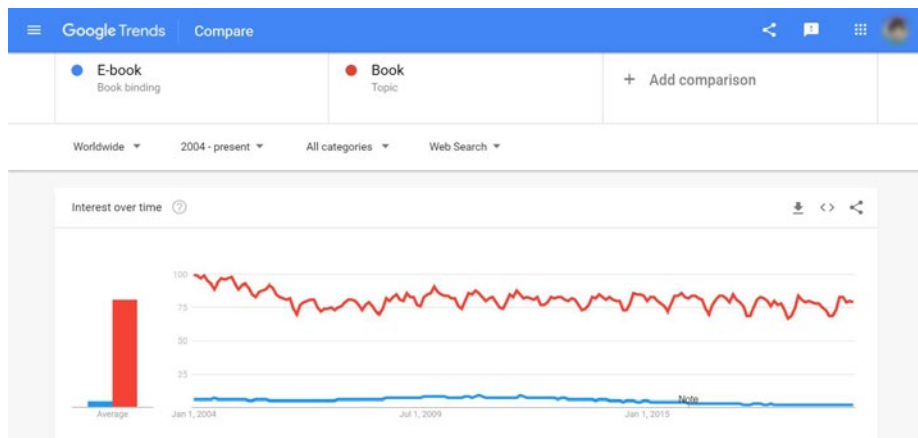
Takže masivní přechod od tištěných knih k e-knihám se zatím nekoná?

Takový trend v pravém slova smyslu vlastně neexistuje. Když se podívám jen na prosté vyhledávací trendy, tak e-knihy jako téma už mají svůj *hype* dávno za sebou – viz obrázek č. 1.

Mnohem zajímavější je stejný obrázek v porovnání s tématem „kniha“ – viz obrázek č. 2. Zájem o klasické knihy je zkrátka konstantou – a o takových věcech se články nepišou. Jednoznačná jsou také data ze *Zprávy o českém knižním trhu Svazu českých knihkupců*

Obrázek č. 1

Obrázek č. 2

a nakladatelů: obrat trhu s knížkami roste a jedná o 8 miliard ročně. Skutečně ten trh ovládají e-knihy? Nikoliv: podíl e-knih a audioknih na celkovém obratu dohromady tvoří zhruba 2,6 %, a to dlouhodobě. Znamená to tedy, že e-knihy lidé nečtou? Takhle jednoduché to není. Znamená to, že lidé e-knihy nenakupují. Potvrzuje to také průzkum agentury Nielsen pro Národní knihovnu ČR z roku 2016: „Drtivá většina čtenářů e-knih (93 %) je stahuje volně z internetu“ a zároveň, „Více než třetina čtenářů se v současnosti hlásí k četbě knih v elektronické podobě“ – jinak řečeno, tištěné knihy v preferencích převládají a e-knihy chceme zadarmo. To je skvělá zpráva pro knihovny, protože obojí umíme relativně dobře a můžeme v tom být dokonce naprosto vynikající.

Mnoho uživatelů čte e-knihy na svých mobilech, jsou podle tebe čtečky slepou uličkou? Jaké jsou poslední novinky v oblasti technologie čteček – máme se kam posunout?

Kdo jsou čtenáři e-knih, co chtějí a jaká zařízení používají – to jsou přesně otázky, na které jsme hledali odpovědi v projektech *Efektivní knihovna v digitálním prostředí*. Díky podpoře Ministerstva kultury ČR v programu VISK jsme shromáždili spoustu dat a věříme, že

knihovnám pomohou právě v oblasti e-knih významně posunout své služby. Mimo jiné víme, že e-knihy čte na mobilu 47 % veřejnosti (obecná populace ČR starší 18 let), shodně potom na tabletu (22 %) a čtečce (21 %). Není to překvapivé – mobil je zkrátka primárním vstupem pro konzumaci obsahu. Čtečky z mého pohledu nejsou slepou uličkou, mají své místo pro svou specifickou cílovou skupinu (čtenář e-knih), nebo situaci (letím na dovolenou a na knihy nemám místo). Obávám se, že technologicky se čtečky mohou posunout pouze v momentě, kdy elektronický inkoust bude na takovém displeji, který si složíme do kapsy. Jinak je to vlastně dokonalý produkt – výdrž baterie je nekonečná, kapacita pro ukládání také. To je problém pro výrobce: umí to už od začátku vlastně jednu věc dobře (čtení knihy), což je prima pro uživatele, ale zároveň už tím pádem nikdo nepotřebuje kupovat každé dva roky nové zařízení. Hádám, že kdo čtečku chtěl, tak ji má, a tím je trh nasycený.

Mění se nějak významně situace v oblasti nabídky e-knih ve veřejných knihovnách?

Situace se nijak významně nezmění sama – ono je to totiž zkrátka na nás, na knihovnách. Jako knihovna mám v podstatě dvě možnosti: buď mi někdo e-knihy dodá jako službu, nebo se

stanu jejich producentem. Obě možnosti mají samozřejmě svá pro i proti.

V českých knihovnách dominuje první možnost (ve 149 knihovnách), konkrétně jde o půjčování e-knih prostřednictvím distributora Palmknihy (eReading): v nabídce je 8 390 titulů od 171 nakladatelů. V roce 2018 bylo uskutečněno celkem 39 631 výpůjček e-knih. Služba je pouze pro registrované uživatele, knihovna hradí uskutečnění výpůjčky (v rozpětí 40 – 60 Kč).

V MKP jsme se už v roce 2009 vydali opačnou cestou – klasickou digitalizací fondu jsme rozšířili o regulérní publikování e-knih v režimu open access. Stáhnout si je tak může kdokoliv, kamkoliv, kdykoliv. Zdarma. Dnes vydáváme jeden nový titul denně, nabízíme jich aktuálně 1 782 a objem stažení letos meziročně hezky vyrostl na 57 %. V roce 2019 bylo uskutečněno 2 157 962 stažení. Zdarma dostupné neznamená bez nákladů. Vydání jedné e-knihy v MKP stojí zhruba 17 000.

Je to vůbec dobrá investice?

Každá e-kniha se v průměru stáhne v počtu 1 186, což v přepočtu tedy znamená náklad 14 Kč na jedno stažení. Čtenáři ve zmiňovaných průzkumech ocenili možnost stahování e-knih na průměrných 33 Kč (polovina z nich byla ochotna platit 66 Kč za stažení e-knihy). Jednoduchou cost-benefit analýzou (benefit: 33 Kč za stažení s náklady 14 Kč) se dostaneme na návratnost investice 235 %. Jinými slovy, každá koruna z veřejného rozpočtu se vrátí zhruba dvojnásobně v užítku, který přináší. Navíc: e-knihy z MKP může zpřístupňovat jakákoliv knihovna – stačí sklízet naše záznamy a do vašeho katalogu tak budou jednoduše přibývat tři stovky knížek ročně, stejně jako na portál knihovny.cz, databazeknih.cz, nebo v některé z těch 29 knihoven, které to už dělají.

Jak by ale měla vypadat opravdu významná změna? Pokud v MKP dokážeme vydat 300 nových e-knih za rok, co kdyby každá z knihoven vydala alespoň jednu? Najednou bychom tu měli

přes 5 000 nových titulů každý rok, dostupných z celého světa a s řádově nižšími náklady.

MKP je tedy tahounem trendu vlastní tvorby e-knih, v této oblasti dokonce školíte kolegy z jiných knihoven. Mohl bys shrnout své dosavadní zkušenosti s projektem e-knihovna a naznačit další plány?

Od začátku bylo vydávání e-knih v MKP řešeno jako strategický projekt. Po těch deseti letech se z projektu stala běžná agenda knihovny a toho si na tom cením asi nejvíc – naučili jsme se to dělat dobře a se skvělými lidmi, díky nimž reálně vzniká něco nového.

Začínali jsme s publikováním tzv. volných děl (Čapek, Němcová, Hašek, Vančura a další), poslední tři roky intenzivně obracíme: vydáváme z 80 % obsahu pouze licencovaná díla. Soustředíme se především na taková, která už nejsou dostupná v papíru. Cíleně se vyhýbáme novinkám, protože naše nika je tam, kde není komerční potenciál pro vydavatele. Když si otevřu náš poslední ediční plán, vidím tam jména Viola Fischerová, Josef Kainar, Ivan Wernisch, Bohumil Hrabal, Miloš Urban, Jiří Kratochvíl, Radka Denemarková, Jan Cimický nebo Ludvík Souček. To jsou samé skvělé věci, které už teď může mít kdokoliv. Pokud se podívám na seznam připravovaných titulů pro letošní rok, mám radost z celé řady autorů, například Ivana Klímy, Michala Ajvaze, Lenky Reinerové nebo Jiřího Hájíčka.

Ty sám jako čtenář preferuješ e-knihy? A jakou používáš čtečku?

Já nejspíš spadám do kategorie hybridního čtenáře a vlastně moc neřeším, v jaké formě čtu. Beru to, k čemu se nejsnáze dostanu – ať už v papíru, nebo na iPadu. Čtečka (Nook) mi dlouho poctivě sloužila, přenechal jsem ji před pár lety bratrovi. Jako čtenář si přímo užívám, že nemusím vlastnit stovky knih, které bych si chtěl přečíst, protože se o to za mě stará knihovna.

Prof. Trávníček napsal ve svém shrnutí poslední-
ho čtenářského výzkumu¹:

*„Digi-sféra v nás vyvolává dvě čtenářské reakce,
zcela protikladné: (1) protože jsem byl dnes tak
dlouho zaměstnán digitálními písmenky, nemám
už chuť na ta další (tištěná); (2) protože jsem byl
dnes tak dlouho zaměstnán, chci se teď digitálně
vypnout a dopřát si jiná písmenka (tištěná).“*

Myslím, že právě to prožívá většina z nás,
a pokud jde o mě, snažím se mezi vypínáním
a zapínáním najít rovnováhu.

Děkujeme za rozhovor.

*Vojtěch Vojtíšek – absolvent Ostravské univer-
zity nastoupil do Městské knihovny v Praze
v roce 2012 na místo projektového manažera
E-knihovny. Za tento projekt získal v roce 2016
ocenění MARK udělované Svazem knihovníků
a informačních pracovníků mladým nadějším
českého knihovnictví. Vojtěch pravidelně vystu-
puje na nejrůznějších konferencích, publikuje
v odborných knihovnických časopisech a pořádá
workshopy zaměřené na tvorbu e-knih, design
služeb nebo projektový management.*

¹ TRÁVNÍČEK, Jiří. „Čtečka může být dobrá, ale knížka
je knížka“ (Čtení digitální a čtení tradiční). Knihovna:
knihovnická revue, 2019, 30(2), 36–47. ISSN 1801-
3252.

Knihovny jako místa vzdělávání – společné roční komunikační téma knihoven

Lenka Hanzlíková
hanzlikl@mlp.cz

Knihovny se již několik let snaží změnit pohled
společnosti na jejich roli, kterou mohou hrát
v životě obce nebo města. Pracovní skupina pro
Prioritu 6, která se zabývá komunikací kniho-
ven, si myslí, že by veřejné mínění šlo ovlivnit
ještě efektivněji, kdyby si knihovny vždy vybraly
jedno téma, které bude tvořit roční komunikač-
ní linku. Pro rok 2020 bylo s ohledem na kulaté
výročí J. A. Komenského vybráno téma **Knihov-
ny jako nepostradatelná součást neformál-
ního vzdělávání**.

Společenskou relevanci a aktuálnost tématu po-
tvrдил i ministr kultury Lubomír Zaorálek, když
řekl: *“Nikdy jsem nepochyboval o tom, jak dů-
ležitou roli hrají knihovny v moderní společnos-
ti – jak důležitými nástroji jsou pro uchování
národní paměti a identity, pro výchovu nových*

generací nejen k pravidelné četbě, ale především ke kritickému myšlení. ... (Knihovna) by měla být místem setkávání, ve kterém společně můžeme poznávat svět."

Jak se zapojit?

1. **Březen měsíc čtenářů** – uspořádejte a zaregistrujte do národní kampaně akce, které se vztahují ke vzdělávání v knihovnách; nebojte se ani netradičních témat, jako je učení se dovednostem – od workshopů pro začínající spisovatele, přes trénování paměti, nové technologie (ozoboti, tablety), až po tradiční, ale mizející, ruční práce – šití, pletení, háčkování, zdobení kraslic; k činnosti připravte výběr tematické literatury a zajímavých webů nebo historických titulů z Kramerie. Začátek roku využijte k tomu, že se zeptáte uživatelů, co by se v knihovně chtěli naučit.
2. **Týden knihoven** – zapojte se do CodeWeeku; připomeňte školám, že knihovna je relevantní partner ve vzdělávání; například nabídkou vhodných titulů pro různé věkové skupiny čtenářů (seznamy „doporučeno knihovníky“ budou dostupné na portále Knihovny.cz).
3. **Jan Amos Komenský** – podívejte se na stránky Národního pedagogického

muzea a knihovny J. A. Komenského (link na <https://www.npmk.cz/muzeum/souteze-projekty/narodni-oslavy-j-komenskeho-2020-2022>) a zapojte se do aktivit, které v souvislosti s výročí připravují.

4. **Sítovka** – uspořádejte v knihovně neformální setkání všech, kteří jakýmkoli způsobem vzdělávají veřejnost, včetně pedagogů formálního vzdělávání (zástupci škol) ve vaší obci, nebo blízkém okolí; připravte si sérii otázek, které povedou k odpovědím, jak by si hráči mohli vzájemně pomoci, požádejte partnery o krátkou prezentaci jejich dobré praxe, nezapomeňte na malé pohoštění a na pozvánku pro zástupce z radnice; metodika v přípravě.
5. **Ověřeno** – zapojte se do tažení proti fake news a nabídněte interaktivní formát workshopu; de facto workshop učí děti mediální sebeobraně; více na bit.ly/deFacto1.

Další informace, příklady dobré praxe, rady, tipy a návody budeme v průběhu roku zveřejňovat na stránce koncepce.knihovna.cz.

TIP: Rok 2021 bude ve znamení knihoven a SDGs, tedy cílů dlouhodobě udržitelného rozvoje v prostředí knihoven. Jak ho relevantně naplnit, můžete začít přemýšlet už teď.

Bude vás zajímat, že...

... Společnost Jiřího Mahena vydala další svazek svého zpravodaje Milíř 21/2019. V redakci Ivana Němce a Jiřího Poláčka si můžeme v časopise přečíst texty Jiřího Poláčka, Víta Závodského, Františka Všetického, Davida Kroča, Jana Skácela, Jana Laciny a Marka Lolloka. Stať Ivana Martince Dějiny lidových knihoven je věnována knize Jaromíra Kubíčka a zejména v kontextu obsahu Zpravodaje jeho hodnocení osobnosti knihovníka Jiřího Mahena ...

(Kubíček, Jaromír. Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích. Brno : Moravská zemská knihovna, 2019.)

Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2019

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvilova@mk.cz

Oceňování dobře pracujících knihoven má v Jihomoravském kraji tradici již od roku 2011, kdy se v Moravské zemské knihovně konal první ročník slavnostního setkání knihoven obcí Jihomoravského kraje spojený s oceněním nejlépe pracujících neprofesionálních knihoven. Na přípravě setkání se od počátku podílela Moravská zemská knihovna v Brně spolu s pověřenými knihovnami za podpory Krajského úřadu Jihomoravského kraje. Od roku 2014 byly oceňovány i příkladně pracující profesionální knihovny.

Nová Koncepce rozvoje regionálních funkcí knihoven v Jihomoravském kraji v letech 2015–2020 vytyčila jako jeden z cílů, nad rámec celostátně platných požadavků na regionální funkce, podporu kulturně výchovné činnosti. Právě toto kritérium se stalo podnětem k přehodnocení způsobu oceňování knihoven a zdůraznění jejich role jako míst setkávání a rozvoje komunitního života a komunitních vztahů v místě.

V roce 2018 byl pod záštitou hejtmana Jihomoravského kraje JUDr. Bohumila Šimka vyhlášen první ročník nového oceňování knihoven **Komunitní knihovna Jihomoravského kraje**. Novinkou bylo posílání nominací samotnými zřizovateli, přičemž důvodem tohoto rozhodnutí bylo podpořit jejich zájem o obecní knihovny a motivovat je k péči o jejich rozvoj.

Celkem deset hodnotících kritérií umožňuje ocenit knihovnu z více hledisek, systém bodového hodnocení by měl snížit subjektivní přístup členů hodnotící komise, ve které kromě zástupců pověřených knihoven a zástupce Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven při MZK má svoje zastoupení i Jihomoravský kraj.

Kritéria pro hodnocení knihoven:

- Počet kulturních akcí a počet návštěvníků kulturních akcí
 - Počet vzdělávacích akcí a počet návštěvníků vzdělávacích akcí
 - Informace o aktivitách na webové stránce knihovny
 - Zaměření aktivit na širokou veřejnost, nejen na čtenáře knihovny
 - Aktivity pro různé skupiny (děti, maminky, seniory apod.)
 - Mezigenerační aktivity
 - Konkrétní příklady spolupráce s organizací v místě (MŠ, ZŠ, konkrétní zájmové spolky apod.)
 - Dílničky, workshopy
 - Zapojení knihovny do života a plánu rozvoje obce
 - Vzhled a vybavení knihovny
- Také v loňském roce poskytl akci záštitu hejtmán Jihomoravského kraje JUDr. Bohumil Šimek. Pozvání přijal radní Jihomoravského kraje za oblast kultury a památkové péče Ing. Tomáš Soukal. Doručeno bylo celkem 27 nominací. Šesti knihovnám, vítězům jednotlivých kategorií, byl udělen titul **Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2019**.
- „Za aktivní přínos knihovny v rozvoji komunitního života obce, za podporu kulturního a společenského života a nadstandardní rozvoj veřejných knihovnických a informačních služeb“* obdržely ocenění
- v kategorii do 500 obyvatel
Místní knihovna Kořenec, okres Blansko
 - v kategorii 501 až 1 000 obyvatel
Místní knihovna Vedrovice, okres Znojmo
 - v kategorii 1 001 až 3 000 obyvatel
Městská knihovna Jevišovice, okres Znojmo
 - v kategorii 3 001 až 5 000 obyvatel
Městská knihovna Pohořelice, okres Břeclav
 - v kategorii 5 001 až 1 000 obyvatel

Městská knihovna Moravský Krumlov, okres Znojmo

– v kategorii 10 001 a více obyvatel

Městská knihovna Kyjov, okres Hodonín

Okresu Znojmo se podařilo získat ocenění až pro tři obsluhované knihovny.

Na základě osobní návštěvy byla hodnotící komisí zvolena jako **TOP Komunitní knihovna Jihomoravského kraje 2019 „za mimořádný přínos v rozvoji komunitního života, za podporu a rozvoj spolupráce na místní úrovni a rozvíjení mezigeneračních vztahů, zejména za neutuchající zájem participovat na současném životě obce a aktivně se podílet na jeho budoucím rozvoji“.** **Místní knihovna Kořenec, okres Blansko.**

Paní knihovnice Mgr. Hana Matulová pracuje v knihovně od roku 2015 a ocenění přebírala již potřetí. První ocenění obdržela na Slavnostním setkání knihoven a zastupitelů obcí Jihomoravského kraje v roce 2017, kterému předcházelo uznání na půdě pověřené knihovny v Boskovicích. Od počátku svého působení v knihovně využívá paní Matulová možnosti vícezdrojového financování. Dotace VISK 3 umožnila automatizaci knihovny a zakoupení nového PC, dotační titul Knihovna 21. století umožnil realizaci projektu Mezigenerační setkávání na Kořenci. Knihovna patří mezi pravidelné žadatele o podporu v dotačním titulu Obecní knihovny, je také zapojena do projektu Jižní Morava čte. Svoje aktivity neomezují pouze na prostory knihovny. Pod patronátem knihovny se konal například kurz řezu a roubování ovocných stromů nebo každoroční přívěsnické tábory pro děti s tvořivou a herní tematikou.

Na otázku, v čem vidí komunitní rozměr knihovny a proč si myslí, že právě knihovny jsou místem, které může propojovat a rozvíjet potenciál obce, paní Matulová odpověděla:

„Communitas. Toto latinské slovo označující společenství vystihuje relativně novou funkci knihoven jakožto míst komunitních, určených a přizpůsobených celému společenství žijícímu v jedné vesnici, v jednom městě. Tu je naplňování významu toho slova jednodušší, onde zase

Mgr. Hana Matulová (vlevo) s paní místostarostkou Danou Vondálovou při přebírání ocenění, foto: P. Tazbirek

složitější. Společným jmenovatelem i alfou a omegou je však spolu-práce. A právě v ní snad tkví kouzlo naší komunitní knihovny. Najdete kolem ní mnoho podobně smýšlejících lidí, kteří mají radost ze sdílení a vytváření hodnot – pro sebe i pro druhé. A proto se knihovna může stát a stává dějištěm setkávání, místem vzdělávání i prostorem udržování kontinuity kultury a tradice. Knihovna je místem pro život.“

Velkou zásluhu na vynikající práci kořenecké knihovny, na jejím úspěšném rozvoji, má vedoucí regionálního oddělení Městské knihovny v Boskovicích, paní Helena Jalová, která zhodnotila působení paní Matulové slovy:

„Paní Matulová v knihovně Kořenec dokázala, že i v malé obci je možné podporovat dětské čtenářství. Je ochotná předávat své zkušenosti na školeních pro neprofesionální knihovníky. Hledá propojení s ostatními složkami v obci, které zahrnuje do svých aktivit. Ve spolupráci s obcí se knihovna změnila nejen vizuálně, ale hlavně přístupem a službami směrem ke čtenářům. Jako metodička si velmi vážím nejen jejího nadšení a téměř profesionálního přístupu, ale také pozitivního přístupu ke změnám a chuti předávat své zkušenosti dalším kolegům.“

Poděkování za příkladnou práci oceněných knihoven patří nejen jejich zřizovatelům a samotným knihovníkům, ale zejména vedoucím regionálních oddělení pověřených knihoven, bez jejichž každodenní vytrvalé a neúnavné práce by se dobře pracující knihovny neobešly.

Jižní Morava čte ukončila svůj 4. ročník

Adéla Dilhofová

Adela.Dilhofova@mzk.cz

Pro projekt, zaměřený na děti a mládež, jsme v r. 2019 získali nově jeho patrona, spisovatele a malíře, Pavla Čecha. V zapojených knihovnách probíhaly v roce 2019 různé aktivity na podporu čtenářství a čtenářských dovedností – literární besedy, autorská čtení, scénická čtení, setkání s významnými osobnostmi, výstavy, soutěže, workshopy a další akce spojené s námětem soutěže. **Celkem v padesáti knihovnách v Jihomoravském kraji proběhlo 150 akcí, kterých se zúčastnilo 5.810 dětí, včetně rodičů a prarodičů.** Největší návštěvnost zaznamenaly akce v nejlidnatějších okresech, a to: Brno-město a Brno-venkov, dále pak v okrese Břeclav.

Na autorských čteních a besedách s dětmi se vystřídal v různých městech a obcích široká řada známých, převážně regionálních autorů, ilustrátorů a dalších osobností, jako například: Markéta Harasimová, Daniel Vydra, Klára Smolíková, Zdeněk Železný, Pavel Čech, Jiří Šandera, Hynek Klimek, Vlasta Švejdrová, Zuzana Pospíšilová, Radka Müllerová, Petra Dvořáková, Věra Fojtová, Monika Mažárová, Lucie Hlavínková, Vendula Borůvková, Vendula Pucharová Kramářová, Danka Míková. Celý rok také putovala po knihovnách výstava, která započala v Krajském úřadě v dubnu 2019, odkud zamířila na další místa, např. do Knihovny Jiřího Mahena v Brně a také do dalších měst v Jihomoravském kraji, jako Syrovice, Břeclav, Boskovice a Ořechov.

Součástí projektu je kromě těchto aktivit také **soutěž**, jejíž letošní téma „Tajemství knihovny“ mělo mimo jiné připomenout stoleté výročí od vzniku veřejných knihoven. Soutěží jsme se snažili podpořit dětskou fantazii, kritické myšlení i psaní, výtvarný cit a tvořivost a přimět mladé čtenáře k zamyšlení, čím vším je pro ně knihovna v místě, kde žijí. Soutěž byla

rozčleněna (na základě zkušeností z předchozích ročníků) do celkem šesti kategorií:

1. kategorie literární / 2.-3. tř. ZŠ, 1 účastník/
2. kategorie literární / 4.-5. tř. ZŠ, 1 účastník/
3. kategorie literární / 6.-9. tř. ZŠ, 1 účastník, včetně nižších ročníků víceletých gymnázií/
4. kategorie výtvarná / MŠ + 1. až 2. tř. ZŠ, 1 – 5 účastníků/
5. kategorie volné tvorby / 1. – 5. třída, 1-3 účastníci/
6. kategorie volné tvorby / 6. – 9. tř. ZŠ, včetně nižších ročníků víceletých gymnázií, 1-3 účastníci/

Autoři prací, které v obou kategoriích byly v knihovnách vybrány jako nejlepší, postoupili do krajského kola a obdrželi pozvánku do brněnského Divadla Polárka na divadelní představení 7. 12. 2019 anebo do Hvězdárny a planetária Brno na slavnostní vyhlášení dne 30. 11. 2019, kde pro ně všechny čekal knižní dar. V letošním roce se krajského kola zúčastnilo celkem 120 literárních, výtvarných a audiovizuálních prací. Tři nejlepší z nich v každé kategorii byly slavnostně vyhlášeny právě v Divadle Polárka a ve Hvězdárně a planetáriu Brno. **Přehled vítězů a vítězných prací 4. ročníku Jižní Morava čte v roce 2019** najdete zde: <http://www.jiznimoravacte.cz/soutez>.

Propagační kampaň projektu běžela ve veřejné dopravě (MHD Brno a LCD monitory IDS JMK), na billboardech v Brně, v národních (vysílání ČT 1, Rodina a škola) i místních zpravodajích a magazínech, např.: Deník, Kult, Brňan, ale také v Českém rozhlasu Brno a na rádiu Signál a Proglas. Aktivity projektu můžete sledovat na <http://jiznimoravacte.cz/> anebo podrobněji na stejnojmenném profilu na Facebooku.

Knihovny 3D – konference

Kniha ve 21. století 2020

Libuše Foberová
foberova@svkos.cz

Na půdě Slezské univerzity se ve dnech 11. až 13. února 2020 konala tradiční, již čtrnáctá mezinárodní knihovnická konference Kniha ve 21. století 2020, kterou osobně zaštil ministr průmyslu a obchodu doc. Ing. Karel Havlíček, Ph.D, MBA. Letošní ročník jsme zaměřili na budoucnost knihoven, a na to, jak ji ovlivňuje a ovlivní čtvrtá průmyslová revoluce – zejména digitalizace.

Úvodní panelová diskuse

Poprvé v historii jsme konferenci rozdělili do tří dnů. Začala panelovou diskusí, v níž vystoupili: Ing. Petr Očko – náměstek ministra průmyslu a obchodu, který má ve své gesci digitalizaci a inovace, doc. Richard Papík – vedoucí oddělení knihovnictví na Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, skvělý rešeršér a informační specialista, prof. Jiří Trávníček – vysokoškolský pedagog a literární vědec z Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR, léta se ve spolupráci s Národní knihovnou ČR zaměřuje na výzkumy čtenářů a čtení, prof. Grzegorz Nieć – z Uniwersytetu Pedagogicznego Im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, zkoumá vývoj knihy a četbu v Polsku, prof. Milan Konvit – profesor oddělení knihovnictví na Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, dlouhodobě se zabývá výzkumem digitalizace písemného kulturního dědictví a digitálním čtením, prof. Zdzisław Piotr Gębołyś – profesor Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, zkoumá vývoj tiskárny a jejich souvislost s digitalizací. Diskuse byla velmi podnětná. Jejím cílem bylo upozornit na témata, která panelisté a jiní skvělí přednášející blíže vysvětlovali v následujících blocích konference: v bloku digitalizace a digitální služby, bloku role knihoven ve vzdělávání a závěrečném bloku architektura knihoven. Diskuse byla zaznamenána a výstupy z ní budou publikovány

v Knihovně – knihovnické revue. Mediálními partnery konference byly časopisy Knihovna – knihovnická revue, Čtenář, DUHA a IKAROS. Jejich pozornosti si velmi vážíme.

Knihovny 3D

Snažili jsme se zvolit téma konference ve smyslu změn souvisejících s Průmyslem 4.0. Podívali jsme se na budoucnost knihoven z různých úhlů pohledu: z pohledu digitalizace a inovace, z pohledu vzdělávání – knihovny jako centra celoživotního vzdělávání a z pohledu veřejného prostoru, který knihovny nabízejí. Jaká architektura knihoven je nejvhodnější pro hybridní knihovny, tj. knihovny budoucnosti, jak nejlépe uspořádat prostor knihoven, které budou nabízet vedle klasických knih i elektronické, ale pořád budou komunitním a vzdělávacím prostorem, který má své požadavky na architekturu? Jak k tomuto prostoru přistoupit při rekonstrukcích či výstavbách nových knihoven? Budou potřeba volné výběry knih? Jaký prostor budou potřebovat lidé, kteří jsou tzv. každodenně digitální? Jak by měl vypadat eProstor knihoven? Samozřejmě změna knihoven v hybridní (propojení klasické a digitální knihovny) má svá specifika. Klasické knihy a výpůjčky knih už nejsou v knihovnách dominantní a počítá se s tím, že převládnou digitální výpůjčky a že větší knihovny budou samoobslužné. Například plánovaná nová vědecká knihovna v Ostravě, tzv. Černá kostka,

Příspěvek dr. Víta Richtera

bude samoobslužná – použije se koncept „SMART knihovna“. I nadále si knihovny zachovají svou komunitní a vzdělávací roli, čemuž je potřeba přizpůsobit prostor. Měly by to být moderní vzdělávací instituce, které nabízejí kvalitní veřejný prostor pro vzdělávání, relaxaci a zábavu.

Jak dostat do knihoven umění a obohatit tento tvůrčí veřejný prostor? Tento koncept velmi zajímavě představila ve své přednášce architektka Eva Špačková z Vysoké školy báňské Technické univerzity v Ostravě. Setkala se s ním na roční stáži v USA. Hledaly se odpovědi a pokládaly nové otázky související s ústřední otázkou konference: Proč je i v této době role veřejných knihoven nezastupitelná? Jak ovlivňuje digitalizace veřejné knihovny dnes a jaká je vize budoucnosti?

Knihovny digitalizují své fondy, zaměřují se zejména na písemné kulturní dědictví. Novou službou, kterou knihovny zavedly v tomto roce, je zpřístupnění děl nedostupných na trhu v digitální podobě. Ročně různé knihovny u nás zdigitalizují na 7 mil. stran. Cílem je zdigitalizovat vše, co bylo vydáno na území ČR.

Novinkou je, že dříve digitální kopie zpřístupňovaly jen knihovny, které je zdigitalizovaly, nyní se digitální obsah zpřístupní prostřednictvím všech knihoven u nás. Je jich kolem deseti tisíc. Časem se plánují digitální výpůjčky, vzdálený přístup do digitálních knihoven z domova a pořizování digitálních kopií. To je průlom ve službách knihoven, jejich výrazné zkvalitnění.

Průběh konference

Hlavním pořadatelem konference byl Ústav bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě, spoluorganizátoři Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, Svaz knihovníků a informačních pracovníků 10 Moravskoslezského a Olomouckého kraje a poprvé také Sdružení knihoven SDRUK. Vědecká knihovna v Ostravě má uzavřenou rámcovou smlouvu o spolupráci s Filozoficko-přírodovědeckou fakultou Slezské univerzity v Opavě. Díky spolupráci se dlouhodobě daří jednak podílet na výuce, ale i pomocí různých seminářů, workshopů a této konference propojovat teoretické znalosti s praktickými. To považujeme za důležité a nezbytné

pro rozvoj naší knihovny i pro rozvoj výuky knihovnictví v Opavě. Konference je důležitá i pro setkávání knihovnické komunity, přátelská setkání českých, slovenských a polských knihovníků jsou tradiční a velmi pěkná.

Účast byla bohatá, do Opavy se sjelo přes 130 knihovníků, ředitelů knihoven, studentů knihovnictví a architektury a jiných zájemců o budoucnost knihoven. Ing. Petr Očko, který představil vize ČR v oblasti digitalizace a inovací, upozornil, jak může například umělá inteligence prospět knihovnám, a dále posluchače seznámil s vládním konceptem Digitální Česko 2018–2030. Na konferenci vystoupili prof. Jiří Trávníček, Vít Richter, ředitel Knihovnického institutu Národní knihovny ČR a předseda Ústřední knihovnické rady ČR – poradního orgánu ministra kultury ČR pro oblast knihovnictví, architekt Petr Hájek z Českého vysokého učení technického v Praze, Roman Dub, ředitel Městské knihovny v Písku, představil zajímavý koncept vzdělávání v nově rekonstruované knihovně, která získala řadu vyznamenání za skvělou architekturu. Věříme, že připravovaný sborník, který vyjde na podzim 2020, bude zajímavým publikačním počinem a pěknou vzpomínkou na zdařilou konferenci. Budou si v něm moci číst všichni, kteří nemohli do Opavy přijet. Shrňme-li tři dny plodného jednání na půdě Slezské univerzity v Opavě, konstatujeme, že Průmysl 4.0 je realitou a umělá inteligence umí skládat hudbu k nerozeznání od originálu (Prague Philharmonia vyvíjí spolu s ČVUT v Praze hudebního robota atd.). Datová věda, strojové učení a převádění rukopisů pomocí umělé inteligence do digitálních knihoven jsou věci, které ovlivňují a ovlivní knihovny i u nás. Roboti, 3D tiskárny a rozšířená virtuální realita přispívají k rozšíření znalostí a získání IT dovedností, které jsou důležité pro vnímání dnešního a budoucího světa. Patří tedy i do prostředí knihoven. Digitální Česko 2018+ se týká veřejných dopadů digitalizace na hospodaření a společnost. Má České republiky zajistit prosperitu. Vládní dokument Digitální Česko 2018+ zastřešuje tři

pilíře (dílčí koncepce), které tvoří logický celek. První pilíř představuje Česko v digitální Evropě a určuje národní specifika ČR, která chceme prosazovat v Evropě. Druhý pilíř představuje Informační koncepci ČR a třetí Koncepci Digitální ekonomika a společnost (dopady digitalizace na pracovní trh) – eGovernment ČR. V návaznosti na vládní dokument Digitální Česko 2018–2030 schválila vláda Národní strategii umělé inteligence v ČR (6. 5. 2019). V roce 2021 by mělo existovat v Praze Evropské centrum excelence v AI (umělé inteligenci). Pražské centrum by bylo jedno ze čtyř připravovaných výzkumných center v Evropě.

Očekávaný disruptivní dopad AI technologií na trh práce – tak označujeme radikální změnu technologií, které vytlačí technologie stávající (Clayton, M.). Tyto změny se dotknou úplně všech profesí, tedy i profese knihovník a informační pracovník. Těmto změnám je nutné přizpůsobit jak sociální zabezpečení, rekvalifikaci, ale především celý proces vzdělávání. Odborníci hovoří o dovednostech pro 21. století a o informatickém myšlení.

Mění se také prostředí současných knihoven a požadavky uživatelů. Už to není jen čtenář, ale celá skupina cílových uživatelů. Tato skutečnost ovlivňuje architekturu knihoven 21. století. Designéři přicházejí s konceptem, že pracovní stůl je „mrtvý“. Přenosný počítač si může pracovník vzít, kam potřebuje, preferuje se i práce z domova. Pracovní místo si knihovník může každý den vybrat podle svých představ. Participativní design je zajímavý a podnětný způsob, jak prostor knihovny uspořádat podle skutečných požadavků čtenářů, ale i zaměstnanců. Stručně řečeno, flexibilita prostoru je dnes v knihovnách hlavním konceptem (pojízdňené regály a variabilní interiéry). Nemluvě o tom, že dnešní uživatel požaduje jak tichá místa, tak týmové studovny, místa k telefonování, pro neformální setkání, ale i pro relaxaci či zábavu. „SMART Library“ nám umožňuje například vytvoření tepelné mapy, pomocí čidel můžeme evidovat obsazenost jednotlivých židlí či křesel

aj. Volné výběry ustupují místům k posezení, zejména potom v technických knihovnách, ve kterých převažuje digitální fond. Kniha je zde spíše zajímavým designovým prvkem. Veškeré požadavky na knihovnu je potřeba zkoumat z uživatelského hlediska. Pokud budou knihovny nabízet aktivity, které uživatel využije nejen v pracovním, studijním, ale i osobním životě, bude knihovna vyhledávanou institucí. Pomáhat lidem řešit jejich problémy, to by měly knihovny přiřadit ke svým cílům.

Téma knihovny jako centra celoživotního vzdělávání, není nové, řada knihoven se věnuje vzdělávání od svého vzniku – viz první knihovní zákon. Cestou je nabízet kvalitní vzdělávání (akreditované/certifikované) a dostat tento koncept nejen do strategických dokumentů státu, ale zejména do povědomí veřejnosti. Kritické myšlení a výuka různých druhů gramotností (knihovnické instrukce, čtenářská, informační, digitální, zdravotnická, ekologická aj.) jsou nové možnosti, jak se dá v knihovnách propojovat formální a neformální

vzdělávání. Učit lidi učit se, to by mohl být motiv pro knihovny.

Poděkování

Obrovské poděkování patří sponzorům, bez nichž by se konference nemohla konat, konkrétně firmám MANUTAN s.r.o., Ing. Ivan Sabo – Elsyst Engineering, RPIC-ViP s.r.o., Ceiba s.r.o., KP-SYS spol. s r.o., Cosmotron Bohemia, s.r.o., HOMOLA holding s.r.o., ORIS PLUS spol. s r.o., ALFAVINPRO s.r.o., ENERGIA art & technology s.r.o. Dále děkuji Moravskoslezskému kraji a městu Opava, našim dlouhodobým podporovatelům. Poděkování patří hlavní manažerce konference Michaelě Mrázové, která se spolu se studenty knihovnictví postarala o komfort všech účastníků i přednášejících. Konference Kniha ve 21. století 2020 je minulostí, ať žije konference Kniha ve 21. století 2022. Možná ji zaměříme na digitální demenci a na výzkumy, jak digitální technologie ovlivňují náš mozek. Lachtana vycvičíte pomocí ryby, člověka prý pomocí lajky – říká neurolog Martin Jan Stránský.

Seminář CASLIN 2019: (Ne)uvěřitelná knihovna

Lenka Hanzlíková, Michal Indrák

hanzlikl@mlp.cz, Michal.Indrak@mzk.cz

24. ročník mezinárodního semináře CASLIN se v roce 2019 uskutečnil pod patronací Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje dne 6. – 10. října v Železné Rudě a jako již tradičně vystavil své účastníky výzvam, které často vyžadují vystoupení z osobní komfortní zóny. Tematicky se CASLIN zaměřil na komunikaci knihoven směrem ke svým uživatelům a zřizovatelům. Knihovny jsou sice pro všechny, ale pro účely semináře byl výčet cílových skupin zúžen na skupinu stakeholderů (tj. lidé, kteří mohou ovlivnit činnost knihovny, jako jsou starostové,

ředitelé organizací apod.), mladí dospělí a lidé ve středním věku. Účastníci se v rámci programu seznámili se základy analýzy konkurenčního prostředí, zkusili si přípravu a realizaci terénního průzkumu včetně sběru dat v terénu, přemýšleli o tom, jak připravit efektivní komunikační kampaň a přesvědčili se, jak snadno lze podlehnout svodům zdánlivě jednoduchých řešení. Cílem a snahou semináře bylo vybavit jeho účastníky sadou použitelných tipů, inspirací a postupů, kterou mohou okamžitě uplatnit v praxi ve svých knihovnách různých velikostí.

Účastníci semináře CASLIN 2019

Závěry letošního CASLINu byly zaznamenány do tezí, které shrnují doporučené postupy tak, aby zůstaly knihovny relevantními a užitečnými organizacemi pro širokou veřejnost i zřizovatele. Podstata je ukryta v knihovnách samotných, tedy v tom, jak na činnosti a výsledky knihovny nahlíží její zaměstnanci a jak jsou knihovny ochotny měnit své zaběhnuté a osvědčené postupy a nebát se procesů změny.

Teze pro (ne)uvěřitelnou knihovnu

- Aktivně vyhledává a oslovuje skupiny, které ji nevyužívají. Žádná z uživatelských skupin a jejich potřeb nesmí zůstat stranou. Realizuje průzkumy (ne)uživatelských potřeb, ptá se, analyzuje potřeby cílových skupin a soustředí se na design a inovace služeb. Hledá nové cesty (komunikace, služeb, financování,...). Nebojí se přizpůsobovat své tradiční roli digitální době a dělat věci, které nedělá nikdo jiný.
- Vysvětluje komunikační strategii směrem k zaměstnancům, připravuje je na změnu a vzdělává je v oblasti komunikace (zejména sociální). Zaměstnanci knihovny tak přijímají stálou proměnu knihovny

a aktivně jí napomáhají. Pravidelně analyzuje správnost/platnost toho, co dělá, a klade si otázku, zda jsou její služby aktuální a pro zvolené cílové skupiny relevantní.

- Předpokladem úspěšné komunikace je hledání lídrů, spojenců a inspirace mimo knihovnu s cílem inovovat prostory, služby a posouvat myšlení knihovny. Vhodní lídři a spojenci inspirují a přitahují další. Uživatelé se nesmí cítit příliš svázáni pravidly, knihovna nejsou knihy, knihovnu tvoří lidé pro lidi.
- Prosazuje své zájmy i tam, kde se to dnes systematicky neděje. Nejde o jednorázovou komunikační kampaň, ale o dlouhodobý proces aktivní advokacie. Knihovna informuje zřizovatele o PR strategii a kampaních a vtahuje je do rozhodování a inovace služeb. Usiluje o to, aby zřizovatelé věděli, proč je knihovna pro obec důležitá. Cílem je, že zřizovatelé vědí, jak vypadá a co nabízí knihovna 21. století.

Více o semináři CASLIN se dozvíte na stránce <https://www.caslin.net>.

Virtuální realita i společnost osamění: konference Sociální inovace v knihovnách se uskutečnila již potřetí

Eva Víchová

evavichova@gmail.com

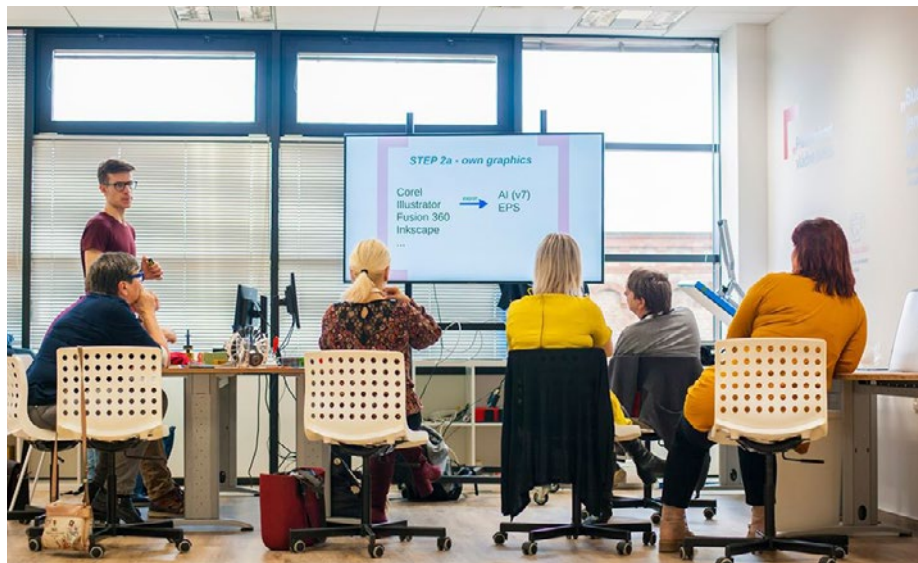
Začátkem února se v Brně konala v pořadí již třetí konference projektu Sociální inovace v knihovnách. Nejen konference, ale i samotný projekt mají za cíl podpořit knihovny v poskytování komunitních a sociálně-inovativních služeb s využitím designových nástrojů a metod. Tři dny plné netradičních témat i formátů, užitečných nástrojů, a především setkávání s kolegy z oboru. Praktické workshopy i zajímavé přednášky, o kterých se na následujících řádcích dozvíte více.

Konferenční workshopy

Zahraniční workshop "Co se lze naučit od San Francisco Public Library (SFPL) v oblasti krizové komunikace a vytváření strategií" vedla Jany de Brauwere (SFPL). Proběhlo vzájemné sdílení zkušeností se sociálně slabými či náročnými uživateli knihovny (např. lidé bez domova, drogově závislí, psychicky nemocní návštěvníci ...) a byly

představeny strategie, které využívá SFPL (plán pro redukování negativního dopadu na personál – program pomoci zaměstnancům EAP, sprchovací autobusy, box na injekční stříkačky, sociální pracovnice na plný úvazek, návštěvnícký kodex ...).

Zážitkový workshop "Romské děti a mládež v knihovnách" měl několik částí – Hudební

Workshop Digitální dílna jako prostor tvořit, zkoumat, sdílet

workshop, reflexi zážitku, přednášku Kateřiny Szczepanikové z IQ Roma Servis: a diskuzi ve formátu word coffee, které se účastnili také mladí Romové, kde jsme hledali konkrétní řešení, metody a plány. Knihovny podle diskuzí mohou nabídnout romské mládeži např. zázemí a klidné prostředí pro studium, přístup k technologiím, seberealizaci a rozvoj talentu, prostor pro vlastní projekty, zážitek komunity, praxe/stáže/brigády/dobrovolnictví – pracovní zkušenost, kontakt s romštinou, vzory v romské literatuře a na literární scéně, vztah s knihovníkem, svobodu rozhodovat se (výběr knih, aktivit, ...).

Workshop „vyzkoušejte si“: Digitální dílna jako prostor tvořit, zkoumat, sdílet. Fab Lab (Fabrication Lab) je společný pracovní prostor pro vytváření, učení a zkoumání za pomoci technologií (např. digitální šicí stroje, 3D tiskárny, leaserové systémy, roboti). Laboratoře nabízejí programování pro všechny věkové kategorie, umožňují uživatelům osahat si nové technologie v bezpečném prostředí, hledat jejich tvůrčí využití a trávit společně čas. Účastníci workshopu si na vlastní kůži prožili lekci v digitální dílně tohoto typu.

V rámci workshopu „vyzkoušejte si“: *Možnosti uplatnění virtuální reality ve službách knihoven* jsme společně hledali způsoby, jak rozšířit možnosti služeb knihovny prostřednictvím virtuální reality. Nejprve jsme si technologii představili, poté jsme mapovali možnosti využití a vše si zkoušeli a testovali.

Workshop „vyzkoušejte si“: Jak na ozoboty v knihovnách. Programovatelné robotické hračky, tzv. Ozoboti, mohou být v prostředí knihoven cestou, jak děti naučit základům programování. Přibližují dětem svět robotiky a knihovnám umožňují plnit svou komunitní funkci tím, že tyto zkušenosti s technologií zprostředkují i dětem ze sociálně slabších rodin, čímž jim pomohou začlenit se mezi vrstevníky a vzdělávat se. Knihovníci účastníci se workshopu si ovládání ozobotů prakticky vyzkoušeli a seznámili se také s příslušnými programy,

aby se mohli rozhodnout, zda by byli pro jejich knihovnu a návštěvníky tím přínosem, který potřebují.

Autorský workshop „Jsem knihovník, tedy designér služeb“ jsme nazvali mírně troufale. Jsme totiž přesvědčení, že design, probíhá nezávisle na tom, jestli mu věnujeme pozornost, nebo ne. Ve třech týmech účastníci řešili tři různé výzvy, týkající se knihovny jako pomocné ruky při překlenování digitální propasti, knihovny jako variabilního prostoru, sloužícího různým skupinám lidí, a knihovny jako místa s potenciálem rozvoje a kultivace občanské společnosti v obci.

Workshop Advokační práce pro knihovny (Nadace OSF) deklaroval, že advokační práce by měly být nedílnou součástí pracovního úvazku každého ředitele knihovny. Přítomní ředitelé knihoven se během dne dozvěděli o nástrojích a cestách využívaných k dosažení žádoucí změny. Přítomní se shodli, že pro správnou advokační práci je důležité kromě kritiky aktuálního stavu připravit i řešení, které by ho mělo nahradit, a že aby byl hlas knihoven u uživatelů slyšet, je nezbytný aktivní a pravidelný kontakt s osobami s rozhodovací pravomocí.

Přednáškový blok konference

Sérii přednášek zahájila svým pohledem na knihovny Eliška Bartošová, vedoucí projektu Sociální inovace v knihovnách. V příspěvku na téma *Co jsem se naučila o knihovnách* se Eliška věnovala proměně knihoven z pouhých půjčoven knih na komunitní centra, rolím knihoven v moderní společnosti i překážkám, kterým jako nevýdělečné instituce knihovny čelí. Nová doba vyžaduje nejen změnu role knihoven, ale přináší i nové výzvy pro knihovníky, se kterými se často musí vypořádat sami. Podle Elišky je v tomto případě nejlepší ujasnit si priority – čemu se v knihovně opravdu chceme věnovat? Co nás bude bavit? Změna může nastat, když odstraníme to, co jí překáží. Pak už jen zbývá věřit procesu.

Poněkud palčivé téma otevřela ve svém příspěvku *Poskytování a vytváření informačních*

služeb za prohlubující se drogové krize ve veřejné knihovně San Franciska Jana De Brauwere. Jaký vliv může mít na knihovnu drogová krize? Jaká opatření pomohou knihovně této krizi čelit? Jana představila několik opatření, pro které se rozhodla právě veřejná knihovna v San Francisku. Od roku 2009 zde totiž vyvíjí strategii pro postup při drogové krizi. Jedním z opatření byla úprava a vymahatelnost knihovního řádu nebo software pro zápis zpráv incidentů, do kterého zaměstnanci zaznamenávají přesný popis situací, jež vedly například k vykázaní uživatele z knihovny. Pro usnadnění práce svých zaměstnanců zřídila knihovna v San Francisku výbor bezpečnosti nebo podpůrná školení. Pomocnou ruku se však snaží podat i lidem bez domova nebo právě drogově závislým. V knihovně pracuje sociální pracovnice nebo lidé, kteří mají zkušenost s bezdomovectvím a lépe se tak mohou vcítit do problémů sociálně vyloučených uživatelů.

Proč a jak by mohly knihovny využívat design služeb vysvětlil na konferenci Tomáš Štefek s příspěvkem *Čím design služeb pomáhá dělat dobré věci ještě lepší*. Například ptát se na správné věci správnými otázkami, efektivně pomáhat lidem i sami sobě nebo se zaměřovat na potřeby uživatelů, pro které je služba určena. Vhodnou cestou k efektivní změně by pro knihovny mohlo být upustit od „přítahování lidí do knihoven“ nebo „motivování mladých číst“ a zaměřit se na jejich potřeby a problémy. Neptejte se, co by knihovna mohla dělat, ale co lidem chybí, co je trápí nebo jak tráví svůj čas. Pokud se zeptáte, co by konkrétního člověka přilákalo do knihovny, pravděpodobně se to nedozvíte. Neumí si to totiž představit.

Projekt „*Co dokáže knihovna?*“ mapující sociální inovace a komunitní aspekt v knihovnách, představil na konferenci Roman Novotný. Knihovny jsou důvěryhodné instituce, které dokážou reflektovat problémy doby, a hlavně svých klientů. Komunikace nové role knihoven ve společnosti je však mnohdy problematická. Mapa sociálních inovací upozorňuje na různé

zajímavé aktivity konkrétních knihoven členěné do tematických i věkových kategorií.

O polytechnických dílnách, které slučují tradiční ruční práce a moderní technologie přednášeli Robin Szaffner a Jiří Brož. Takovou dílnu totiž sami budují v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem. Spojení polytechniky a knihoven se může zdát poněkud netradiční, přináší ovšem značné výhody pro knihovny i uživatele. Polytechnická dílna může přispět například podporou čtenářské, a především digitální gramotnosti, zlepšovat technické dovednosti uživatelů a mimo jiné vytvářet i bezpečný komunitní prostor.

O tématu přístupnosti přednášela na konferenci Mariana Chytilová. Ve svém příspěvku *Přístupnost: životní postoj a zdroj sociální inovace* se věnovala přístupnosti ve veřejném sektoru i rozdílnému chápání pojmu jako takového. Přístupnost si totiž často spojujeme například s invalidními uživateli, tato problematika je ovšem značně širší. Přístupnost se totiž nemusí nutně týkat pouze fyzicky handicapovaných, ale například i uživatelů s poruchou soustředění nebo cizinců. Přístupnost spočívá v drobnostech. Na webových stránkách můžete například napsat, ve kterých prostorách je indukční smyčka nebo kolik schodů vede do vaší kavárny. Přístupnost není pomoc, je to inovace.

V přednášce na téma *Virtuální realita v knihovnách*. *Motivace je klíč* popsal Martin Bukáček, jakým způsobem firma LifeLiqe, ve které pracuje, pomáhá knihovnám ve Spojených státech osvojovat si tuto technologii a vycházet vstříc potřebám dnešních studentů. Například díky digitalizaci kulturního dědictví nebo virtuálním prohlídkám 3D modelů. Využití virtuální reality v knihovnách může motivovat mladé uživatele a podpořit roli knihoven jako propagátora nových forem učení.

Vědecký pohled na téma samota a osamělost představila ve svém příspěvku *Společnost osamělosti?* Lucie Galčanová. V současné době působí osamělost jako velice rozšířený fenomén. Co nám naznačuje? Jsme osamělejší než dříve, nebo

jsme jen otevřenější a ochotnější o osamělosti mluvit? Důležité je především odlišovat pojmy samota a osamělost. Zatímco samota se stala moderním privilegiem, kdy máme velmi málo času „sami pro sebe“, osamělost je celospolečenským problémem, jehož dopady mohou mít fatální důsledky například na zdraví jedince. Překvapivě jsou osamělostí nejvíce ohroženi mladí lidé ve věku 16-25 let. Schůdným řešením se v tomto případě může stát navazování blízkých vztahů a především jejich utužování. Společnost ovšem stojí před novou výzvou, a sice novými formami vztahů i samotnými formami navazování těchto vztahů.

Internet je ve spojitosti s dětmi a dospívajícími často chápán především jako hrozba. Hana Macháčková se v příspěvku *Rizika a příležitosti internetu u českých dětí a dospívajících* pokusila vysvětlit, že ani tato problematika není černobílá. Internet je nedílnou součástí života mladé generace. Pokud se je rodiče budou snažit chránit před hrozbami tím, že jim používání zakážou, hrozbu pravděpodobně eliminují, ale zároveň odeprou možnosti, které internet nabízí. U každého dítěte je tedy nezbytné přemýšlet nad riziky i příležitostmi individuálně, na základě povahových rysů a schopností. Internet skrývá velké množství rizik, většinou se ovšem jedná o taková, která již známe z běžného světa, pouze v elektronické podobě.

Téma *Evaluační myšlení v knihovně: o krok dál za statistikou* představila na konferenci Jiřina Svitáková, která v projektu Sociální inovace v knihovnách právě evaluaci zaštiťuje. Se změnami ve společnosti se mění a také rostou i požadavky na kompetence knihovníků, tato

skutečnost se ovšem obvykle neodráží v přínosu knihoven. Přínos knihoven je totiž měřen pouze „počty“, což nemusí být v současnosti adekvátní. Vhodným řešením by mohlo být právě evaluační myšlení a teorie změny jako jeho nástroj. Teorie změny je vizualizací logických kroků mezi činnostmi a žádoucími dopady. V praxi například může ukázat dopady různých akcí či přínosy knihovny jako instituce, na což počty nemusí vždy stačit.

Vzácným hostem konference byla Maxine Bleiweis, knihovnice z Connecticutu, která se během své kariéry snaží odstraňovat bariéry a bourat zažitá stereotypy v knihovnách. Představila zde různé cesty a myšlenky, které mohou knihovníkům pomoci bourat bariéry i stereotypy v praxi. Od komunitních zahrad přes kurzy vaření až po podporu kolegů.

Přednáškový blok konference uzavřela Ladislava Zbiejczuk Suchá. Popisovala, jakou cestu spolu s kolegy v projektu Sociální inovace v knihovnách ušli, na jaké problémy narazili, co se jim podařilo a s čím odcházejí.

Závěr

Konference uzavřela tříletý projekt Sociální inovace v knihovnách. Sešlo se na ní přes sto účastníků a téměř tři desítky lektorů a řečníků. Společně s nimi doufáme, že se na započatou tradici konference se sociální tematikou povede navázat.

Na textu se dále autorsky podíleli: Eliška Bartošová, Barbora Buchtová, Lucie Kurdiovská, Roman Novotný, Jiřina Svitáková, Tomáš Štefek a Ladislava Zbiejczuk Suchá.

Bude vás zajímat, že...

... Krajská knihovna Karlovy Vary získala sbírku knih nedávno zesnulé herečky Vlasty Chramostové. 3 000 tištěných titulů, cenné samizdatové svazky, publikace s věnováním Václava Havla, Jiřího Rumla a dalších. Do sbírky náleží také novinové výstřižky, audiokazety, osobní korespondence. 65 velkých krabic pracovníci knihovny třídí a zpracovávají tak, aby cenné dokumenty signatářky Charty 77 mohly být zpřístupněny veřejnosti ...

Zprístupnenie diel na trhu nedostupných

Zdenko Vozár

Zdenko.Vozar@nkp.cz

O čo ide?

Sú to diela, ktoré nie sú podľa Autorského zákona v platnej úprave § 97 e-f na knižnom a mediálnom trhu dostupné. Na tieto diela sa môže uzavrieť špeciálna hromadná licencia s tzv. kolektívnymi správcami, ktorý súborne zastupujú nositeľov autorských práv. Model vychádza zo spôsobu sprístupňovania diel pôvodne rozvinutého v Švédsku a Nórsku, pôvodne vychádzal z práv nad slovesnými dielami sprostredkovaných pre rozhlasové a televízne vysielanie. Ide podľa definície o diela, ktoré si bežne čitateľ v obchode, prípadne na internete nekúpi – teda nie sú obchodne poskytované, ale žiadna knihovňa ich nesmie inak ako tradičnými výpožičkami, iba svojím čitateľom fyzicky poskytovať, pretože autorské práva na dielo sú stále platné a ešte nevypšali. Knihovňa môže tiež tieto diela poskytovať elektronicky, ale iba na mieste samom a len za predpokladu, že skutočne vlastní ich fyzickú kópiu. Národní knihovna ČR koncom roku 2019, po dlhšej fáze vyjednávania, podpísala zmluvy s kolektívnymi správcami práv (DILIA – pre slovesnú zložku diel, OSA – pre grafickú zložku). Ide o prvú fázu poskytovania diel, ktorá – podľa môjho názoru predznamenáva revolúciu v prístupe k slovesným dielam v ČR obecné a nový model poskytovania písaného slova.

Evolúcia knihovní, alebo revolúcia?

Tieto zmluvy oproti finančnému plneniu poskytujú NK možnosť distribuovať diela nedostupné na trhu všetkým knihovniam zapísaným v evidencii Ministerstva kultúry zdarma, či už priamo v ich sídle, alebo vzdialene ich

užívateľom. Autori by mali mať podľa počtu užívania priami podiel na odmene poskytnutej za plnenie kolektívnym správcom. Pod distribúciou sa rozumie sprístupnenie diel a ich konzumácia elektronicky, finálne priamo streamovaná čitateľom kamkoľvek na územie Českej republiky. Aby to mohol čitateľ mať možnosť užívať, musí byť zaregistrovaný v jednej z knižníc, ktorá má s NK o tomto spôsobe poskytovania uzavretú zmluvnú doložku a splňuje technické predpoklady na zapojenie služby. V prípade súhlasu s licenčnými podmienkami, nič nebráni čitateľovi konzumovať zvolený obsah z domova, práce apod.

V prípade menších knižníc pôjde doslova o revolúciu, pretože ako na mieste, pomocou špeciálne upravených kioskov, tak prípadne po uzavretí doložky s NK a splnení administratívnych predpokladov i pre všetkých svojich čitateľov budú môcť streamovať významnú časť obsahu Národnej digitálnej knižnice do svojich domovov (30 % a neskôr k 60 % digitalizovaných diel, tj. Vo vyšších desiatkach tisíc jednotiek). Vznikne tak komplexný systém, kde autori, či ich dediči sú za dielo poctivo odmenení a užívatelia, či z Prahy, resp. od Aše po Frenštátu sa dostanú k digitalizácii z celej ČR.

Prečo tu revolúcia nie je už dnes?

Projekt má svoje určité obmedzenia a treba ho tak vnímať. Ide o celý komplex prepojených agend, ktoré treba pre to aby správne fungoval rozvinúť a obsadiť. Ponuka diel je závislá na evidencii diela v Zozname DNNT, podľa zákona v správe NK. Autori a nositelia práv môžu požiadať o stiahnutie diela zo

zoznamu, čo je významná právna a administratívna agenda naviac, obzvlášť pokiaľ sa jedná o posudzovanie autorských práv a nárokov ich nositeľov. Objem diel, je rovnako závislý na postupe a meniacich sa stratégiách celoštátnej digitalizácie a rýchlosti jej agregácie v NK. Nemenej dôležitý aspekt je čisto infraštruktúrny a technický – služba, ktorá vznikne, ako pre knihovne tak i pre čitateľov z domovov a objem predpokladaných denných transakcií, prekračuje všetko, čo tu doteraz bolo. Teda – ak by sa to podarilo zaviesť a prekážky za relatívne marginálne náklady prekonať, je to niečo, kedy konečne ľudia môžu pocítiť plody digitalizácie, na ktorú sa dosiaľ minuli stámilióny. Budú môcť bez prekážok sa priamo „napojiť“ na českú kultúru a čerpať z nej podnety k vlastnému obohateniu a ďalšiemu rozvoju kultúry.

Budúcnosť

V tomto momente teda ide zatiaľ o evolúciu prostredníctvom určitého alternatívneho vývoja, než revolúciu a okamžitú premenu modelu služieb dosiaľ poskytovaných. Má to aj svoje výhody. Overíme si jednotlivé postupy, zistíme záujem čitateľov a do budúcnosti vyvineme službu, ktorá priblíži slovesnú tradíciu a inováciu tohto národa. Túto službu netreba vnímať len ako poskytovanie diel nedostupných na trhu, ale lakmusový papierik toho, ako dokážeme rozvíjať služby v digitálnom prostredí a v kontexte autorských práv. A to celé v zmysle prípravy výstavby knihovne 21. storočia, ktorá okrem úlohy živého fyzického kultúrneho hubu, bude vedieť zastať miesto v digitálnej panoráme Siete a jej infraštruktúry, ako služba všetkým obyvateľom Čiech. Viac informácií pre knihovne a nositeľov práv na dnnt.nkp.cz

Portál Knihovny.cz: Budoucí služby a jejich rozvoj

Petr Žabička, Martin Krčál, Jana Kurfürstová

Petr.Zabicka@mzk.cz, Martin.Krcal@mzk.cz, Jana.Kurfurstova@mzk.cz

Za posledný rok prešiel portál Knihovny.cz pomernými významnými zmenami. V tomto článku bychom Vám radi priblížili, čo je na portáli nového a akým smerom se chceme v nasledujúcom období ubírať.

Obr. 1: Vývoj počtu návštevníků portálu Knihovny.cz za období 1.9.2017-31.8.2019 (skok z přelomu let 2018/2019 představují vánoční svátky následované změnou koncepce newsletteru v novém roce)

Využívanost portálu

V současnosti má portál Knihovny.cz 42 zapojených knihoven. Evidujeme 13 zapojených zdrojů a 9 digitálních knihoven v rámci České digitální knihovny. Na portálu využíváme Ebsco Discovery Service pro vyhledávání v zahraničních zdrojích. V systému nyní evidujeme 1494 registrovaných uživatelů a 1673 identit. Od 1.1.2019 proběhlo na portálu 4459 přihlášení. Jak je patrné z následujících obrázků, návštěvnost na portálu v meziročním srovnání pozvolna roste.

Portál jako nástupce Jednotné informační brány

Od 1. ledna 2019 převzal portál Knihovny.cz funkce Jednotné informační brány. Kromě **vyhledávání** nad zapojenými českými knihovnami a dalšími národními zdroji a vyhledávání v indexu zahraničních zdrojů v současnosti provozujeme také čtyři oborové vyhledávače – KIV (Knihovnictví a informační věda), IREL (mezinárodní vztahy), MUS (hudba) a TECH (technické a přírodní vědy).

Prostřednictvím aplikace MetaProxy nahrazuje portál funkce sdílené katalogizace JIB s využitím protokolu Z39.50 s možností definice vlastních profilů. Aktuální informace i seznam předvybraných profilů je k dispozici na adrese: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/materialy-a-nastroje-pro-knihovny#z39-50>. Knihovnám zapojujícím se do portálu přesto silně doporučujeme přebírat v maximální možné míře záznamy přímo z kvalitních zdrojů (zejména ze Souborného katalogu ČR). Kvalita a tedy i zpracovatelnost metadat z knihoven, které tvoří záznamy vlastními silami, bývá znatelně nižší, než je tomu u knihoven, které využívají služeb sdílené katalogizace. Podmínkou pro dobrou použitelnost portálu je minimalizace počtu duplicit, které uživatelům snižují přehlednost výsledků vyhledávání. Záznamy, které neodpovídají katalogizačním pravidlům a obsahují chyby v klíčových údajích, totiž nelze korektně deduplikovat.

Přesto, že portál Knihovny.cz pokrývá široké spektrum informačních zdrojů, existují

i zdroje, které byly v JIB dostupné, ale portál Knihovny.cz je z technických nebo právních důvodů neindexuje a uživatelé k nim ztratili snadný přístup. Problém je to zejména pro knihovníky zajišťující meziknihovní služby, kteří přes JIB vyhledávali ve vybraných katalozích akademických knihoven a v některých zahraničních zdrojích. Z toho důvodu vznikla jednoduchá webová aplikace **promvs.knihovny.cz**, která prohledává profily **cpk_univ** (vybrané české univerzity) a **cpk_zahr** (vybrané zahraniční zdroje), definované v rámci MetaProxy a výsledky zpřístupňuje ve webovém rozhraní. Moravská zemská knihovna také nově provozuje linkovací server. Jedná se o původní **linkovací server sfx.jib.cz**. SFX server je zároveň provozován i na doméně **sfx.knihovny.cz**, přičemž provoz na doméně **sfx.jib.cz** bude v budoucnu ukončen. Součástí provozu linkovacího serveru je i generování bibliografických dat elektronických zdrojů pro import do knihovních katalogů pomocí nástroje **Marclt**.

MVS

Hlavní prioritou dalšího rozvoje portálu je nyní integrace **služby Získej**, nástroje pro zajištění meziknihovních služeb vyvíjeného Národní technickou knihovnou v Praze. V současnosti jsou do portálu Knihovny.cz implementovány základní funkce Získej, jako je výběr knihovny pro vyzvednutí dokumentu, objednávkový formulář a zobrazování požadavku uživatele po přihlášení. Systém nyní prochází testováním jak na straně MZK tak i NTK a jeho nasazení do produkce očekáváme v průběhu jara 2020. Předtím samozřejmě musí NTK spustit systém Získej pro veřejnost. Po skončení testů předpokládáme další rozvoj služby v návaznosti na rozšiřování funkcionality API např. doplněním finančních transakcí.

Na základě rozhodnutí Rady CPK z podzimu 2018 je snaha udržet ceny za službu Získej pro knihovny zapojené do portálu Knihovny.cz v jednotné výši. Částku za využití služby platí

Co je služba ZÍSKEJ

ZÍSKEJ je národní platforma pro snadné poskytování dokumentů z fondů knihoven. Nabízí uživatelům možnost objednat si knihu či dokument z jiné knihovny a sledovat stav objednávky. Jde o placenou službu. Službu provozuje Národní technická knihovna v Praze.

Vaše knihovny zapojené v Získej

Národní knihovna ČR

Objednat

Moravská zemská knihovna

Objednat

Obr. 2: Ukázka implementace služby Získej na portálu Knihovny.cz

čtenář až při vyzvednutí dokumentu ve své knihovně. Do budoucna se chystá také platba za službu online nebo objednávání fotokopíí. Rozúčtování mezi knihovnami se bude v rámci systému Získej řešit nejčastěji na měsíční bázi.

Aktuální změny a výhledy do budoucna

Vývojový tým portálu Knihovny.cz pokračuje v práci na **optimalizaci výkonnosti portálu**, aby byla zajištěna dostatečně rychlá odezva i při zvyšující se návštěvnosti a rostoucímu objemu dat ze zapojených zdrojů. Součástí tohoto úsilí je nejen navyšování hardwarových kapacit a počtu paralelně běžících instancí klíčových částí systému, ale také zátěžové testy a optimalizace řešení kritických funkcí. Zároveň jsou podnikány první kroky k plánovanému přechodu na VuFind verze 6, jenž by měl umožnit snadnější sledování hlavního vývojového proudu tohoto systému, než tomu je v případě silně modifikované verze 2, kterou portál používá nyní.

Ke **změnám** na portálu došlo i na poli **personálním a ekonomickém**. Od roku 2019 jsou prostředky na provoz a rozvoj portálu součástí rozpočtu MZK. Odpadá tak každoroční

nejistota ve financování služby. Došlo také k rozšíření týmu, jehož vedoucím se stal Martin Krčál. Nový vedoucí si předsevzal jako hlavní úkol přivést na portál nové uživatele. V současnosti je v realizaci marketingový plán, který by měl určit strategii při rozšiřování služby mezi uživatele. Věříme, že se do její přípravy svými nápady zapojí i další knihovny. Marketingový plán byl připraven na konci roku a naplňovat bychom ho chtěli začít hned v prvních měsících roku 2020.

V oblasti osvěty byly již podniknuty některé kroky zejména ve vztahu ke knihovnické veřejnosti. Od dubna vychází v nové podobě **newsletter**. Frekvence vydávání je 6× ročně a jeho cílem je nejen informovat knihovníky o novinkách na portálu, ale také přinášet informace z oblasti informačních zdrojů a vyhledávání informací. Z toho důvodu nyní službu nazýváme Eduletter Knihovny.cz. Vydané newslettery i možnost přihlásit se naleznete na adrese: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/materialy-a-nastroje-pro-knihovny#newsletter>.

Jednou z dalších priorit portálu je zviditelňovat zapojené knihovny. Oslovili jsme nově **zapojené knihovny** a požádali jsme je

o **medailonky**, v nichž stručně představí, v čem je jejich knihovna zajímavá a čím by se chtěla pochlubit. Výsledkem je webová stránka <https://zapojene.knihovny.cz>, která měla u zapojovaných knihoven i u jejich zřizovatelů pozitivní ohlas. V této chvíli máme zpracováno 15 knihoven a další postupně přidáváme.

Důležitou součástí vývoje portálu je také **kommunikace**. Stává se, že představitelé některých zapojujících se knihoven nabývají dojmu, že podpisem dodatku smlouvy o přistoupení dochází k zapojení knihovny do portálu. Jedná se však pouze o formální stvrzení procesu technické realizace zapojení, který vyžaduje kooperaci s týmem portálu Knihovny.cz na nastavení způsobu dodávání záznamů a zprostředkování služeb. Již zapojené knihovny by

pak měly mít na paměti nutnost hlásit týmu Knihovny.cz významné technické i organizační změny. Jedná se především o migraci na nový knihovní systém, přestěhování domény, změnu portu pro komunikaci s knihovním systémem, jiné umístění setu pro sklizení dat, ale i změnu ředitele či technického kontaktu knihovny. Proto je jedním z předsevzetí týmu portálu být s knihovnami v častém kontaktu a vysvětlovat jejich zástupcům celý proces zapojování a následného fungování systému. Věříme, že všechny změny povedou k lepšímu povědomí o portálu Knihovny.cz a většímu využívání jeho služeb. Zároveň bychom chtěli poděkovat všem knihovnám a uživatelům, kteří vzali myšlenku portálu za svou a pomáhají nám naše služby dále rozvíjet.

Vanda a Eda seznamují děti s riziky Onl@jn světa

Petra Sobková

p.sobkova@nukib.cz

„Ve školce ať děti běhají, skáčou, hrají si, rozvíjí jemnou motoriku a učí se pořádně mluvit. To bude plně stačit. Technologie se lehce doučí, až budou mít rozvinuté základní kognitivní funkce.“ Jeden z komentářů, který se objevil pod článkem Technologie už od školky¹ a se kterým se v různých obměnách setkávám nejen pod tímto článkem, ale především při osobním setkání s pedagogy, kdy si nejen o technologiích, ale především o on-line bezpečnosti můžeme povídat osobně. Stejně jako u jiných témat i zde vzniká řada nejasností a polopravd, kvůli kterým učitelé v mateřských školách na výuku v této oblasti raději rezignují, a to je velká škoda. Děti předškolního věku totiž z principu mají veliký potenciál pro osvojování si dovedností, které se jim budou v životě hodit, a práce s technologiemi je jednou z nich. Pojdme si na

některá tvrzení společně posvítit a ukázat si je z jiného úhlu pohledu.

Už samotné tvrzení, že se děti technologie lehce doučí je zavádějící. Děti současné generace, budou-li generalizovat, s technologiemi žijí. Jsou jimi doslova obklopeni. Využívají je jejich rodiče, sourozenci a v řadě případů dokonce i prarodiče. Jsou běžnou součástí jejich světa už od narození. A mateřská škola, jejímž cílem je mimo jiné seznamování dětí s prostředím, v němž žijí, by tento fakt neměla opomíjet. Z nedávné statistiky vyplynulo, že řada dnešních dětí v životě neviděla živého ježka, za to mobil byl dětem označen za nejoblíbenější věc.¹ To v řadě případů vyvolá v učitelích pocit, že je tento děsivý stav nutno zvrátit. Problém je, že zatímco s absencí pohledu na živého ježka dokážete prožít relativně úspěšný a šťastný život, v případě neschopnosti chránit se v on-line světě třeba kyberšikaně nebo obtěžování, je situace horší.

Nejednotnost se objevuje také v názoru na to, jestli vzdělávání v oblasti digitálních technologií a především jejich bezpečném používání je povinností rodičů nebo učitele. Já osobně zastávám názor, že obou rovnocenně. Zatímco rodič předává dítěti hodnoty, které jsou uplatnitelné napříč celou řadou oblastí (nejen v on-line prostředí), pedagog dává v rámci skupiny dětí možnost dozvědět se, sdílet zkušenost. Oba by pak měli posilovat budování zdravých návyků.

A kdy s budováním zdravých návyků začít? Často se můžeme dočíst, že v období, kdy dítě digitální technologie aktivně využívá. Problém je, že o to se řada dnešních dětí pokouší už od plenek. A tak se zcela běžně na besedě od dětí z mateřské školy dozvídám, že mají problém večer usnout poté, co více než dvě hodiny strávily na mobilu zapůjčeném od sourozence. Důležité je také upozornit na fakt, že s nástupem do první

třídy dnes většina dětí dostává svůj první mobil a na tlačítkovou hrůzu, z níž pošlete pouze SMS zprávu zapomeňte. Leckteré děti mají mobil lepší než management nadnárodní společnosti. Jedním z posledních mýtů, který bych chtěla v rámci tohoto článku vyvrátit, je tvrzení, že vzdělávání v oblasti digitálních technologií a on-line bezpečnosti může probíhat jedine s využitím digitálních technologií. Nejen Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, ale také například Malá technická univerzita se snaží ukázat, že lze vzdělávat v oblasti digitálních technologií zcela off-line, a že prvky jako běhání, skákání, hraní si, procvičování jemné motoriky a mluvení mohou být nástrojem takového vzdělávání. A protože oblast, o které je řeč, má svá specifika, snažíme se učitelům podat pomocnou ruku a ukázat jim možnosti, jak takové off-line vzdělávání může probíhat.

Jednou z forem je například kniha příběhů s metodickými kartami Vanda a Eda v Onl@jn světě, kterou jsme připravili a která byla v listopadu 2019 odeslána na všechny mateřské školy v České republice.

Ústředními postavami všech příběhů jsou dvojčata Vanda a Eda, kteří spolu se čtenáři objevují digitální technologie, on-line svět a rizika, s nimiž se zde mohou potkat. Každý příběh má své ústřední téma a poukazuje na konkrétní riziko i možnosti jeho řešení. Příběh první si klade za cíl seznámit děti s nadužíváním mobilu a dalších technologií a potenciálními projevy závislosti v rovině psychické, fyzické i sociální. Řeč přichází také na již zmíněné téma využívání mobilu dětmi před spaním. V druhém příběhu si Eda hledá na internetu kamaráda a stává se spolu s Vandou obětí kybergroomingu. Děti učí, že na internetu si nemůžeme být ničím a hlavně nikým jisti a že komunikace na internetu může mít svá úskalí. V příběhu s názvem Legrační fotka se děti seznamují s tím, jak je nutné obezřetně budovat svoji digitální stopu, abychom předešli riziku, že nás někdo zsměšní, poniží nebo dokonce bude vydírat. Poslední příběh poukazuje na velmi aktuální téma a to nenávislné projevy

1 VEČERKOVÁ, Renáta. Nikdy neviděl ježka, nejoblíbenější věcí je mobil [online]. [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: https://zlinsky.denik.cz/zpravy_region/nikdy-nevidel-jezka-nejoblibenejsi-veci-je-mobil-20190718.html

2 KUDRNA, David. Technologie už od školky [online]. [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://kudrna-blog.eduin.cz/2019/12/05/david-kudrna-technologie-uz-od-skolky/>

na internetu. Nastiňuje riziko informačních bublin, vznikajících kvůli vyhledávacím algoritmům, které přizpůsobují obsah „na míru tomu, kdo se ptá“.

Každý příběh je složen z úvodní zápletky, po které se děti musí rozhodnout, jak by měl příběh pokračovat, tedy, jak by se jeho postavy měly zachovat. K dispozici je následně pokračování příběhu, které demonstruje špatné a správné rozhodnutí. Na závěr nechybí ponaučení, které slouží k ukotvení správných návyků. Ke každému příběhu je zároveň sada doprovodných karet, které je možno z knihy vystihnout a které zachycují hlavní myšlenky toho, co se v příběhu událo.

Způsobů jak s knihou pracovat je celá řada. Nejjednodušší variantou je pročíst vždy úvodní zápletku příběhu a následně postupovat dle pokynů u příběhů. Můžete ovšem nechat děti pokračování příběhů vymyslet, případně nakreslit. Díky tomu, že je příběh vyprávěn jednou z ústředních postav – Edou, přichází v úvahu také možnost zahrát si příběh s maňásky jako divadlo. Fantazii se zkrátka meze nekladou. Mnoho zábavy a hlavně nových poznatků přejí ilustrátorka Inka Mazáčová a autorka textů Petra Sobková.

Nedostala se kniha do Vaší knihovny? Pak využijte online verzi, kterou naleznete na stránce: vandaeda.nukib.cz

Jak na kulturní program v knihovně?

Martina Šmídtová

Martina.Smidtova@mzk.cz

Knihovny jsou od nepaměti centry kulturního dění a pořadateli kulturních akcí. Každá knihovna má svůj recept, jak takový kulturní program poskládat, kterou akci dělat a kterou nikoliv. Postupy se budou lišit dle velikosti knihovny, jejich prostorových možností i dle místa, kde se nachází. Zvláště ve velkých městech vstupuje knihovna v této oblasti do velmi konkurenčního prostředí; často pak nebývá hlavní potíží v tom program realizovat, ale v tom, jak o něm dát vědět veřejnosti. Moravská zemská knihovna v tomto smyslu provedla v roce 2019 několik změn a na další se chystá. Jaké to jsou?

Dle statistik za posledních deset let v průměru vychází na každý otevírací den MZK minimálně jedna akce pro veřejnost. Nutno podotknout, že sem spadají i vzdělávací akce určené pro veřejnost včetně exkurzí pro veřejnost. Vzhledem k tomu, že u mnohých

akcí nelze jednoznačně rozhodnout, zda jsou vzdělávací či kulturní, a potřeba propagace je v obou případech stejná, počítejme je tedy pro zjednodušení dohromady. Vezmeme-li v úvahu, že v pátek, v sobotu a dopoledne pořádá MZK akce pro veřejnost jen výjimečně, pak je zřejmé, že musí docházet k situacím, kdy se za den konají i dvě akce a někdy i ve stejný čas. Až na několik málo výjimek měla každá taková akce dříve svou prezentaci na webu, na facebooku, měla svůj propagační vizuál, který mívával formu plakátu, banneru na web a FB událost, transformoval se i do navigačních cedulek v den konání akce. V důsledku toho pak bylo oddělení pověřené propagací zahlceno přípravou a tiskem grafických podkladů k akcím a knihovna jako taková mnoha desítkami různorodých plakátů, jak na hlavní nástěnce před půjčovnou, tak na menších nástěnkách před vstupem do studoven ve všech sedmi patrech.

V kombinaci s plakáty a letáčky, které do knihovny nosí veřejnost či další pořadatelé, to vytvářelo velmi nevzhledné a chaotické prostředí. Až se člověk diví, že návštěvníci na akce chodili, když se jednotlivé a kvůli množství malé plakáty ztrácely v moři dalších.

Od počátku akademického roku 2019/2020 v tomto smyslu nastala změna: veškerý program pro veřejnost byl shrnut do sedmi dlouhodobých tematických cyklů a několika krátkodobých či nepravidelných cyklů (př. Týden vědy a techniky, Používej mozek!). Propagační vizuál všech cyklů byl sjednocen, jednotlivé cykly se odlišují pouze názvy, barvami a ikonkami, které mají propojovat prezentaci cyklů ve všech komunikačních kanálech. V nové podobě se začal tisknout pravidelný měsíční program – zjednodušila se struktura i vzhled, současně byl zvolen nový, především ekonomičtější formát. Především se však u výpisu akcí v tomto programu objevují barevné ikony, které odkazují na dělení do tematických cyklů. Vzhled tohoto programového letáčku pak koresponduje se vzhledem celoměsíčního programu v plakátové podobě, jenž se umísťuje na malé nástěnky u studoven a to tak, že vyplňuje celý jejich prostor beze zbytku. Co to přineslo – především není vizuální prezentace knihovny chaotická, jednotný styl vede k lepší identifikaci MZK i snadnějšímu zapamatování. Snížil se objem práce pro grafika a v konečném důsledku i objem tisku. Plakáty jsou větší a výraznější, program má charakter pravidelnosti, což jak známo propagaci výrazně napomáhá, jelikož lidé inklinují k pravidelným činnostem. Vedlejším pozitivním efektem je skutečnost, že z nástěnek určených pouze potřebám MZK, není nutné tak často sundávat všelijaké propagační či inzertní materiály jiných subjektů. Nedávají je tam, protože je buď nemají kam dát, nebo je z vizuální jednotnosti zřejmé, že jde o nástěnku MZK. Současně byly vytvořeny předpoklady pro prezentaci akcí déle než měsíc dopředu, což opět usnadňuje

propagaci. Cykly rovněž vymezují témata, jimž se knihovna chce věnovat, vzniká tak jednoznačná dramaturgická linie, díky níž se i snáze rozhoduje, zda tu či onu akci vůbec do programu zahrnout.

Kromě toho byla v MZK ustavena Dramaturgická rada, která především vytváří výstavní plán, nejen pro galerijní prostory MZK, ale i pro menší výstavy v prostoru foyer, a to vždy na rok dopředu. Lépe se pak dají naplánovat finanční i lidské kapacity, je větší přehled o využití výstavního fundusu. Na setkáních rady se však zcela přirozeně začínají otevírat i témata přesahující problematiku kulturního programu – pro koho vytváříme ten který program, kdo jsou naši návštěvníci a co vlastně chtějí.

Jde o první kroky na dlouhé cestě. Ještě musí být vykonáno mnoho: úpravy webu tak, aby prezentace akcí odpovídala jednotlivým cyklům, větší míra používání ikon i na sociálních sítích, zajištění distribuce programových tiskovin i mimo budovu MZK, vytvoření snadno editovatelných šablon pro navigační cedulky či nastavení pravidelnosti pro konání akcí dle dnů v týdnu. Cílem změn bylo mimo jiné nastavení systému efektivnější práce a uvolnění kapacit pro propagaci i jiných aktivit MZK, kterých není málo – nesmí se zapomínat na propagaci vlastních knihovnických služeb, vědeckých a výzkumných projektů, dílčích projektů s národním významem (Knihovny.cz, Digitální knihovna, Česká knihovna) nebo projektů spojených s prezentací české literatury v zahraničí. Nad tím vším pak stojí velmi potřebná a zároveň složitá úloha komunikovat veřejnosti novou či proměněnou roli knihoven ve společnosti. Snad se tedy naučíme akce plánovat dopředu, systematičtěji, s ohledem na naše publikum i s ohledem na jiné významné činnosti MZK. Vždyť počet akcí kulturního a vzdělávacího programu nevypovídá nic o jejich kvalitě. A o tu by nám v programu mělo jít především.

Hudební oddělení Moravské zemské knihovny v Brně

Irena Veselá

Irena.Vesela@mzk.cz

Před devíti lety vyšel v časopise *Duha* článek nazvaný *Gaude cor meum aneb 70. výročí založení Hudební knihovny* od Štěpánky Studeníkové, tehdejší vedoucí tohoto oddělení. Autorka v něm navázala na svůj starší článek *Proměny Hudebního oddělení Moravské zemské knihovny v Brně*, který vyšel v roce 2004 rovněž na stránkách *Duhy*. V obou statích tehdy stručně popsala historii a složení fondu Hudebního oddělení včetně v něm obsažených unikátů či jiných pozoruhodných titulů, popsala činnost a služby oddělení čtenářům a zároveň informovala o procesu tehdejšího zpracování hudebnin a zvukových nahrávek do elektronického katalogu Aleph. Zasluhou Štěpánky Studeníkové je nyní již celý fond hudebnin a zvukových nahrávek zapsán v systému Aleph a více než 2000 rukopisů a 800 starých tisků zapsáno v mezinárodní databázi hudebních pramenů RISM.

V současné době tvoří Hudební oddělení tito pracovníci: Mgr. Irena Veselá, Ph.D., Mgr. Jana Franková, Ph.D., Mgr. Vlastimil Tichý a nově též doc. PhDr. Pavel Sýkora, Ph.D. Náplň práce oddělení tvoří nadále především zpracování fondu, a to jak povinného výtisku (hudebniny a zvukové nahrávky), tak hudebnin získaných darem – aktuálně např. rukopisů a tisků z pozůstalosti dirigenta, sbormistra a pedagoga Janáčkovy akademie múzických umění Rudolfa Zavadila (1934–2008) či kopií autografů skladeb přerovského hudebního skladatele Miloše Vignatiho (1897–1966). Pracovníci Hudebního oddělení poskytují též konzultace čtenářům a vybírají publikace do příruční knihovny Hudebního koutku v Humanitní studovně ve 4. patře budovy Moravské zemské knihovny. Rovněž se dlouhodobě podílí na zpracování metodiky věcného popisu

speciálních dokumentů a strategie digitalizace hudebních rukopisů a starých tisků. Jakožto člen Mezinárodní asociace hudebních knihoven, archivů a dokumentačních center (IAML) participuje Hudební oddělení na přípravě výročního kongresu této asociace, který se bude konat v červenci roku 2020 v Praze a jehož součástí bude též exkurze účastníků do Brna a Ostravy.

Hudební oddělení také navazuje na dlouholetou tradici tematických výstav a hudebních pořadů, založenou v 50. letech 20. století jeho někdejší pracovníkem Zdeňkem Zouharem (1927–2011). Již od roku 2015 připravuje Hudební oddělení každoročně jednu výstavu v rámci výstavního cyklu Moravské zemské knihovny *Oči Brna*. První z těchto výstav představila roku 2015 život a dílo předního brněnského hudebního skladatele Miloslava Ištvanova (1928–1990). S výstavou bylo spojeno i vystoupení Ištvanova kvarteta. V říjnu roku 2016 se stal hudební osobností Očí Brna hudební historik a organolog Jiří Sehnal (*1931). V červnu až srpnu roku 2017 připomněla další výstava osobnost již zmíněného hudebního skladatele a muzikologa Zdeňka Zouhara a spolu s ním i historii koncertů a hudebních pořadů, které pod jeho vedením probíhaly v tehdejší Univerzitní knihovně v průběhu 50. let 20. století. V říjnu roku 2017 zazněl ve foyer Moravské zemské knihovny v režii Michaely Běhanové koncert písní Otto Zweiga a Gustava Mahlera v podání mezzosopranistky Kateřiny Alexandry Šťastné a klavíristky Eleny Pokorné.

V roce 2018 byl v rámci cyklu *Oči Brna* připomenut hudební skladatel, pedagog a Janáčkův nejvěrnější žák Osvald Chlubna (1893–1971), a to ve spolupráci s muzikologem

Mgr. Martinem Paškem, který o tomto skladateli připravuje svou disertační práci. V únoru roku 2019 oslavil v Moravské zemské knihovně své 77. narozeniny hudební skladatel a muzikolog Miloš Štědroň výstavou *Miloš Štědroň – Nepolapitelný*. Na dernisáži výstavy zazněla jeho vokální díla v podání sopranistky Anety Podracké Bendové a loutnisty Richarda Závady.

Vzhledem k tomu, že Hudební oddělení je součástí výzkumné organizace Moravské zemské knihovny, tvoří významnou část náplně jeho pracovníků muzikologický výzkum spojený s publikačními výstupy, účastí na konferencích a pořádáním výstav. Každý člen oddělení pracuje na výzkumných úkolech odpovídajících jeho specializaci a odbornému zaměření.

Oblast výzkumu Ireny Veselé zahrnuje dlouhodobě dva tematické okruhy. Jednak je to výzkum hudebně dramatických děl z okruhu císařského dvora ve Vídni v době vlády Karla VI. (1711–1740), která jsou spjata s českými zeměmi a především s rokem 1723, kdy byl Karel VI. korunován v Praze českým králem, a kromě toho výzkum hudební kultury vybraných moravských klášterů, konkrétně benediktinů v Rajhradě a brněnských augustiniánů v 18. století. Nejnovější publikační výstup z tohoto tematického okruhu představuje monografie Ireny Veselé a Pavla Žúrka *Ne oči, ale mysl k Bohu. Maurus Haberhauer (1746–1799) a hudební kultura benediktinského kláštera v Rajhradě v 18. století*, jejíž vydání umožnila finanční podpora Českoněmeckého fondu budoucnosti. Její německá verze byla vydána péčí Sudetoněmeckého hudebního Institutu v Regensburgu na jaře roku 2019. Při prezentaci obou verzí této knihy v Moravské zemské knihovně dne 27. listopadu 2019 zazněla v novodobé premiéře dvě duchovní vokální díla rajhradského benediktina Maura Haberhauera, a to v podání hudebního ansámblu vedeného Eduardem Tomašíkem.

Jana Franková řešila v letech 2018–2019 výzkumný projekt *Tvorba pro smyčcové nástroje Karla Kohauta*. Karl Kohaut byl skladatel

s českými kořeny působící v 18. století ve Vídni, jehož tvorba se částečně unikátně dochovala ve sbírkách Moravské zemské knihovny. Jako sekretář Václava Antonína z Kounic-Rietbergu jej doprovázel během vyslanecké mise do Paříže (1750–52) a získal tak přístup i k tamním nakladatelům. V rámci tohoto projektu a ve spolupráci s Centrem barokní hudby ve Versailles uspořádala Jana Franková také mezinárodní konferenci, zaměřenou na problematiku vazeb mezi Francií a českými zeměmi na poli hudby v 17. a 18. století. Konference se uskutečnila dne 8. dubna 2019 na Vyslanectví České republiky v Paříži. Dne 24. listopadu 2019 zazněly v Křišťálovém sále Staré radnice v novodobé premiéře sinfonie Karla Kohauta v podání rakouského ansámblu Ars Antiqua Austria. Jana Franková představila při té příležitosti výstup ze svého projektu, kritickou edici Šesti sinfonií Karla Kohauta, která vyšla na podzim roku 2019 u Vydavatelství a nakladatelství Českého rozhlasu.

Vlastimil Tichý dokončil v roce 2019 práci na svém výzkumném projektu zaměřeném na sbírku hudebních mikrofilmů z pozůstalosti Antonína Němce, která se dochovala částečně v Moravské zemské knihovně a částečně v Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea a která obsahuje především mikrofilmové kopie a rukopisné opisy komorní hudby z konce 18. a počátku 19. století, mnohé z nich zachované unikátně. Roku 2019 vydal v Moravské zemské knihovně katalog této sbírky pod názvem *Sbírka hudebních mikrofilmů z pozůstalosti Antonína Němce*. Výzkum Pavla Sýkory je zaměřen na hudbu 20. století s přesahy do literární vědy a estetiky, a též na dějiny české muzikologie.

Samostatné monografie vydali pracovníci Hudebního oddělení také při příležitosti zmíněné výstavy k počtě Zdeňka Zouhara v roce 2017: *Zdeněk Zouhar (1927–2011): Malé ohlednutí k 90. výročí narození* (autoři Irena Veselá a Vít Zouhar) a výstavní katalog *Zdeněk Zouhar: skladatel – muzikolog – knihovník* (autoři

Irena Veselá a Vlastimil Tichý). Další monografii nazvanou *Otto Zweig a Rudolf Wiesner. Sonda do života dvou moravských skladatelů na základě rukopisů uložených ve fondu Moravské zemské knihovny v Brně*, publikovala v roce 2018 muzikoložka Mgr. Michaela Běhanová. Její výzkum probíhal v rámci projektu IN-PRO-VE a byl zaměřen na život a dílo dvou skladatelů první poloviny 20. století, jejichž skladby se z velké části dochovaly ve fondech Moravské zemské knihovny: olomouckého židovského skladatele Otto Zweiga (1874–1942) a brněnského Němce Rudolfa Wiesnera (1876–1945).

Také v tomto roce a v letech příštích chystá hudební knihovna tematické výstavy. V říjnu roku 2020 bude v rámci cyklu Oči Brna připomenuto 110. výročí narození Bohuslava Martinů, jehož díla pravidelně zaznívala v 50. letech 20. století na koncertech tehdejší Univerzitní knihovny. Hned v prosinci připomene

další výstava, připravovaná Janou Frankovou ve spolupráci s Francouzskou národní knihovnou (tentokrát mimo rámec Očí Brna), dalšího českého skladatele spjatého s Francií – Antonína Rejcha (1770–1836), od jehož narození uplyne v tomto roce 250 let. Rok 2021 bude, opět v rámci Očí Brna, věnován nedožitým 90. narozeninám brněnského muzikologa a zakladatele Mezinárodního hudebního festivalu Brno Rudolfa Pečmana (1931–2008).

Výzkumná činnost pracovníků Hudebního oddělení bude nadále směřována ke zpracování pramenů z fondů Moravské zemské knihovny, a to v úzké spolupráci s Ústavem hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a s Oddělením dějin hudby Moravského zemského muzea. Doufáme, že v příštím roce budeme moci opět oslavit kulaté, tentokrát již 80. výročí založení Hudebního oddělení zvoláním *gaude cor meum!*

Tomáš Řehák, ředitel Městské knihovny v Praze

Lenka Hanzlíková

Lenka.hanzlikova@mnp.cz

„Existují dva druhy knihoven, ty které se mění, a ty, které zaniknou.“

Zajímavá věc, že knihovnictví nemá příliš mnoho citátů, které by se týkaly oboru, byly vysloveny samotnými knihovníky a navíc tak trochu zlidověly. Citát, který je použit na úvod tohoto medailonku, k nim bezesporu patří. Jeho autorem je Tomáš Řehák, vizionář, prognostik, ajťák, rozvířovač poklidných vod, skaut a ředitel Městské knihovny v Praze. Ne nutně vždy v tomto pořadí.

Tomáš Řehák se narodil roku 1964 v Praze. Je absolventem Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy v Praze, obor Teorie

pravděpodobnosti a matematická statistika. Studia dokončil v roce 1988, ale zvolenému oboru se věnoval pouze teoreticky, jeho praktický zájem si totiž získaly počítače. Sám o tom říká: „Čím dál víc jsem si uvědomoval, jak jsou počítače důležité, že to je něco, co v brzké době změní svět. A řekl jsem si, že chci být u toho. Ještě během studia jsem věnoval spoustu času a energie k získávání informací o počítačích, sháněl dostupnou literaturu a učil se programovat. Bavilo mě to a čím dál víc bylo jasné, že počítače budou to, co mě bude žít.“ Po studiu tak nastoupil do výpočetního centra VŠCHT. Obrat ve směřování zapříčinil inzerát Městské knihovny v Praze, která na začátku 90. let hledala odborníka na vybudování informační

struktury. Tomáš Řehák konkurz vyhrál a pozici „experta pro automatizaci knihovních agend“ zastával od roku 1992 do roku 2001. Je tak jedním z tvůrců knihovního systému Koniáš, unikátního systému, který Městská knihovna v Praze využívá pro zajištění výpůjčních, akvizičních, katalogizačních, evidenčních i distribučních agend.

Mezi lety 2001 a 2002 byl v MKP náměstkem pro strategický rozvoj. Ředitelem knihovny se Tomáš Řehák stal v roce 2002. Jen pár měsíců před ničivými povodněmi, nástup do funkce byl tedy zkouškou nikoli ohněm, ale vodou. Za jeho vedení se Městská knihovna v Praze posunula od velkopůjčovny knih k veřejné službě, kterou mnoho obyvatel Prahy považuje za nepostradatelnou a která nabízí kulturu, vzdělávání i dostupný veřejný prostor. Otvírají se nové nebo zrekonstruované pobočky, z poslední doby například Zahradní Město nebo Jezerka, vznikají nové úkoly a strategické směry. Myšlenka dostupnosti sítě poboček, tedy možnost si půjčit i vrátit v kterékoli pobočce, je jedním z nich.

Právě teď organismus knihovny vstřebává další změnu, která souvisí s implementací technologie RFID do služeb a na to navázanou samoobslužností. Tam patří nejen samoobslužnost v půjčování a vracení v běžném provozu, ale také úvahy o knihovně, či spíše knihovním koutu, otevřeném bez stálé přítomnosti knihovníků. Samoobslužná knihovna ale není hlavním cílem

technologie RFID, tím je oproštění knihovníků od rutinních činností a zaměření na to nejdůležitější – lidi, kteří do knihovny přicházejí. Není to změna, která by všem byla přijímána bezvýhradně kladně, obrázek knihovníka za výpůjčním pultem je velmi vžitý a bude chtít nějaký čas, než se naruší. Legitimitu směřování knihovny potvrdila v roce 2017 i Rada hl. m. Prahy svým rozhodnutím svěřit Tomášovi Řehákovi vedení na dalších 6 let.

Kromě působení v Městské knihovně v Praze je činný také na národní úrovni. Zastává funkci předsedy Sdružení knihoven ČR, je členem Ústřední knihovnické rady (odborného poradního orgánu ministra kultury), nově byl jmenován předsedou Garanční rady Národní knihovny (poradní orgán ministra kultury).

Tomáš Řehák je podepsán pod mnoha projekty, jako je například Měření efektivity knihoven (ROI), knihovna jako vydavatel e-knih, centrální katalogizace beletrie (CENTRAL), myšlenky Centrálního portálu knihoven (dnes Knihovny.cz) nebo Poslání a role knihoven. Za rozvoj českého knihovnictví byl oceněn Medailí Z. V. Tobolky. Témata, kterým se dnes věnuje, jsou především zaměřena na tvorbu strategií, právo, management a vedení lidí. Říká, že k oblasti vedení lidí mu byl dobrým odrazovým můstkem Skauting, ve kterém je stále aktivní. Za nejlépe strávenou dovolenou považuje tu na moři.

Bude vás zajímat, že...

...v Městské knihovně v Písku proběhla dne 19. listopadu 2019 konference *Architektura a role knihoven v současnosti*, které uspořádalo Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven. Byly zde prezentovány příklady dobré praxe rekonstrukcí českých i zahraničních knihoven, problematika veřejných architektonických soutěží týkající se knihoven a tematika komunitní role knihoven. Prezentace jednotlivých přednášejících najdete na webových stránkách Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukce knihoven, <https://mcvrk.mzk.cz/ke-stazeni>.

Oči Brna v roce 2020

Martina Šmídtová

Martina.Smidtova@mzk.cz

Tradiční multimediální cyklus o významných osobnostech spojených s Brnem pokračuje v roce 2020 s novou energií. Připravena je dávka osobností různých generací i oborů, jež jsou spojeny s pestroutou paletou témat, jako je šetrnost a udržitelnost, životní styl v souladu s ekologickými zásadami, lidská práva nebo odvaha.

Hned první pokračování cyklu v letošním roce otevřelo nové obzory, návštěvníkům i nám, kteří Oči Brna chystáme. Brněnský architekt

Ondřej Chybík, k němuž neodmyslitelně patří **Mi-
chal Křištof**, spolumajitel
ateliéru Chybík+Křištof,
převrací vše zažité naru-
by. Do povědomí širší ve-
řejnosti vstoupili návrhem
českého pavilonu na EXPO
v Miláně v roce 2015. Tam,
kde jiní stavěli stavby tr-
valého charakteru, ateliér
navrhl designovou, ale
rozmontovatelnou stav-
bu z prefabrikovaných
modulů, která dnes stojí
ve Vizovicích. Proč stavět
něco drahého a trvalého,
když Expo trvá půl roku?

V roce 2016 zvítězili v soutěži o návrh nového
sídla Lesů ČR a v to mezinárodní konkurenci 42
návrhů. Většina předložila tradiční kompaktní
budovy, brněnští architekti navrhli paprskovitý
dům, který vrůstá do lesa a les do něj. Fasáda ná-
bytkářského showroomu ze sedáků židlí? Proč
ne, když všechny standardní postupy jsou moc
drahé a jeden sedák stojí 80 korun... Byli jsme
zvyklí v Očích Brna prezentovat knihy a úryvky
z nich. Ondřej Chybík strávil na místě pět minut
a měl jasno – donutil nás vitríny očistit o poličky
a celý mechanismus, který je držel, zaúkoloval
své kolegy architektky ze studia a ti na zadní
stěnu vitríny přichytili na třicet pracovních

modelů či unikátních vzorků materiálů. Chybělo
málo a přiměl by nás celou vitrínu přestavět. Vý-
sledkem byla svěží prezentace, doplněná výkre-

sy, vizualizacemi, fotkami,
a nezatížená příliš mnoha
texty; o stylu práce i uva-
žování architekta může-
te popsat desítky stran
a stejně to nejlépe de-
monstrujete, když ukáže-
te vlastní návrh nebo lépe
fotodokumentaci výsled-
né stavby.

Ondřej Chybík sám
prohlásil, že mluvit o udr-
žitelnosti staveb mu již
přijde jako klišé, podle
něj je to dnes již samo-
zřejmost. Když profesor-
ka **Hana Librová**, další
osobnost prezentovaná

Ondřej Chybík, foto: Vojtěch Veškrna

letos v cyklu Oči Brna, začínala se svými výzku-
my životního stylu lidí v environmentálních
souvislostech, téma šetrnosti tak samozřejmě
nebylo. Hana Librová studovala biologii i soci-
ologii, tato kombinace pak dala vzniknout i té-
matu jejího celoživotního výzkumu. Ve třech
knihách po sobě zkoumala rodiny, které se
rozhodly žít „dobrovolně skromně“. Proč se tak
rozhodly, jakou roli v tom má vztah k přírodě,
udržely si svůj životní styl i po letech a podaři-
lo se jej předat potomkům? Byla u toho, když
se obor sociologie v 90. letech emancipoval
a z Filozofické fakulty MUNI se vydělila Fakul-
ta sociálních věd. Zakládala obor humanitní

environmentalistiky, z nějž pak na půdě nové fakulty vznikla katedra, jíž vedla až do roku 2003. K ekologickým tématům se vyjadřuje dlouhodobě, naposled v médiích vyjádřila pochopení pro středoškolské hnutí Fridays for Future iniciované aktivistkou Gretou Thunberg. Chápe požadavek okamžitých opatření k ochraně klimatu, druhým dechem však dodává, že výzvy k činu neplatí jen pro politiky a reprezentanty moci – změna začíná u každodenního chování každého z nás.

Brněnské rodačce **Kateřině Šimáčkové**, jedné ze dvou žen mezi ústavními soudci, se budeme věnovat na přelomu května a června. Mezi ústavními soudci má pověst rebelky, velmi často využívá možnosti publikovat stanovisko odlišné od oficiálního rozhodnutí přijaté většinou soudců, jako tomu bylo například v případě rozhodování o zákazu kouření v restauracích. Spolu se čtyřmi dalšími soudci tehdy označila za protiústavní plošný zákaz kouření v provozovněch stravovacích služeb. Patnáct let pracovala jako advokátka, v této pozici často stála před Ústavním soudem v řízeních o ústavních stížnostech či v řízeních o návrzích zrušení zákonů. Později se stala soudkyní Nejvyššího správního soudu, do své současné funkce byla jmenována v roce 2013. Od roku 1990 přednáší na Právnické fakultě MU, ve své pedagogické i publikační činnosti se věnuje problematice ústavního práva či základních lidských práv a svobod. Často veřejně upozorňuje na nedostatek žen v nejvyšších patrech justice a na mužskou povahu některých zákonů. Aktuálně dokonce spolupracuje na knize, která se tomuto tématu bude věnovat detailněji.

Kateřina Šimáčková, foto: Vladimír Novotný

V druhé polovině roku nás čekají neméně významná jména – kolegové z Hudební knihovny MZK již nyní pilně připravují díl věnovaný **Bohuslavu Martinů**. Tento světoznámý hudební skladatel sice v Brně nikdy nežil, ale zejména ve 30. letech 20. století měl s Brnem čilé pracovní vazby a dodnes patří do pravidel-

ného repertoáru zdejších hudebních a divadelních těles. Nejen Brno si bude letos připomínat 130. výročí od jeho narození. Poté naváže díl o **Emilu Bočkovi**, rodákovi z Brna-Tuřan a veteránovi II. světové války, který po okupaci odešel do Francie, kde se zúčastnil pozemních bojů. Po evakuaci do Velké Británie prošel nejprve kurzem pro pilotní mechaniky a teprve poté pilotním výcvikem. První operační let absolvoval v 21 letech v roce 1944 a od té doby u 310. československé stí-

hací peruti létal pravidelně až do konce války. Po návratu do ČSR brzy odešel z armády a pracoval po většinu svého života jako soustružník. Poctou generálu Bočkovi chceme přispět k připomínce Dne válečných veteránů (11. listopadu) a souběžně sbírcé Paměti národa, která v MZK probíhá pravidelně každý rok. V roce 2020 Oči Brna zakončíme literárně – spisovatelkou, překladatelkou a dlouholetou redaktorkou literární redakce brněnského rozhlasu **Hanou Pražákovou**. Proslula jako autorka knih pro děti a mládež, vydala i dvě vzpomínkové prózy – v první vzpomíná na 50. léta, kdy byl její otec, spisovatel František Křelina, vězněn, v druhé líčí své životní osudy v období normalizace až po devadesátá léta, jejichž část strávila s manželem, literárním historikem, hungaristou a toho času velvyslancem v Maďarsku Richardem Pražákem v Budapešti.

Zápas o současné divadlo

Vít Závodský

zavodsky@quick.cz

HAVLÍČKOVÁ, Margita. *Divadlo, můj osud. Setkávání s Bořivojem Srbou. Rozhlasové rozhovory Olgy Jeřábkové s předním českým teatrologem. Brno: Masarykova univerzita, 2019. 70 s. ISBN 978-80-210-9260-0.*

U příležitosti 100. výročí založení Masarykovy univerzity vydala její Filozofická fakulta nevelkou, ale přínosnou publikaci, kterou vhodně představila košatou osobnost významného divadelního vědce, dramaturga brněnských scén i jejího pedagoga univ. prof. PhDr. Bořivoje Srbu, DrSc. (1931 – 2014). Pod názvem **Divadlo, můj osud** připravila s ním v roce 2000 pro stanici Vltava redaktorka brněnské literárně-dramatické redakce Českého rozhlasu Olga Jeřábková cyklus deseti rozhovorů, jež poté s doplňky z jeho písemné pozůstalosti k vydání (náklad 400 výtisků) upravila editorka Margita Havlíčková s redaktorkami Ivou Mikulovou a Ilnou Horváthovou.

Takto vzniklá skromná knížka nemohla pochopitelně být jen připomenout zejména Srbovo rozsáhlé a mnohostranné (v době vysílání nota bene zcela neuzavřené) teatrologické dílo s desítkami divadelněhistorických i teoretických knih a studií, osobními vzpomínkami však evokovala jeho působení v několika brněnských ansámblech a zároveň alespoň mozaikově a v kostce nabídlá mnohé myšlenky, názory a témata, jimiž se celoživotně zabýval.

Těžiště publikace přirozeně tvoří desítky nekoliikastránkových kapitol, označených jako číslovaná Setkání. Každé z nich O. Jeřábková stručně uvede a Srbův monolog přerušuje minimem otázek; tištěnou verzi pak doplňují vysvětlující poznámky. V úvodním B. Srba deklaruje dramaturgii jakožto činnost plně tvůrčí (podmíněnou generačně a ne tedy „doživotní“) a rekapituluje své rané angažmá v tehdejší Krajském oblastním divadle. Další partie se věnuje Srbově soustavné propagaci epického divadla Ervina Piscatora a Bertolta Brechta, jak je v součinnosti s režiséry Milošem Hynštem,

Evženem Sokolovským a Aloisem Hajdou v zaryté opozici k čechovovskému psychologickému dramatu vytrvale a konfliktně v šedesátých letech prosazoval v činohře Státního divadla, kde se s potížemi podařilo oživit i české lidové baroko včetně slavné pašijové „Komédie o umučení“. Páté, svěže podané Setkání rekapituluje Srbův přechod na JAMU, když se ujal absolvujících režisérů Petera Scherhaufera, Zdeňka Pospíšila a Evy Tálské, aby v mahenovském duchu a s „nepravdivou dramaturgií“ v březnu 1968 založili v Domě umění experimentální, na avantgardní snahy navazující soubor

Husa na provázku. Na jeho vývoj včetně přestěhování do Domu pánů z Fanalu se zaměřuje další partie, líčící též Srbův „normalizací“ vynucený odchod z JAMU, zčásti kompenzovaný ustavením pololegální vikendové školy se 150 frekventanty při Centru experimentálního divadla. Teoretické, úvahové a koncepčně programové ladění dvou dalších pasáží nás přenášá do polistopadového období se Srbovým návratem do vedoucích funkcí na FF MU a DiFA JAMU. Setkání deváté podává svědectví o teatrologově zanícené obhajobném zájmu o tvorbu režiséra E. F. Buriana, poslední kapitola se pak soustředí na Srbovo bádání o českém divadle z nacistické okupace nebo v exilu, a to s konotacemi ke vztahu umění k jakékoli totalitě. Knihu, opatřenou bibliografií, rejstříkem i chronologicky řazenými fotografiemi, uzavírají tři malé vzpomínky – na vědce „sebezníčující posedlost“ od muzikologa Miloše Štědrone a pedagoga náročnost i vstřícnost od odborných pracovníků MZM Andrey Jochmanové a Veroniky Valentové. K jejich obdivným vyznáním by se jakožto Srbův posluchač ze „zlatých šedesátých“ a krátce též jeho asistent rád připojil i autor této glosy.

Průkopníci lidového knihovnictví:

Ke 200. výročí narození boskovického rodáka Petra Bílky

Jaromír Kubíček

kubicek.jaromir@gmail.com

Národní obrození se začalo prosazovat v českých zemích v první třetině 19. století. České obyvatelstvo početně převažovalo nad německým, přesto od Bílé Hory po dvě stě let bylo národnostně utiskováno a hospodářsky znevýhodňováno. Po napoleonských válkách, v době císaře Františka I., vládní tendence směřovaly od osvícenství k nacionalismu. Vláda již nezasahovala proti českým kulturním snahám a vydávala výnosy ve prospěch výuky v češtině na gymnáziích a na pražské univerzitě. Podobně císařský výnos z roku 1818 požadoval po úřednících a okresních lékařích znalost češtiny. Obrození české řeči vydáváním literatury se však na Moravě podařilo prosazovat jen pozvolna až od třicátých let, kdy se objevují literární díla Josefa Heřmana Galaše, Tomáše Fryčaje nebo Josefa Matěje Sychry.

Semeništem průkopníků národního obrození byl v Brně vedle kněžského semináře také Filosofický ústav, kam přišel roku 1838 na dvouletá studia Petr Bílka. Narodil se 1. května 1820 v Boskovicích a na přímluvu místního kaplana a s finanční podporou majitele panství, hraběte Františka z Dietrichštejna, byl po ukončení národní školy v rodném městě přijat na gymnázium do Moravské Třebové, kde

úspěšně v letech 1832 – 1838 studoval. Základní proměnou v jeho vzdělání bylo ovšem studium filozofie. Na brněnském Filozofickém ústavu vyučoval František Matouš Klácel a ten dovedl svým žákům dát základ národního uvědomění. Takovou kulturní orientaci získal i Petr Bílka a vědomě se jí řídit po celý život.

O svých studiích v brněnském filozofickém ústavu napsal Petr Bílka v lednu 1848 do *Pražských novin*. Studenti si cenili tamních profesorů. Beda Dudík vyučoval český jazyk, František Diebl hospodářství a z filozofie přednášenal F. M. Klácel. Studenti si jasně uvědomili vzory vlastenectví. Zlom v kulturním a vlasteneckém uvědomění pro studující filozofie bylo

seznámení s českými listy. To když na podzim roku 1838 nový spolužák Praus z Rychnova nad Kněžnou je seznámil s Pražskými novinami a s časopisy Včela, Květy a s knihami v národním jazyce, které do školy přinesl. Byl to, podle Bílky, pro něho a další spolužáky dosud neznámý svět. Studenti se nechali inspirovat a sami přispívali sbírkou k založení slovanské knihovny, jako nejvýznamnějšího prostředku k dosažení cíle. V létě 1839 měla knihovna již 130 svazků a Petr Bílka byl zvolen ve školním roce 1839/40 jejím knihovníkem.

Po ukončení filozofických studií odešel Petr Bílka do Vídně, aby pokračoval v prohlubování vědomostí studiem pedagogiky a v roce 1844 nastoupil do zaměstnání, stal se učitelem vychovávacího Hermannova ústavu ve Vídni. Šlo o internátní formu pro přípravu studentů na gymnázia nebo univerzitu, kteří ve vychovávacím ústavu prohlubovali gymnaziální studia a Bílka v něm vyučoval ve vyšších třídách gymnaziálních až do roku 1850. Když majitel ústavu přijal v tom roce místo zemského školního rady ve Štýrském Hradci, přešel Bílka na jeho místo a vychovatelský ústav řídil. Svými schopnostmi dosáhl významných úspěchů a Bílkův vychovatelský ústav byl pokládán za nejúspěšnější svého druhu.

Nejen ve Vídni se zasloužil o rozvoj slovanského života. V revolučním roce 1848 došlo v habsburské monarchii k vyhlášení ústavy, v březnu 1848 byla zrušena robota, do říšského a zemských sněmů byli zvoleni zástupci měst a obcí a lidu se dostalo změn, po kterých volal. Velmi radikální změny byly také v Německu, kde hlavním programem se však stalo jeho sjednocení a to šlo tak daleko, že Němci ve slovanských zemích by se měli k Německu připojit. Morava byla ve srovnání s Čechami daleko více německá, když správa velkých měst byla v německých rukou. Od dubna 1848 probíhaly v našich zemích, v městech s německým obyvatelstvem, agitace za zvolení poslanců do frankfurtského parlamentu. Také František Palacký byl vyzván, aby se účastnil přípravy programu frankfurtského sněmu. Ten to ovšem odmítl dopisem publikovaným v tisku 11. dubna, ve kterém apeloval na nutnost udržení Rakouska. V českých zemích totiž většina obyvatel mluvila česky a ti v případě možného připojení k Německu by mohli daleko více podléhat národnostnímu útlaku. Moravští vlastenci vypravili k císaři delegaci, do které byl jmenován také Petr Bílka, aby deklamovali císaři zachování Moravy v Rakousku. Píší o tom pražské Květy 13. dubna 1848, které v té době také nabádaly ke slovanské vzájemnosti.

Po porážce revoluce nastala doba policejního pronásledování. Až šedesátá léta 19. století přinesla rozvoj společenského a politického života vydáním tzv. říjnového diplomu v roce 1860, v němž se panovník zřekl absolutismu a slíbil obnovit občanské svobody. Následovala únorová ústava z roku 1861, která umožnila po desetiletém politickém útlaku opět rozvoj vzdělanosti spolkovou a politickou činností. Vedle rozvoje žurnalistiky, která se projevovala zakládáním četných titulů politických a vzdělávacích novin a časopisů, sehrály základní výchovnou roli knihovny, budované pro širší veřejnost čtenářskými spolky. Petr Bílka se stal členem a často i zakladatelem kulturních a vědeckých ústavů a spolků v Čechách, na Moravě i na Slovensku, jmenovitě Českého muzea, Matice české, Svatobora a Besedy umělecké v Praze, Matice moravské v Brně, Matice slovenské v Martině a také mnohých spolků čtenářských, učitelských, dělnických a potravních, které nejen svým členstvím podporoval.

Na Boskovicko byly založené mezi prvními čtenářskými spolky na Moravě v roce 1862 čtenářský spolek v Letovicích, ten při svém ustavení zvolil za své čestné členy Petra Bílka a básníka Jana Soukupa. Na zakládání čtenářských spolků byl bohatý následující rok, kdy v politickém okrese Boskovice vznikly čtenářské spolky v Adamově, Jedovnicích, Lysicích, Olešnici, Sebranicích, Vranově Lhotě a 1. listopadu 1863 se konala ustavující schůze čtenářského spolku Velen v Boskovicích, na které byl zvolen Petr Bílka předsedou a tuto čestnou funkci zastával po celý život. Jestliže statistika českých čtenářských spolků uvádí, že do konce roku 1863 bylo jich ustaveno na Moravě 33, pak téměř celá třetina z nich byla v Boskovickém okrese.

Za podporu jej město Boskovice zvolilo čestným občanem a dnes jej připomíná po něm pojmenovaná Bílkova ulice a na ní památník v místě, kde kdysi stával jeho rodný dům. Čtenářské spolky ve Frenštátě, Jedovnicích, Dačicích a ve Žďáru jej jmenovaly svým čestným

členem. Ze zpráv o činnosti spolků bychom se mohli dozvědět o jeho donátorství, když např. spolku Podhorák v Lysicích od jeho založení předplácel časopisy Rolník a Zukunft, nebo spolek Moravská beseda v Postřelmově na severní Moravě v roce 1872 mu vděčil za větší knižní dar při založení knihovny.

O literatuře a kulturním dění byl kronikou událostí *Věstník bibliografický*, který v Praze vydával a redigoval knihkupec František A. Urbánek. Ten v 6. čísle ročníku 1870 napsal: *Petr Bílka, známý národovec a majetník vychovavcího ústavu ve Vídni, ukládá a uchovává časopisy, jichž v hojné míře odebírá. Důležitý ústav, Museum království českého, má ve své knihovně také sbírku časopisů. Ve sbírce této byly mezery, které Petr Bílka z velké části doplnil, poslav 58 ročníkův uchráněných časopisů zmíněné knihovně, načeš představenstvo*

poděkovalo mu přípisem. Dopis podepsaný prezidentem výboru muzea hrabětem Clam-Martiničem a jednatelem V. V. Tomkem s datem 30. listopadu 1869 byl v časopisu přetištěn a končil prosbou, aby dárce svou laskavou přízeň i nadále muzeu zachovati ráčil.

Bílkův vychovavcí ústav měl více než 50 učitelů a své posluchače vzdělával v jazycích, přírodních vědách, hudbě, různých sportech a také některých řemeslech. Petr Bílka projel mnoho evropských měst, aby poznal podobné ústavy v Německu, Švýcarsku nebo Itálii a získané poznatky ve vídeňském ústavu dovedl uplatnit. Svou aktivní činnost ukončil v roce 1871 a nadále podporoval zakládání vzdělávacích spolků a knihoven. Zemřel ve Vídni 11. září 1881. V dějinách knihoven zanechal patrnou stopu zásluhou při jejich zakládání i rozvoji.

Knihovnictví v Kataru

Denisa Šimíčková

denisa.simickova@seznam.cz

Katar je emirátem ležícím v jihozápadní části Perského zálivu. Katar býval kdysi chudou zemí, která se proslavila zejména lovem vzácných perel. Ovšem situace se zcela obrátila poté, co byla na území státu v roce 1939 objevena ropa, na jejíž těžbě je dnes země ekonomicky zcela závislá. Právě díky zásobám ropy a zemního plynu je Katar jedním z nejbohatších států světa! Podle indexu bezpečnosti se Katar navíc staví mezi 30 nejbezpečnějších zemí světa, zároveň je považován za nejbezpečnější stát tzv. MENA¹ regionu.

Katar je malý stát a tomu také odpovídá počet knihoven. Najdeme zde 24 veřejných, 200 školních, 6 univerzitních, okolo 150 speciálních a dalších 150 soukromých knihoven. Školy jsou

od 3. třídy striktně odděleny vždy na dvě sekce – zvlášť jsou vymezeny prostory pro muže a zvlášť pro ženy, totéž platí pro školní knihovny. Platí, že kniha, která je pořízena do knihovny pro muže, je duplicitně pořízena rovněž do knihovny pro ženy. Zajímavostí je, že na místní *Katarské univerzitě* studuje třikrát více žen než mužů.

V prvopočátcích fungovaly jako „veřejné knihovny“ soukromé sbírky vzdělanců, kteří své vlastní knihovny otevírali veřejnosti a často pořádali jakési čtenářské kroužky, kdy tito vzdělanci pro zájemce z knih předčítali.

První oficiální veřejná knihovna² byla v hlavním městě Dauhá založena v roce 1956, později, na konci roku 1962, došlo k jejímu sloučení s knihovnou *Ministerstva školství* a tímto spojením

¹ Region Blízkého východu a severní Afriky (Middle East and North Africa region)

² Doha Public Library

Qatar National Library

vznikla *Katarská národní knihovna*,³ jež je jednou z nejstarších veřejných knihoven v Perském zálivu vůbec.

Rok 1962 představuje rovněž rozhodující mezník v podobě položení základního kamene moderního knihovnictví v zemi. Dalších pět veřejných knihoven následně vznikalo mezi léty 1977 až 1985.

Krom těchto šesti veřejných knihoven působí na území Kataru ještě další dvě, které jsou pod správou *Ministerstva pro masovou komunikaci*, 15 knihoven spadajících pod katarské ozbrojené složky a další dvě knihovny soukromých osob, které byly otevřeny veřejnosti. Jedná se o sbírky arabsky psané literatury již zesnulých šejků Abdullaha Al-Ansariho a Ali Bin Abdullah Al Thaniho.

Knihovnictví bylo zřízeno podle egyptského modelu, které v té době dosahovalo v arabských zemích nejvyšší kvality. Knihovnický obor se zatím nevyučuje na žádné univerzitě v zemi. Světlé zítřky čekají místní knihovníky snad v příštím roce, kdy je v plánu otevřít nový studijní bakalářský program knihovnictví na *Katarské univerzitě*, která pro ně v minulých letech pořádala alespoň

jakýsi základní kurz. Dosud se studenti školili na vysokých školách v okolních zemích či sem přicházejí za prací zahraniční knihovnici. Zemi také chybí vlastní knihovnická asociace, nevychází ani žádné odborné (či neodborné) knihovnické periodikum. Pro místní knihovníky byl založen pouze weblog,⁴ který informuje katarské informační pracovníky o dění v knihovním světě.

Při oslavách padesátého výročí knihovny ve městě Doha v roce 2012, oznámila první dáma Kataru, Moza bint Nasser al-Missned, záměr vybudovat zcela novou budovu, do které by byla národní knihovna přemístěna.

K přestěhování do takzvaného „vzdělávacího městečka“⁵ došlo v roce 2016. Knihovna si klade za hlavní cíl především nalákat do svých prostor více návštěvníků, ať už rezidentů nebo turistů. Zajímavé určitě je, že ač byla nová knihovna postavena už v roce 2016 a veřejnosti následně otevřena v listopadu roku 2017, oficiálně získala status národní knihovny až v roce 2018 a to podepsáním výnosu katarským emírem a stejně tak až v dubnu téhož roku došlo k její oficiální slavnostní inauguraci, při

⁴ Nese název *Qatar Libraries Special Interest Group*

⁵ Educational City in Doha je univerzitní městečko, kampus, ve kterém sídlí kampusy šesti amerických, jedné britské, jedné francouzské univerzity a mnohých dalších vzdělávacích a vědeckých institucí

³ *Dar al-Kutub al Qatariyya*

kteří emír uložil na regál v pořadí miliontou knihu do knihovního fondu.

Nová knihovna má velice atraktivní webové stránky propracované do nejmenšího detailu. Přes online knihovní katalog, který je založený na platformě *Encore*, zajišťuje pro registrované uživatele přístup k různorodým elektronickým databázím, poskytuje online přístup k více než milionu knihám, a půl milionu e-knihám. Samozřejmostí je přístup k lokálním časopisům a novinám a rovněž dostupnost speciálních sbírek jako je například *Arab and Islamic Heritage Library*, kterou od roku 2011 buduje. Národní knihovna disponuje vlastní špičkově vybavenou laboratoří s odborně vyškolenými odborníky na konzervaci a ochranu vzácných sbírek.

Moderně vyhlížející budova knihovny ve tvaru diamantu, byla navržena renomovaným holandským architektem Remem Koolhaasem. Budova je ze všech stran pokryta skleněnými panely, které propouštějí přirozené denní světlo, avšak na druhou stranu dovnitř nepropouští spalující venkovní teploty. Knihovna se rozpíná na 45 tisících metrech čtverečních a je vybavena tím nejlepším, co může současná doba uživatelům knihoven dopřát. Nechybí kvalitní digitalizační laboratoř, která funguje jako národní digitalizační centrum, pro uživatele jsou k dispozici moderní počítače, tablety nebo samočinné odbavovací stanice pro využití knihovního fondu. Tento systém se tak sám stará o správné zařazení knih do jednotlivých regálů. Dále je knihovna vybavena samoobslužnými selfcheck-iny a selfcheck-outy, které jsou určené pro půjčování a vrácení knih. Pro maximální pohodlí čtenářů je knihovna vybavena jedinečným systémem „people-mover“⁶, jež umožňuje lidem rychlejší a pohodlnější přesun na krátké vzdálenosti po knihovně. Knihovna nabízí studijní koutky pro individuální studium či pro týmovou práci. Uživatelům jsou k dispozici také dvě multimediální místnosti, 26 velkých interaktivních obrazovek, auditorium se 120 místy, dále tzv. inovativní stanice nabízející širokou škálu

nejrůznějších kreativních nástrojů jako jsou například špičkové 3D tiskárny a skenery nebo místnost s hudebními nástroji. Knihovna je samozřejmě navržena tak, aby odpovídala standardům návštěvníků se specifickými potřebami.

Pohodu si může návštěvník užívat také v restauraci a kavárně. Pokud má zájem, může se zúčastnit jedné z pravidelně pořádaných odpoledních prohlídek knihovny s průvodcem, a to buď v arabštině, nebo angličtině.

Pro dospělé, ale hlavně pro děti, pořádá knihovna velké množství vzdělávacích a kulturních akcí, jako například koncerty národní filharmonie, erudované přednášky o digitálních informačních zdrojích, různá vědecká fóra, kurzy kaligrafie arabského písma, či pořádání šachové olympiády. Krásné je, že knihovna nezapomíná ani na ženy, ty se mohou mimo jiné účastnit kurzu pletení, háčkování nebo vaření.

Dětem je věnována výjimečná péče, jelikož si Katar uvědomuje nutnost vést děti již od útlého věku ke knihám a rozvíjet v nich fantazii pomocí příběhů. Oddělení pro děti a mládež v národní knihovně je jedinečné pro své vybavení i programy, které nabízí jak dětem, tak jejich rodičům. Jde o programy a workshopy podporující a rozvíjející gramotnost, jež mají za cíl zlepšovat čtecí dovednosti u dětí již od raného věku.

Bez pozornosti nesmí zůstat ani fakt, že veškeré služby jsou pro residenty Kataru zcela zdarma. Otevírací doba knihovny je každý den od 8h do 20h, v pátek pak od 16h do 20h.

Knihovní fond je v regálech uspořádán na základě *Deweyho desetinného třídění*, většina knihoven využívá plně integrovaný knihovní systém M2L společnosti MINISIS.

Když se podíváme na knižní produkci Kataru, tak ta je, řekněme, doposud v plenkách. Ročně v zemi vyjde přibližně jen 450 titulů, z toho 55 % tvoří učebnice, 30 % vládní tiskoviny a pouhé 1 % patří dětské literatuře! Platí, že každý autor musí národní knihovně zaslat povinný výtisk v počtu pěti kusů. Každá vydaná kniha navíc prochází jakousi inspekci – cenzurním řízením vedeným *Ministerstvem pro masovou komunikaci*.

6 Do češtiny lze volně přeložit jako „osobní dopravník“, představte si něco jako dopravníky na větších letištích

Tuzemský komiks si vede dobře a do budoucna hledím s mírným optimismem – rozhovor s ing. arch. Tomášem Prokúpkem

Jana Nejezchlebová

jana.nejezchlebova@mzk.cz

Ing. arch. Tomáš Prokúpek je odborný pracovník pověřený vedením Oddělení dějin literatury Moravského zemského muzea v Brně. Zabývá se historií středo- a východoevropského komiksu a jeho vazbou na literaturu a ilustraci. Je také správcem pozůstalosti Ondřeje Sekory.

Od narození Ondřeje Sekory, autora dětských knih a jejich oblíbených hrdinů především Ferdý Mravence, brouka Pytlíka a dalších, uplynulo 120 let. Jste kurátorem výstavy Mravenčí a jiné práce. Můžete nám prosím přiblížit, jak vzniká tak rozsáhlá výstava?

Konkrétně výstava Ondřej Sekora: Mravenčí a jiné práce se rodila fakticky od jara 2016, kdy jsem nastoupil do MZM a dostal za úkol zpracovat Sekorovu pozůstalost, kterou muzeum krátce před tím získalo. Takže bylo potřeba nejprve všechny materiály projít a uspořádat, pročíst korespondenci a deníky, prozkoumat výstřižkový archiv, dohledat, kde vyšly jednotlivé, často nepopsané kresby atd. Zároveň jsem se pídil po dalších svědectvích o Sekorově životě a díle, pročítal vzpomínky jeho kolegů a uměleckých soupeřů, hledal ohlasy v dobovém tisku, pokoušel se zmapovat, jaké originály a dokumenty jsou dostupné v dalších galerijních a sbírkotvorných institucích. Díky tomu všemu jsem si postupně zpřesňoval svou představu, jak o Ondřeji Sekorovi,

tak i o tom, co vše je pro výstavu potenciálně k dispozici. Když bylo v roce 2018 jasné, jak velký prostor bude v MZM možné využít,

začal jsem ve spolupráci s dalšími kolegy detailně promýšlet, jak mou vstupní představu v daném místě a s dostupnými artefakty co nejlépe realizovat. Vlastně je to hodně podobné tvorbě třeba filmového dokumentu – na začátku máte velké množství skvělého materiálu, ale jeho značnou část musí-

te nemilosrdně vytřídit, abyste mohla sdělit to opravdu důležité. A taky je třeba zdůraznit, že takováto výstava je vždy výsledkem týmové práce – v ideálním případě do ní od samého začátku vstupuje architekt, grafik, praktici z výstavního oddělení, odborníci z oblastí, jimiž se v tomto konkrétním případě Sekora zabýval, i další profese.

Souběžně vyšla v únoru kniha pod stejným názvem jako výstava. Publikace přibližuje život i celé dílo Ondřeje Sekory. Umělec představuje nejen jako spisovatele a malíře, seznamuje čtenáře i s jeho prací novináře,

aktivního sportovce. Jak náročný to byl úkol?

Od začátku do konce to pro mě byl především úkol zábavný, ta práce mě velmi těšila, ale zároveň musím přiznat, že to byla i dost velká dřina. To, že monografie vznikala souběžně s výstavou, bylo v mnoha ohledech velmi praktické, ale přicházely také momenty, kdy jsem litoval, že den nemá alespoň 48 hodin. I v tomto případě ale bylo samozřejmě podstatné, že se kromě mě do přípravy publikace zapojila řada specialistů na jednotlivé disciplíny, jimiž se Sekora věnoval, kolegové z divadelního a entomologického oddělení MZM i mnozí další, takže věřím, že výsledek nabízí opravdu plastický pohled na Sekorovu osobnost.

Jste historik komiksu. Dá se „srovnat“ klasická kniha s knihou komiksu? Myslím obsah stejného díla, lze vyjádřit formou komiksu nebo se musí vybrat jen určité zajímavé části, epizody z textu tištěné textové knihy?

To je podobné jako srovnávat knihu a film. Kniha a komiks používají ke komunikaci se čtenářem/divákem odlišné prostředky, a určitě to není tak, že by ty komiksové byly horší – jsou prostě jen jiné. Pokud vznikají komiksové adaptace literárních předloh, je třeba, aby jejich autoři dokázali najít vhodný způsob, jak daný příběh odvyprávět komiksovými prostředky, tedy primárně vizuálně. Obrazová stránka jim může pomoci s vytvořením nálady, v práci s časem a s mnohým jiným. Určitě je ale nutno říct, že literární adaptace představují spíše okrajovou a často nepřilíživou část komiksové produkce. Ideální je, když si každý příběh řekne

o tu nejvhodnější formu – někdy to může být ta prozaická, jindy třeba komiksová.

Můžete knihovníky upozornit na zajímavá díla komiksové literatury z poslední doby? Která kniha českých nebo zahraničních autorů vás zaujala v roce 2019?

Upozornil bych například na grafický román Článek 2, který podle scénáře Jiřího Šimáčka nakreslil Ján Lastomírsky. V poslední době se u nás roztrhl pytel s komiksy na motivy zná-

mých historických událostí, mnohé z nich ale vznikají především s vidinou přiživění se na aktuálním výročí a nenabízejí zajímavý interpretační klíč ani nešablonovité zpodobnění hrdinů a doby. Článek 2 ovšem příběh o likvidaci říšského protektora Heydricha vypráví skrze osudy kněze Petřeka, který československé parašutisty ukrýl. Práce díky tomu ukazuje různé podoby hrdinství a chování Čechů za protektorátu nikterak neidealizuje. Lastomírsky je navíc skvělý

figuralista, který zároveň dokázal vystihnout temnou dobovou atmosféru. Kvalitu tohoto díla ostatně potvrzuje i cena Muriel, kterou získalo jako nejlepší grafický román roku 2019.

S Martinem Foretem jste napsali knihu Před komiksem: Formování domácího obrázkového seriálu ve 2. polovině XIX. století (Akropolis 2016). Kniha získala ocenění Nejkrásnější české knihy roku 2016. Začíná v současné době nová výrazová forma – „po komiksu“? Má komiks konkurenci?

Pevně doufám, že doba „po komiksu“ ještě nepřišla a dlouho nepřijde. Je ale pravda, že v předtelevizních a předdigitálních časech čelil komiks

menší konkurenci a měl větší prostor se rozvíjet (míněno ovšem ve svobodných zemích, kde nebyl zakazován vládnoucím režimem). V dnešní době patří komiks k formám, jejichž konzumace vyžaduje výrazně větší úsilí než třeba sledování videí na Youtube nebo prohlížení Instagramu. Český trh je navíc příliš malý na to, aby dokázal uživit větší množství domácích komiksových autorů, a tak tito svádějí poněkud nerovný boj se záplavou překladového komiksu ze zemí s větší tradicí i kupní silou. Přesto si myslím, že si tuzemský komiks vede dobře a do budoucna hledím s opatrným optimismem. I proto, že zde existuje vcelku výrazná podpora ze strany státu.

Z vašich základních děl připomenu knihy Příběhy československého komiksu I. a II. (Univerzita Palackého v Olomouci 2015, 2016) a Dějiny československého komiksu 20. století (Akropolis 2014, 3 sv.). Máte ještě při současných povinnostech v Moravském zemském muzeu čas na psaní?

Musím přiznat, že po sekorovské monografii si teď chvíli rád od psaní odpočínám. Ale plánů do budoucna už mám spoustu a toho, že bych si nenašel čas na další psaní, se nebojím.

A na závěr ještě klasická a možná ne příliš oblíbená otázka – jaké knihy čtete, váš oblíbený žánr v soukromí, ne pracovní, lze to oddělit?

Vlastně jsem trochu překvapeně zjistil, že v poslední době čtu – aniž by v tom byl nějaký

předem vytyčený plán – hlavně českou prózu. Aktuální produkci občas prokládám trochu staršími pracemi, takže po Ajvazových Městech a Němcových Možnostech milostného románu se právě prokousávám Topolovou Sestrou. Souběžně jsem přečetl například druhý díl Slovanského pohanství od Jiřího Dyndy nebo monografii Mnichov-Praha: Výtvarné umění mezi tradicí a modernou. A co se současné komiksové produkce týče, snažím se udržovat si přehled o alespoň nejdůležitějších aktuálně vydaných dílech, ale „klasických“ knížek přečtu určitě víc.

Děkuji za trpělivost a vaše odpovědi.

*Tomáš Prokůpek (*1975) absolvoval Fakultu architektury VUT v Brně, poté působil jako kreslič archeologických nálezů (civilní služba), redaktor architektonického časopisu Era21 a samostatný odborný pracovník na FF UP v Olomouci, kde se zabýval historií českého a slovenského komiksu. V současnosti je kurátorem ODL MZM. Od roku 2000 se podílí na vydávání komiksového sborníku AARGH! a jako editor sestavil knižní výběry z komiksové tvorby Josefa Lady, Ondřeje Sekory, Karla Franty a dalších domácích tvůrců. Spolu s Pavlem Kořínkem byl kurátorem přehledové výstavy Signály z neznáma: Český komiks 1922–2012 v Domě umění města Brna a dlouhodobě spolupracuje s Českými centry, pro něž připravil řadu menších výstav prezentovaných v Kyjevě, Manile, Paříži, Tokiu a jinde.*

Bude vás zajímat, že...

... Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskij předal polské režisérce Agnieszce Hollandové a americké historičce Anne Applebaumové Řád princezny Olgy třetího stupně. Oběma za to, že se ve svých profesích věnují šíření povědomí o tragédii milionů lidí, kteří zahynuli na počátku třicátých let minulého století během hladomoru, který na Ukrajině organizovala Stalinova vláda. Hollandová natočila film Pan Jones o velšském novináři, který jako první o hladomoru referoval a spisovatelka Applebaumová získala ocenění za knihu Rudý hladomor. Stalinova válka na Ukrajině (Pavel Dobrovský-Beta, 2018) ...

Nad dílem Franze Werfela

Ingeborg Fialová

ingeborg.fialova@upol.cz

Velmi dobře si vybavuji atmosféru svých studijních let v dobách hlubokého, byť již zahnívajícího socialismu: Věděli jsme, že kdykoli se sejdem dva nebo tři či ve větším počtu, vždycky bude mezi námi (nebo – v lepším případě – u vedlejšího stolu) někdo, kdo nás udá, kdo půjde někam hlásit, co se vykládalo (a současná situace na mé univerzitě, kdy rektor pokládá za legitimní, aby se akademický senát zabýval ilegálně pořízenou a účelově sestříhanou nahrávkou soukromého hovoru, mně ty doby připomněla a hluboce mnou otřásla). Tehdy jsme před všudypřítomným poslouchajícím uchem StB utíkali do rozhovorů o klasické literatuře ale také o Bibli, neboť mluvit o aktuální politické situaci bylo zkrátka nebezpečné. Od té doby vím, že prastaré biblické příběhy mají vždycky nějakou paralelu, nějaký vztah k současnosti a umějí ji osvětlit, vysvětlit, učinit pochopitelnou a někdy i stravitelnější.

To věděli i všichni ti nespočetní literáti od počátků dějin krásné literatury, kteří se biblickými příběhy dali inspirovat ke svým originálním textům, to věděl i Franz Werfel (1890-1945), pražský německý básník generace Franze Kafky, který v roce 1937 napsal svůj velký román o proroku Jeremiášovi, *Höret die Stimme/Slyšte hlas*.

Inspiraci prý získal náhodou: Když v roce 1936 pobýval v Locarnu, koupil si Bibli a náhodně nalistoval starozákonní knihu Jeremiáš. Román měl hotový za necelý rok, což je při jeho úctyhodné tloušťce (630 stran) dech beroucí rychlost. Srovnání s původním biblickým textem ukazuje, že Werfel především převyprávuje životní příběh velkého proroka: „uklízí“, uvádí chronologii na pravou míru, učesává, doplňuje, vybarvuje – hlavní postavu Jeremiáše i vedlejší postavy, kulisy, krajinu, život v biblické době. Přitom se celkem pevně drží biblické

osnovy, přidává si jen dvě zcela volně smyšlené epizody, egyptskou a babylonskou.

Egyptskou epizodu líčí Werfel jako výčitku a vzdor Jeremiáše vůči Hospodinu: Hospodin nezabránil smrti posledního spravedlivého izraelského krále Sidkiáše a nechce se dát zvíkat ve svém rozhodnutí ztrestat a zničit Izrael za jeho hříchy. Proto Jeremiáš nyní Hospodinu vypovídá svou poslušnost a službu, nebude dále jeho ústy, nebude dále spokojenému lidu v poklidné době líčit příšerné obrazy zkázy, jak to činil doposud a jak mu je diktoval Bůh. Jeremiáš spolu s pozůstalou královskou rodinou utíká do Egypta (skoro všichni starozákonní proroci měli ve svých životech epizodu, kdy se schovávali před Hospodinem, tu do jeskyně, tu na poušť, tu do břicha velryby, nebo se alespoň vymlouvali, že k prorocké službě nejsou dost dobří). V Egyptě Jeremiáš sestupuje do říše mrtvých, čímž se dopouští absolutní hereze, odpadu od Hospodina, ale i zde ho Hospodin nalézá: Jeremiáš si uvědomuje, v čem spočívá rozdíl mezi egyptskými kulty a službou Hospodinu, uvědomuje si vyvolenost Izraele, který *umí rozlišovat mezi cudností a poskvrněností, čistým a nečistým, dobrem a zlem* (285) – a vrací se do Jeruzaléma ke své prorocké službě.

V babylonské epizodě sdílí prorok jako jediný vyznamenaný s králem Nabukadnezarem mysticko-astrologickou slavnost slunovratu, spojení člověka s harmonickým, oduševnělým hvězdným světem, který tvoří jakousi notovou linku osudu Nabukadnezara a jeho říše. Obě epizody, oba nápady pak Franz Werfel rozpracoval ve svém posledním skvělém filozofickém science-fiction románu *Hvězda nenarozených*, který vyšel až po jeho smrti v roce 1945.

Werfloví životopisci tvrdí, že autor, který celoživotně osciloval mezi (vrozeným)

židovstvím a katolicismem (kterému se „naučil“ zejména u své chůvy), chtěl v roce 1937, kdy se nad Evropou už hrozivě stahovala mračna nacismu (např. rasistické, antisemitské „normberské zákony“ v Německu platily už dva roky), napsat „židovský román“, aby jednak vzdal hold velké, vpravdě božské, historii tohoto – v dějinách jen utlačovaného a týraného – lidu a aby vytvořil varující paralelu ke své současnosti (podobně jako ve svém předcházejícím románu o genocidě Arménů, *Čtyřicet dní*). V této interpretační linii je pak hlavní hrdina Jeremiáš zástupcem, přímo symbolem těch, kteří se nechťejí přizpůsobit, nechťejí podlehnout hlavnímu proudu myšlení/ideologie, je to „opačák“, který vždycky říká a dělá to, co nikdo nečeká, co od něj nikdo nechce slyšet, a přitom nehledí na nebezpečí, které mu z toho může plynout a fakticky plyne.

I v tomto výsostně „židovském“ románu přemýšlí Franz Werfel ekumenicky: v románu čteme věty jako „*Bůh Izraele není výlučně Bohem pro Izrael, nýbrž je Bohem celého světa skrze Izrael*“ a zamýšlí se nad důvodem a původem antisemitismu, který provázel izraelský lid od starověku a ve Werflově době začal znovu nabývat nebývale brutálních podob. Vidí ho ve vyvolenosti židů: „*Jeho původ leží v Hospodinu, který tento lid založil, oddělil a postavil proti všem ostatním národům na zemi.*“ (442) Byť tato boží vyvolenost v logice románu současně znamená, že vyvolený boží lid nakonec

všechny hrůzy antisemitismu přežije – příběh končí tím, že ve zcela zničeném a vykradeném chrámu nalezne románový Jeremiáš stěp z rozbitých desek zákona, na němž stojí psáno: „*Damit du lebest/Abys dál žil*“ (628) – přesto je to myšlenka nebezpečná. Román byl sice dokončen ještě před holocaustem (ještě nebylo obsazeno Rakousko ani Československo, ještě nevypukla válka, nevznikaly vyhlazovací tábory a nebyl formulován plán „konečného řešení“), ale ne každý čtenář to ví/musí vědět. Román líčící hrůzy babylonského dobývání země, města a chrámu, plný apokalyptických obrazů úplného zničení izraelské země i lidu (který byl buď vyvražděn, nebo odvláčen do babylonského zajetí) se dá číst také jako paralela k holocaustu (či jeho prorocké předjímání). V logice románu ovšem Izrael pyká za svoje hříchy, jeho ponížení a téměř úplné vyhlazení je součástí božího plánu – pak jsou ovšem i varhové součástí božího plánu (v románu, ovšem už i ve starozákonním textu, je Nabukadnezar několikrát apostrofován Hospodinem jako „můj služebník Nabukadnezar“), jejich bestiální činy jsou tímto omluveny, osvobozeny.

Diskuse nad literárním zpracováním holocaustu (vůbec jeho přípustností) se ovšem otevřela až mnoho let po Werflově smrti.

Ingeborg Fialová (nar. 1961) je germanistkou věnující se pražské a moravské německy psané literatuře.

Bude vás zajímat, že...

Pod názvem **Knihovna žije!** připravila pobočka KJM v Medláncích v prvních dvou měsících letošního roku fotografickou výstavu připomínající události v knihovně za uplynulých 16 měsíců; po tuto dobu v knihovně působí jako vedoucí paní Šárka Ondrušková. V knihovně se za dobu její působnosti uskutečnilo neuvěřitelných 178 akcí, které navštívilo 3 302 účastníků. Mezi pravidelné aktivity patří setkání čtenářského klubu Medlánečtí knihožrouti, Slavnostní klíčování, Noc s Andersenem, pasování prvňáčků, autorská čtení i spolupráce s Domovem pro seniory. Novou aktivitou je zapojení do projektu Semínkovna. Ke konci roku měla pobočka takřka 54 % čtenářů do 15 let. Vysokou úroveň výstavy i práce pobočky přibližuje fotodokumentace z vernisáže: <https://www.kjm.cz/fotogalerie/vernisaz-knihovna-zije>

Moravská zemská knihovna v Brně nabízí na podzim 2020 tyto kurzy:

E-learningové (*studium z pohodlí domova*)
kurzy pro knihovníky:

- Knihovnický kurz
- Kurz pokročilé angličtiny pro knihovníky e-LKA 3
- Základní kurz kybernetické bezpečnosti

Akreditované kurzy MŠMT,
podle Národní soustavy kvalifikací:

- Knihovník v přímých službách
(akreditovaný MŠMT, podle Národní soustavy kvalifikací)
- Samostatný knihovník
správce digitální knihovny

Více informací najdete:

<https://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku>

